

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI**

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ'NDE SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM DEMİROK

**ANKARA
EYLÜL, 2022**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI**

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ'NDE SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM DEMİROK

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SERKAN KELEŞOĞLU

**ANKARA
EYLÜL, 2022**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gizem Demirok adlı öğrencinin hazırladığı “ Bilim ve Sanat Merkezleri’nde Sosyal Bilgiler Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı bu çalışma Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı / Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN

Üye

Doç. Dr. Seray OLÇAY

Üye

Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 07/09/2022 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İlhan YALÇIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

GİZEM DEMİROK

ÖZET

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ'NDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

DEMİROK, Gizem

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU

Eylül, 2022, xiv + 149 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) sosyal bilgiler dersinin niteliğine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak, öğretmenlerin öğretim sürecindeki uygulamalarını tespit etmek ve elde edilen veriler ışığında sosyal bilgiler öğretimine yönelik öneriler sunmaktır. Çalışmanın deseni nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak planlanmıştır. Çalışma grubu, BİLSEM' lerde sosyal bilgiler öğretmenliği yapan on üç öğretmenden oluşmaktadır. Bu çalışmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla “Demografik Bilgi Formu”, ve “BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre, özel yetenekli bireylere eğitim veren BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersi için üç öğretmenin e-BİLSEM üzerinden yayımlanan programı kullandığı, yedi öğretmenin ise bu programı örnek alarak kendi programlarını oluşturduğu, üç öğretmenin ise bu çerçeve programı yetersiz olarak gördüğü için kullanmadığı, kendi programını ve içeriğini kendisinin oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinin amacının; duyuşsal becerilerin gelişimi, bilişsel becerilerin gelişimi, vatandaşlık becerilerin gelişimi, 21.yy becerilerinin gelişimi, sosyal bilgiler alan motivasyonunu içermesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde önemli gördüğü kazanımların; coğrafya ile ilgili kazanımlar, demokrasi ve insan hakları ile ilgili kazanımlar, bilimsellik ile ilgili kazanımlar, vatandaşlık bilgisi ile ilgili olan kazanımlar olduğu; derslerinde görsel materyaller yada görsel ve işitsel materyalleri birlikte kullandıkları tespit

edilmiştir. BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde yaşanan zorlukların fiziki durumlardan ve tutum/davranışlardan kaynaklandığı, BİLSEM sosyal bilgiler dersine yönelik özel yetenekli bireylerin motivasyonunun oldukça düşük olduğu, ilerleyen zamanlarda motivasyonlarının arttığı ve özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak için öğretmenlerin çeşitli uygulamalarla derslerini zenginleştirip farklılaştırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni olma yeterliğine sahip olabilmek için program okuryazarlığı, öğrenciyi çeşitli yönlerden tanıma ve özellikle kişisel ve mesleki gelişim konusunda yeterliklere sahip olunması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel yetenekli, sosyal bilgiler dersi, özel yeteneklilerin eğitimi, bilim ve sanat merkezi

ABSTRACT

TEACHER'S OPINIONS ON SOCIAL STUDIES EDUCATION IN SCIENCE AND ART CENTERS

Demirok, Gizem

Master Degree, Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Serkan KELEŞOĞLU

September, 2022, xiv + 149 pages

The aim of this study is to reveal the opinions of teachers about the quality of the Science and Art Center (BİLSEM) social studies course, to determine the practices of teachers in the teaching process and to offer suggestions for social studies teaching in the light of the data obtained. The design of the study was planned as a case study, one of the qualitative research designs. The study group consists of thirteen teachers who teach social studies at BİLSEM's. In this study, criterion sampling and snowball sampling methods, which are purposive sampling methods, were used together. In the study, "Demographic Information Form" and "Teacher Interview Form Regarding the Implementation Process of Social Studies Course in BİLSEM's" were used to collect data.

According to the findings of the study, three teachers used the program published on e-BİLSEM for the social studies course in BİLSEM's providing education to gifted individuals, seven teachers created their own programs by taking this program as an example, three teachers did not use this framework program because they saw it as insufficient, It was concluded that he created the program and its content himself. The aim of the social studies course in BİLSEM; It was concluded that it should include the development of affective skills, the development of cognitive skills, the development of citizenship skills, the development of 21st century skills, and social studies motivation.

The gains that teachers consider important in BİLSEM social studies lessons; geography, democracy and human rights, scientific achievements, citizenship knowledge; It has been determined that they use visual materials or visual and auditory materials together in their lessons. It has been concluded that the difficulties experienced in

BİLSEM social studies lessons are caused by physical situations and attitudes/behaviors, the motivation of gifted individuals for BİLSEM social studies lesson is quite low, their motivation increases in the future, and teachers enrich and differentiate their lessons with various applications in order to increase the motivation of gifted students.

In BİLSEM, it has been determined that in order to have the competence to be a social studies teacher, it is necessary to have competencies in program literacy, getting to know the student from various aspects, and especially personal and professional development.

Key Words: Special talents, gifted, social studies course, education of gifted people, science and art center

ÖNSÖZ

Çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen, her zaman bana inanan, inancımı tazeleyen ve tanıdığım günden bu yana mesleğine olan aşkıyla akademik kariyer yapma konusunda bana ılık olan danışmanım Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tüm eğitim yaşantım boyunca bilgilerini ve sevgilerini benimle paylaşan, isimlerini tek tek sayamayacağım tüm öğretmenlerime şükranlarımı sunarım.

Tez sürecimde de bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve görüşleriyle çalışmamın niteliğini arttıran sayın hocalarım Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN'a ve Doç. Dr. Seray OLÇAY'a içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu hayattaki en büyük şansım, tek başına iki çocuk büyüten ve hayatı sadece çocukları olan, mücadele ruhunu kendisinden öğrendiğim anneme; yaşamdan çok erken ayrılan fakat her an'ımda yanı başımda olan babama; cesareti ve merhametiyle büyüdüğüm kız kardeşime; beni her konuda ve koşulda destekleyen ve cesaretlendiren sevgili eşime çok teşekkür ederim.

İleride kendi yolunu çizerken bir ılık olması adına

Canım kızıma...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR/SİMGELER	xiv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	4
Önem.....	4
Sayıtlılar.....	5
Sınırlılıklar	5
Tanımlar.....	6
BÖLÜM 2.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Üstün Zekâ, Üstün Yetenek ve Özel Yetenek Kavramlarının Tanımlanması	7
2.2. Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanma Süreçleri.....	10
2.3. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi	12
2.3.1. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Model ve Stratejiler.....	12
2.3.2. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)	14
2.3.3. Dünya’da ve Türkiye’ de Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Kullanılan Modeller ve Stratejilerle İlgili Yapılmış İlgili Çalışmalar	15
2.4. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersi	19
2.4.1. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersi’nde Kullanılması İçin Hazırlanan Yardımcı Ders Materyali.....	22
2.4.2. Özel Yetenekliler Bireylere Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi ile İlgili Araştırmalar.....	36
BÖLÜM 3.....	43
YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli.....	43
3.2. Çalışma Grubu	43
3.3. Verilerin Toplanması	48

3.3.1. Veri Toplama Araçları	48
3.3.1.1. Demografik Bilgi Formu.	48
3.3.1.2. BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu.....	48
3.3.2. Veri Toplama Süreci	49
3.4. Verilerin Çözümlemesi	50
3.5. İnandırıcılık ve Etik	50
3.6. Araştırmacının Rolü.....	51
BÖLÜM 4.....	53
BULGULAR VE YORUMLAR	53
4.1. Verilere İlişkin Tema ve Kategoriler	53
4.1.1. BİLSEM’ de Uygulanabilecek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	54
4.1.1.1. Amaç	56
4.1.1.2. Kazanımlar	61
4.1.1.3. Etkinlik/ Öğretim Yöntem ve Teknikler	62
4.1.1.4. İçerik.....	68
4.1.1.5. Ölçme ve Değerlendirme.....	72
4.1.2. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kritik Görülen Kazanımlar.....	76
4.1.2.1. Coğrafya İle İlgili Kazanımlar	77
4.1.2.2. Demokrasi ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar	78
4.1.2.3. Bilimsel Araştırma Basamakları İle İlgili Kazanımlar.....	79
4.1.2.4. Vatandaşlık Bilgisi İle İlgili Kazanımlar.....	81
4.1.3. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller	84
4.1.3.1. Görsel Materyaller.....	85
4.1.3.2. Görsel ve İşitsel Materyaller	86
4.1.4. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşanılan Sorunlar/Zorluklar ve Çözüm Önerileri.....	90
4.1.4.1. Fiziki Durumlara İlişkin Sorunlar	90
4.1.4.2. Tutum ve Davranışlardan Kaynaklı Sorunlar.....	94
4.1.5. BİLSEM’de Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonları	99
4.1.5.1. Yüksek Motivasyon/ Olumlu Tutum ve Davranışlar	100
4.1.5.2. Düşük Motivasyonun Yüksek Motivasyona Dönüşmesi	101
4.1.6. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Yeterlikleri.....	108
4.1.6.1. Program Okuryazarlığı.	108
4.1.6.2. Öğrenci Tanıma.....	109
4.1.6.3. Kişisel ve Mesleki Gelişim.....	111

BÖLÜM 5.....	117
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	117
5.1. Sonuçlar	117
5.2. Öneriler	124
BİLSEM Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Öneriler:.....	124
Araştırmacılara Yönelik Öneriler:.....	126
KAYNAKLAR.....	127
EKLER	139
EK 1. Demografik Bilgi Formu	140
EK 2. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu	142
EK 3. Etik Kurul Onayı	143
EK 4. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni	144
EK 5. Aydınlatılmış Öğretmen Onam Formu.....	145
BENZERLİK BİLDİRİMİ	148
ÖZGEÇMİŞ.....	149

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersi İçin Hazırlanan Yardımcı Ders Materyali Modülleri ve Etkinlik Sayıları	22
Tablo 2. DESTEK Programı Etkinlik İçeriği	24
Tablo 3. BYF Programı Etkinlik İçeriği	32
Tablo 4. Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	45
Tablo 5. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Tema ve Kategoriler.....	53
Tablo 6. BİLSEM' de Uygulanabilecek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	55
Tablo 7. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Kritik Görülen Kazanımlar.....	76
Tablo 8. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller	85
Tablo 9. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşanılan Sorunlar	90
Tablo 10. BİLSEM' de Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonları	100
Tablo 11. BİLSEM' de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Yeterlikleri	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Renzulli'nin Üç Halka Modeli	8

KISALTMALAR/SİMGELER

BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
BYF	Bireysel Yetenekleri Farkettirme Programı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NAGC	National Association for Gifted Children
ÖYG	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı
NCSS	National Council of the Social Studies

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi açıklandıktan sonra, sayıltılar, sınırlıklar, ve araştırmada kullanılan kavramların tanımları ortaya konulmuştur.

Problem

Zekânın tanımlanması ve sınıflandırılması birçok araştırmanın yanıt aradığı bir soru olmuştur. Üstün zekâ, üstün yetenek, özel yetenek kavramları da bu araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Zekâsı ve yeteneği akranlarına göre daha üstte, farklı becerilerde akranlarına göre daha üstün olan bireyler için zaman içerisinde bu tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalar değişikçe ilgili bireylerin eğitimlerinde kullanılan modeller ve stratejilerde zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Türkiye’de zekâsı veya yeteneği akranlarına göre daha üst, üst düzey düşünme becerilerinde daha iyi performansla sahip bireylerin eğitimi için o zamana kadar özel eğitimle ilgili en kapsamlı kanun olan, 1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’na dayanılarak 1995 yılında Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) açılmıştır.

Türkiye’de hâlen faaliyetini sürdüren BİLSEM’ ler özel yetenekli bireylerin eğitim aldığı en temel eğitim merkezlerdir. Bu merkezlerde özel yetenekli bireylere okul saatleri dışında yeteneklerine göre eğitimler sunulmaktadır. Özel yetenekli bireyler hafta içi diğer örgün eğitim okullarından çıktıktan sonra ve hafta sonları(cumartesi günü) BİLSEM’ e devam etmektedirler. Temel eğitime dayalı bilgileri diğer örgün eğitim okullarından almakta, BİLSEM’ de ise tanı aldıkları alanda (genel yetenek alanı/ resim-müzik alanı) yetenekleri doğrultusunda, diğer örgün eğitim okullarından gelen akranlarıyla birlikte bireysel ya da grup eğitimi çalışmalarına katılmaktadırlar.

Özel yetenekli bireylerin BİLSEM’ de aldıkları eğitimlerden biri sosyal bilgiler eğitimidir. BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersi, genel zihinsel yetenek alanına göre tanılanmış özel yetenekli bireylerin Destek Eğitim Programı (DESTEK) 2 ve Bireysel Yetenekleri Farkettirme Programı (BYF) 1-2 gruplarında verilmektedir. Görsel sanat ve

müzik yetenek alanlarına göre tanılanmış özel yetenekli öğrenciler ise sadece Uyum Programı'nda sosyal bilgiler eğitimi almaktadır (MEB,2019).

Sosyal bilgiler dersi farklı sosyal bilimler disiplinlerini aynı çatı altında bağlantılar kurarak birleştiren ve çocuğun düzeyine indirgeyerek daha anlaşılır hale getirmeyi amaçlayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi bu disiplinler arası özelliği sebebiyle özel yetenekli bireylerin eğitiminde önemli bir derstir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinin içeriği farklı yöntem ve teknikleri bir arada kullanmaya olanak tanımaktadır. Sosyal bilgiler dersi özel yetenekli bireyler için bu sebeple üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirir ve bir problem durumu karşısında yaratıcı çözümler üretmeye yönelik performans göstermelerini sağlar. Bu sebeple sosyal bilgiler dersi özel yetenekli bireylerin araştırma ve gözlem becerilerinin gelişimine de katkı sunar.

Atalay'a göre (2014) sosyal bilgiler dersi, özel yetenekli bireylerin, yeteneklerini geliştirebilecekleri ileri derecede karmaşık öğretim uygulamalarına olanak sağladığı için oldukça önemli bir derstir. Sosyal bilgiler dersi özel yetenekli bireylerin değişen dünya gereksinimlerine uyum sağlayabilmeleri için gerekli olan bilgi becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmak istediği beceriler ile özel gereksinimli bireylere verilmesi gereken eğitim becerileri oldukça benzerdir. Özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersi, okuma-yazma, tartışma ve araştırma becerilerini geliştirebilmelerine imkân verecek, üst düzey düşünebilme ve iş birliği gerektiren projelere çözüm üretebilme olanağı sağlayacak bir derstir.

Özel yetenekli bireylerin var olan ve daha da geliştirilmesi gerekli olan becerileri için bazı amaçlar söz konusudur. Bu amaçlarla sosyal bilgilerin özel amaçları, problem çözme, karar verme, yaratıcılık, liderlik becerileri gibi beceriler, uyuşmaktadır (Steward, 1985). Popham' a göre (1971), sosyal bilgiler ders programları özel yetenekli bireyler için yeteneklerine, becerilerine ve kapasitelerine uygun seçenekler ortaya koyabilir.

Ayrıca sosyal bilgiler dersi içerisindeki; insan hakları, demokrasi, ekoloji ve diğer toplumsal konular özel yetenekli bireylerin dikkatini çektiği için sosyal bilgiler dersi özel yetenekli bireyler için ilgi çekici hâle gelmektedir (Delisle, 1991). Özel yetenekli bireylerin ilgisini çekecek toplumsal konuların sosyal bilgiler derslerinde ne tür etkinliklerle sunulduğu, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler öğrenmelerini doğrudan etkileyen unsurlardır.

İnsanlığın gelişiminde büyük öneme sahip olan özel yetenekli bireylerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin amaçlarının, uygulanışının ve değerlendirilmesinin nasıl gerçekleştirildiği önem arz etmektedir. Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve

ihtiyaçları doğrultusunda fiziksel ortamın, öğrenme süreçlerinin bireysel olarak planlaması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi sürecinde öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Özel yetenekli bireylerin derse karşı motive edilmesini, beceri ve yetenek alanlarını fark etmelerini sağlayan ve bu düşünce ile eğitim sürecini yöneten öğretmenlere ihtiyaç vardır .

Sak’a göre (2017), özel yetenekli bireylerin öğretmenleri iyi bir mesleki eğitim almış ve çocukların bilişsel ve duyuşsal tüm gelişim özelliklerinin farkında olmalıdır. Bunun yanında alanlarında uzmanlaşmış öğretmenlerin, eğitim ve ğretim sırasında kullanılacak olan eğitim modellerini, stratejilerini, yöntem ve tekniklerin iyi bir uygulayıcısı olmalıdır. Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler ğretmenlerinin derslerinde kullandıkları programlar, özel yetenekli bireylere sunulan sosyal bilgiler dersinin ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Her ne kadar bir dersin hangi felsefe ile hangi amaçlara yönelik gerçekleştirileceğini gösteren ğretim programlarına gereksinim olsa da BİLSEM’lerde 2018 Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programı’nın mı yoksa BİLSEM’lere özel ilgili birim tarafından hazırlanmış farklı ğretim programlarının kullanılıp kullanılmadığı; BİLSEM’lerde özel yetenekli öğrenciler için gerçekleştirilen sosyal bilgiler öğretiminin hangi felsefeye dayandığı, nasıl bir program izlendiği, izlenen programın uygunluğununu belirlenmesi yanıt aranması gereken sorulardır.

Yapılan araştırmalar sonucunda 2022 yılında, BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersine ilişkin kazanımların, sürecin ve değerlendirmenin olduğu yardımcı ders materyali Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), zel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sayfasında yayımlanmıştır. Ayrıca bazı BİLSEM’ler tarafından uygulamada öğretmene destek olacak materyallerin hazırlanıp internet ortamında paylaşıldığı belirlenmiştir. Örneğin ... BİLSEM tarafından 2013 yılında hazırlanan Destek Eğitim Programı bulunmaktadır. Bu durum farklı BİLSEM’lerde sosyal bilgiler ğretiminde nasıl bir yol haritasının izlendiğini belirleme ihtiyaını doğurmuştur. Uygulamadaki farklılıklarda oluşan durumların neler olduğu, öğretmenlerin bu konu ve yaptıkları uygulamalar hakkındaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik görüşleri önem arz etmektedir. Böylece uygulamadaki sorunlar tespit edilerek buna yönelik yeni düzenlemeler yapılabilecektir. Alan yazında, BİLSEM’de sosyal bilgiler eğitimini ve ğretim sürecindeki çeşitli uygulamaları dersi veren öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda derinlemesine inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. BİLSEM’lerde sosyal bilgiler öğretimine ilişkin ğretmen görüşlerinin neler olduğu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, BİLSEM’de görevli sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinin amaçlarını, öğretim süreçlerini nasıl planlandıklarını, içerik seçiminde ve öğrenme-öğretme sürecinin gerçekleştirilmesinde izledikleri yolları ve ölçme-değerlendirme faaliyetlerini nasıl yürüttüklerini belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Öğretmenlerin BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersi için kullandıkları programın özellikleri nelerdir?
- 2) Öğretmenlerin BİLSEM’de sosyal bilgiler dersinde uyguladıkları programın boyutlarına (hedef, içerik, ölçme ve değerlendirme) ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3) Öğretmenlerin BİLSEM’de sosyal bilgiler öğretim sürecindeki uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4) BİLSEM’de sosyal bilgiler öğretmeni olma yeterlikleri hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?

Önem

Yaşıtlarına göre farklı alanlarda özel yeteneğe sahip bireylere ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda eğitim sunulmalıdır. Özel yetenekli bireylerin eğitimi ve istihdamı ülkelerin gelişmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Bu nedenle, özel yetenekli bireylerin eğitimi, öğretim kademelerinde gerekli koşulların sağlanması, buna yönelik önlemler alınması, Türkiye’nin de geleceği adına hem toplumsal hem de bireysel değer oluşturacaktır (Sak, 2010). Özel yetenekli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik öğretim programlarının düzenlenmesi gerekliliği öğretmenler ve akademisyenler tarafından belirtilse de (Renzulli & Reis, 1991; Robinson & Moon, 2003) özel yetenekli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak, yeteneklerini geliştirecek programlar uygulanamamaktadır.

Bilgi teknolojisinde ki hızlı ilerleme, eğitimin her kademesinde olduğu gibi özel yetenekli bireylerin de eğitimlerinde ilerleme ve değişimi zorunlu kılmaktadır. Çünkü toplumların değişimi takip etmesi ve bu değişimlere entegre olabilmesi için de özel yetenekli bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Üst düzey düşünme becerilerine sahip olan özel yetenekli bireyler, toplumu dönüştürecek olan eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme,

problem çözüme ve üretim becerileri en üst düzeyde kullanabilme potansiyellerine sahiptir. Bu potansiyellerinin ortaya çıkarılmasında, özel yetenekli bireylere verilen eğitimin niteliği oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi, özel yetenekli öğrencilerin farklı beceri potansiyellerini ortaya çıkarabilecek bir derstir. Ayrıca Gallagher'e göre (2006), sosyal bilgiler dersi özel yetenekli bireylere yaşadığı toplumu anlama konusunda yardımcı olmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi bireylerin, dönemlerin birbirleri ile olan ilişkisini; neden ve sonuç ilişkisi kurarak, olay ve durumları etkileyen birçok faktörün olduğunu, beşeri olayların ve durumların düzenlenmesinde değişim ve sürekliliğin önemli olduğunu farkına varılmasını sağlar (Emir, 2001). Sosyal bilgiler dersi bu özelliğinden dolayı özel yetenekli bireylerin geçmiş ve bugün arasındaki süreklilik ve değişimi anlamlandırmasını ve gelecek için bir yol belirleyebilmesini sağlar.

BİLSEM' lerde sosyal bilgiler öğretiminin niteliğinin belirlenmesi, sosyal bilgiler dersinin daha nitelikli ve işlevsel yürütülmesi, ders için bir program ya da standartlar belirlenmesi sosyal bilgiler öğretiminin kalitesini arttıracak ve daha gerçekçi hedeflere ulaşılmasına fırsat sağlayacaktır. Çalışma sonuçlarının BİLSEM' lerde sosyal bilgiler dersinin önemini ortaya koyarak gerekli programların geliştirilmesi, etkinliklerin farklılaştırılması ve zenginleştirilmesi, öğrenme-öğretme sürecinin yeniden planlanması, sosyal bilgiler dersinde kullanılması gereken stratejiler, yöntem ve teknikler, materyallerin kullanımı, öğrenme ortamının düzenlenmesi , ürünler, sosyal bilgiler dersi için yeni ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi konularında katkı sağlaması, yeni tartışma alanları yaratması ve çözüm olanakları geliştirmesi beklenmektedir.

Sayıtlar

Bu araştırmada:

1. Katılımcıların gerçek görüşlerini ifade ettikleri varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Türkiye'de özel yeteneklilere eğitim veren BİLSEM'lerle,
2. BİLSEM' de verilen sosyal bilgiler dersleriyle,

3. BİLSEM’ de görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Özel yetenekli birey: Akranlarına göre daha hızlı bilgi işleme kapasitesine sahip; zekâ, sanat, liderlik özellikleriyle öne çıkan, akranlarına göre akademik olarak potansiyeli daha yüksek olan birey. (MEB, 2016).

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM): Okul öncesinden başlayarak, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki özel yetenekli bireylerin bireysel yetenek ve becerilerinin farkına varmalarını ve bu beceri ve yeteneklerini geliştirerek üst düzeyde performans göstermelerini amaçlayan, farklı bileşenler dikkate alınarak açılan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel eğitim kurumlarıdır (MEB, 2016).

Sosyal bilgiler dersi: Sosyal bilgiler, bireylerin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine katkı sunmak amacıyla; birçok disiplinin (tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk bilimleri ve vatandaşlık bilgisi) bir arada bulunduğu ve birbirleri ile olan ilişkilerini, insanın kendisi ve çevresiyle olan etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek doğrultusunda incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş olan bir derstir (MEB, 2005).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışılan konuyla ilgili olarak üstün zekâ/üstün yetenek/özel yetenek, özel yetenekli bireylerin tanılanma süreçleri, özel yetenekli bireylerin eğitimi, özel yeteneklilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersi ile ilgili alan yazına yer verilmektedir.

2.1. Üstün Zekâ, Üstün Yetenek ve Özel Yetenek Kavramlarının Tanımlanması

Yeteneği ve ya zekâsı normların üzerinde, akranlarının ilerisinde olan bireyler için zaman içerisinde üstün zekâlı, üstün yetenekli, özel yetenekli ya da üstün potansiyelli gibi birçok tanımlama yapılmıştır (Gagne, 1985, MEB, 2018; Renzulli, 1978; Sutherland, 2005). 19. YY’ dan günümüze kadar zekâ üzerine çalışmalar yürütülmekte ve bu çalışmalar genellikle zekâ düzeylerinin ölçülmesi ve bu ölçümlere dayalı olarak sınıflandırmalar üzerine yoğunlaşmaktadır. Birçok araştırmacı zekânın belirlenebilmesi için farklı çalışmalar yapmışlardır. Terman’a göre (1917) Francis Galton bireyler arasındaki farklılıklardan söz eden ilk isimlerdendir. Yirminci yüzyıla gelindiğinde Alfred Binet ve Lewis Madison Terman gibi isimlerin çalışmalarıyla bu alandaki araştırmalar hız kazanmıştır. Yine bu dönemde Alfred Binet ve Theodore Simon tarafından Stanford-Binet Zekâ Testi geliştirilmiştir. Terman’ın (1906; 1916; 1925) ve Spearman’ ın (1904) çalışmaları bu dönem için önemlidir. Bu döneme kadar zekâ tek bir bilişsel beceri ve bu becerinin puanla ifade edilmesi iken sonrasında David Wechsler’ in geliştirmiş olduğu, Wechsler-Bellevue Zekâ Testi (Wechsler, 1939) ile zekânın ölçülebilirliği konusunda farklı bir ölçüm yaklaşımı benimsenmiştir. Bu çalışma zekâ ölçümlerinde ikinci nesil dönemin başlangıcı olarak kabul görmektedir (Kampahaus vd., 1997).

1950’lerden 2000’lere kadar geline süreçte bu ölçme araçları ile yapılan ölçümlerin sonucunda ‘zekâsı uç noktada’ olarak sınıflandırılan bireylere zaman içerisinde ‘dahi’ ya da ‘üstün zekâlı’ gibi sıfatlandırmalar yapılsa da bazı araştırmacılar

zekâdan farklı olarak ‘üstün yeteneğe’ vurgu yapmışlardır. Üstün zekâ/üstün yetenek kavramları farklı noktalardan ele anılrsa da, üstün yetenek/üstün zekâ kavramları; bireyler arasında, farklı kültürlerde, bağlamlarda ve disiplinlerde ve hatta okullar arasında farklı anlamlar kazanabilecek kavramlardır (National Association for Gifted Children, 2012). Bu dönemde yapılan çalışmaların birçoğunun, özel yetenekli bireylerin bilişsel özelliklerine odaklandığı görülmektedir (Zeidner& Shai- Zinovich, 2013; Shi ve ark., 2013). Dönemin sonlarına doğru gelindiğinde, bilişsel özelliklerin dışında diğer gelişimsel özelliklerin de belirleyici olduğuna ve potansiyelin tek yönlü olamadığına dikkat çekilmiştir (Dai, 2020). Farklı kuramların ortaya çıkması ile özel yetenekli olmanın zekâ, yetenek boyutları tartışılmış ve varolan tanımlamalar da değişmiştir. Renzulli (1978) ile birlikte özel yeteneklilik farklı bileşenlerle tanımlanmaya başlanmıştır. Renzulli üstün zekânın bileşenleri; ortalamanın üzerinde yetenek, göreve adanmışlık (motivasyon), yaratıcılık şeklinde açıklamıştır. Günümüzde Renzulli’ nin (1978) ‘üç halka modeli’ dediği tanım ve çok faktörlü yaklaşımlar daha çok kabul görmektedir.

Renzulli’nin ortalamanın üzerinde yetenek, göreve adanmışlık (motivasyon), yaratıcılık şeklinde açıkladığı performans alanları her bireyde farklı düzeylerde geliştirilebilir fakat genel ya da özel, ortalamanın üzerinde yetenek, göreve adanmışlık ve yaratıcılık belirli kişilerde, belirli bir zamanda, belirli koşullarda ortaya çıkar.

Şekil 1. Renzulli’nin Üç Halka Modeli

Kaynak. Renzulli, 2012, s.152

Ortalama üstü yetenek, yüksek düzeyde soyut düşünebilme, sözel ve sayısal akıl yürütme becerisi, bellek ve sözcük akıcılığı, dış çevrede karşılaşılan yeni durumlara uyum gösterme ve onları şekillendirme, bilgi işleminin otomatikleşmesi, yani bilgilerin hızlı, sağlıklı ve seçici olarak hatırlanması ile ilgili kapasitelerin varlığıdır (Renzulli, 2012).

Yaratıcılık, düşüncenin akıcı, esnek ve özgün olması, deneyime açık olma, kendinin ve diğerlerinin düşüncelerindeki, ürünlerindeki yeniliğe ve değişikliğe karşı alıcı olma, ayrıntıya, düşünce ve maddelerin estetik niteliklerine duyarlı olma şeklinde ifade edilebilir (Renzulli, 2012).

Göreve adanmışlık, belirli bir problem, çalışma alanı veya herhangi bir ifade şekline karşı yüksek düzeyde ilgi, heves, hayranlık, bağlılık duyma kapasitesi; kararlı, azimli, sabırlı olma, çok çalışabilme ve kendini belirli bir işe adayabilme kapasitesi gibi becerilerin yanında, önemli bir işin üstesinden gelebileceğine yönelik inancının olması ve önemli sorunları görebilme, gelişmelere ayak uydurabilme gibi yüksek standartlarının olması gibi kendisinin ve başkalarının çalışmalarına zevk, mükemmellik ve kalite anlayışı ile yaklaşmasını ifade etmektedir (Renzulli, 2012).

Gagné'e göre (2004) özel yeteneklilik bilişsel performansın deneyimle birleşince gelişmesidir. Gagne, kişisel özellikler ve kendi kendini yönetme gibi bireysel süreçlerin, sosyo-demografik ve psikolojik süreçlerin(ebeveynler, öğretmenler, akranlar ve özel yeteneği geliştirme programları) yetenek gelişimi ve şans faktörünün özel yetenekli olma durumunu belirlediğinden bahsetmiştir. Benzer bakış açıları çok bileşenli kuramlarda da söz konusudur (Heller, 2004; Renzulli, 1978; Tannebaum, 1983). Stenberg (2005) ise özel yeteneği; bireyin çevresini ele alarak, geliştirilmesi gerekli olan özelliklerini, güçlü özelliklerinden destek alarak geliştirmesi ve uyum sağlama sürecinde hedefine ulaşmak olarak tanımlamıştır. Bu nedenle analitik, yaratıcı ve pratik zekâ olmak üzere zekâyı üç farklı kategoride incelemiştir. 2000'li yıllardan sonra yapılan tanımlamalarda ise kalıtım ve çevrenin önemi vurgulanmıştır. Bilginin hızla değişmesi, güncel ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ve modern kuramların da etkisi ile özel yetenekli bireylerin tanımlamaları da giderek karmaşılaşmıştır(Worrell ve vd., 2019). Son yapılan tanımlamalardaki çevre ve kalıtım vurgusuyla birlikte özel yetenekli bireylerin psiko-sosyal özellikleriyle ilgili araştırmalar (Martin ve vd., 2010; Matta ve vd., 2019; Karpinski ve vd., 2017) önem kazanmıştır.

Yapılan tanımlamalar incelendiğinde üstün yetenek, üstün zekâ kavramlarının kuramlara göre değişiklik gösterdiği ve karmaşık, çok yönlü olduğu görülmektedir. T Coğrafyaya, kültüre ve zamana göre değişim gösteren bu tanım sosyolojik de bir

kavramdır (Sak, 2017). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2013'ten bu yana üstün zekâ ve yetenek kavramlarının yerine daha az kategorize edici ve daha kapsayıcı olduğunu düşündüğü “özel yetenek” kavramını kullanmayı tercih etmektedir (MEB, 2013). Bu araştırmada da “üstün zekâlı ve yetenekli” ifadesi yerine “özel yetenekli” ifadesinin kullanılması uygun görülmüştür.

2.2. Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanma Süreçleri

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişim ve değişim ülkemizde ve dünyada eğitim sürecinin tüm basamaklarını etkilemiştir. Bu değişim ve gelişim özel yetenekli bireylerin tanılanma ve değerlendirme süreçlerini de daha kapsayıcı olması olması gerekliliğini ortaya koymuştur. Özel yetenekli bireylerin eğitimindeki ilk basamak olan tanılanma süreci, özel yetenekli bireylere uygun olan eğitimin verilmesi açısından önemlidir. Tanılama modelleri ve yöntemleri ülkeden ülkeye, eğitim önceliğine veya bölgeye göre değişmesi sebebiyle özel yetenekli bireylerin ölçülen yetenekleri, becerileri farklılıklar göstermektedir.

Geçmişte zekâyı tek bir ölçüt olarak ele alan sınırlayıcı tanımın yerini, süreklilik gösteren daha geniş ve birçok boyutu içerisine alan özel yeteneklilik tanımlamaları almıştır (Renzulli, 2004). Buna rağmen özel yetenekli bireylerin değerlendirilmesinde yüksek geçerlik ve güvenilirliğe sahip farklı araçlar henüz yoktur (Silverman, 2018). Özel yetenekli bireylerin tanılanmasının ilk aşaması olan tarama yapılırken farklı değişkenlere bakılsa da ikinci aşama olan seçme aşamasında zekâ testleri ölçüt olarak alınmaktadır. Zekânın ölçülmesini tek bir ölçüt almak yerine; bilişsel beceri, ilgi, yaratıcılık, akademik başarı, motivasyon gibi çoklu bilgi çeşitlerinden ve öğretmen, akran, ebeveyn ve öğrencinin kendisi hakkındaki görüşlerini değerlendirerek, özel yetenekli bireylerin tanılanma süreçlerini geniş bir zamana yaymak daha işlevsel olarak görülmektedir (Coleman, 2003).

Özel yetenekli bireylerin tanılanması ve eğitimlerine ilişkin çalışmalar Türkiye’de de 2000’li yıllarda dönüşüme uğramıştır. 2000’li yıllardan önce (MEB, 2006), Gardner’in zekânın tek olduğu fakat kendi içerisinde farklı türlere ayrıldığını ifade eden görüşü uzun süre etkililiğini korumuştur. Bu görüş doğrultusunda 1974’te geliştirilen ve 1995’te Türkçe’ye uyarlanmış olan WISC-R zekâ testi ise (Savaşır ve Şahin, 2015) 2015 yılına kadar kullanılmıştır. 2013 yılında MEB tarafından yayımlanan Özel Yetenekli

Bireyler Strateji ve Uygulama Planı'nda özel yeteneğin ölçülmesinde yalnızca yüksek zekânın ölçülmesinin yerine, modern kuramlara da değinilerek, özel yetenekliliğin tanınması için çoklu boyutları ile ölçülmesi gerekliliği amaçlanmıştır (MEB, 2013).

Türkiye'de özel yetenekli bireylerin tanınma süreçleri öğretmenlerin yönlendirmeleri ya da ebeveynlerin başvuruları sonucu Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından yapılan bazı zekâ testleri sonucunda başlamaktadır. Bunun dışında özel okullar tarafından yapılan okul merkezli tanılama ve Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜYEP) gibi üniversite bazlı destek eğitim programlarına yerleştirmek amacıyla yapılan tanılama süreçleri yer almaktadır (Sarı, 2014). Bu okullarda , üniversitelerde ve vakıflarda yapılan tanılama sürecinde Stanford Binet Zekâ Testinin 1960 versiyonu, Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği, Kaufman Kısa Zekâ Testi, Wechsler Sözel Olmayan Yetenek Testi (WNV) ve Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) gibi farklı türden zekâ ölçekleri kullanılmaktadır (Şahin ve Zorlu, 2022).

07/07/2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” ve 24/12/2021 tarihli ve 39811325 sayılı makam onayı ile uygun görülen “Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi” hükümlerine göre hazırlan “BİLSEM Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu” na göre ilköğretim dördüncü sınıfa kadar olan öğrenciler, okullarında bulunan komisyonlar tarafından aday gösterilmektedir. Sınıf öğretmenleri tarafından doldurulan gözlem formları Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS)/e-Okul Yönetim Bilgi Sistemleri Modülüne işlendikten sonra aday gösterilen öğrencilerin ön değerlendirmeleri MEB tarafından belirlenen ölçme araçları ile yapılmaktadır. Genel zihinsel yetenek alanı ve resim, müzik yetenek alanları ile ilgili ön değerlendirmeyi geçen öğrenciler bireysel değerlendirme sürecine alınmaktadır. Genel zihinsel yetenek alanına yönelik bireysel değerlendirmeler RAM'larda, resim ve müzik alanlarına yönelik bireysel değerlendirmeler ise BİLSEM'lerde yapılmaktadır (MEB,2022).

Bireysel değerlendirmelerde kullanılan zekâ testleri, modern özel yetenekliler tanımlamaları ile birlikte sürekli olarak güncellenme gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Wechsler Sözel Olmayan Yetenekler Testi (WNV), RAM'larda 2015 yılından bu yana kullanılmaktadır. Kaufman Kısa Zekâ İkinci Sürümü (KBIT-2) ise, 2016 yılında sadece bir yıl kullanılmış ve daha sonrasında BİLSEM tanınması için kullanılmasından vazgeçilmiştir (Şahin ve Zorlu, 2022). Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) ise Anadolu Üniversitesi, Üstün Yetenekliler Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÜYEP) koordinatörü

Prof. Dr. Uğur Sak başkanlığında geliştirilmiştir. ASIS, MEB ve Anadolu Üniversitesinin yaptığı protokolle, BİLSEM'e öğrenci seçme ve yerleştirme sürecinde, RAM'larda kullanılmak ve özel yetenekli bireyleri tanılamak üzere kullanılmaktadır (Karadağ ve Baştuğ, 2018). Tüm ölçme ve değerlendirmeler sonucunda özel yetenekli olduğuna karar verilen öğrenciler BİLSEM'lerde yetenek alanlarına uygun olarak eğitim almaktadır.

2.3. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi

Özel yetenekli bireylere akranlarından farklı olarak 'özel' bir eğitim sunulması gerekmektedir. Türkiye' de ve dünyada özel yetenekli bireylerin, bireysel farklılıkları ve ihtiyaçlarına göre hazırlanmış olan eğitim programları ile özel yetenekli bireylerin varolan yetenek ve becerilerini geliştirmesi hedeflenmektedir. Özel yetenekli bireylerin beceri ve yeteneklerini geliştirebilecek farklı eğitim modelleri ve stratejileri uygulanmaktadır. Eğitim modellerini ve stratejileri özel yetenekli bireylerin eğitiminde önemli bakış açıları sunmaktadır.

2.3.1. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Model ve Stratejiler

Özel yetenekli bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini destekleyici, öğrenme hızlarının dikkate alındığı öğretim modelleri ve stratejileri özel yetenekli bireylerin eğitiminde bizi ilk olarak farklılaştırma kavramına götürmektedir. Gregory ve Chapman 'e göre (2013) farklılaştırma; eğitimcilerin düzenli planlama yapmalarını sağlayan, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak amaçlarına erişebilmeleri için tüm öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılamasını sağlayan bir felsefi tavidir.

Temel eğitim kurumlarında daha yetenekli öğrencilerin sürece dahil edilebilmesi için eğitim- öğretim sürecinin farklılaştırılmasıyla tüm öğrencilerle bütünleştirme sağlanması amaçlamaktadır (Smith ve Throne, 2009). Özel yeteneğe sahip her bireyin geliştirilmesi gereken becerileri birbirinden farklıdır. Bu sebeple öğretim programlarının farklılaştırılması büyük önem taşımaktadır. Piirto 'a (1994) göre farklılaştırma stratejileri özellikle özel yetenekli bireylerin özelliklerinden dolayı onlar için çok uygundur.

Özel yetenekliler için farklılaştırma stratejisinin yanında kullanılan farklı stratejilerde vardır. Bu amaçla stratejiler; Zenginleştirme, Hızlandırma, Gruplama, Mentörlük gibi başlıca stratejilerinden yararlanılabilir (Alevli, 2019; Atalay, 2014; Eker,

2020; Renzulli ve Reis, 1994; Tomlinson, 2001). Programların etkililiğinin en iyi şekilde nasıl olması gerektiği üzerine birçok çalışma yapılmıştır.

Zenginleştirilmiş Sınıf Modeli, özel yetenekli bireyler için akranları ile birlikte ilgi alanlarına yanıtlar bulabilecekleri, ilgi ve yeteneklerini geliştirebilecek şekilde hazırlanmış etkinliklerle birlikte, grup eğitim çalışmaları ve programlarında bulunmayan özel yetenekli bireyleri zorlayan konuların farklı materyallerle sunulması şeklinde olmalıdır (Renzulli ve Reis, 1994). Hızlandırma modeli, özel yetenekli bireylerin ihtiyaç duydukları alanlarda onlara hızlı şekilde cevap verebilebilmenin yanında, bilgi ve becerilerini sürekli olarak geliştirmeyi hedeflemektedir (Rogers, 2002).

Gruplama modelinde ise, aynı yeteneğe sahip ya da yakın zekâ düzeylerine sahip özel yetenekli bireylerin bir takım olarak öğrenim görmelerini ve ortak olarak çalışmalarını amaçlanmaktadır (Callahan, 1994). Bu modele ülkemizde de özel yetenekli öğrencilerin eğitim ve öğretimlerini sürdürdükleri BİLSEM örnek verilebilir. Möntörlük modeli ise, özel bir yeteneği geliştirmek için birebir ilişkide olmaya dayandığı için aslında özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılan oldukça eski bir modeldir (Ziegler, Porath ve Grassingera, 2010). Roche (1979) özellikle özel yetenekli bireylerin kariyer gelişiminde mentörlük modelinin yararlı olduğundan bahsetmektedir. Bazı araştırmacılar tüm stratejilerin bir arada kullanıldığı eğitim programı modellerinin özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde daha verimli olduğu görüşündedir.

Özel yetenekli bireylerin tanımlamaları ile ilgili görüşler farklılaştıkça, özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılan modellerde farklılaşmaktadır. Özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılan diğer başlıca modeller; ‘Bütünleştirilmiş Müfredat Modeli’, ‘Renzulli Okul Çaplı Zenginleştirme ve Döner Kapı Modeli’, ‘Renzulli Çoklu Seçenek Modeli’, Feldhusen’in ‘Purdue Üç Basamaklı Zenginleştirme/Döner Kapı Modeli’, Guilford, Meeker’in ‘Farklılaştırma Modeli’, ‘Izgara Müfredat Modeli’, Maker’ın ‘Matriks/Maker Modeli’, VanTassel-Baska’nın ‘Bütünleşik Program Modeli’, NAGC’nin ‘Paralel Program Modeli’, ve Taylor’ın ‘Sınırsız Yetenek Modeli’, ‘Ward Zenginleştirme Modeli’, gibi modellerdir (Maker, 1982; Tomlinson vd., 2002; VanTassel-Baska ve Wood, S. 2009; Reis ve Renzulli, 1978; Feldhusen ve Kollof, 1986; Renzulli, 1977; Beffs, 1986).

2.3.2. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Türkiye’ de özel yetenekli bireylerin eğitimine özellikle Cumhuriyet’in ilanı ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün eğitimde yapmış olduğu devrimlerle birlikte önem verildiği görülmektedir. 1940-1950 dönemde resim, müzik gibi alanlarda özel yetenekli bireylerin eğitimi için yeni kanunlar çıkarılmış ve hem yurtiçi hem de yurt dışında özel yeteneklilere eğitim olanakları tanınmıştır (Karabulut, 2010). 1960’lı yıllara gelindiğinde, Stanford-Binet L-M Formları’nın, Wechsler Zekâ Testleri’nin, Porteus Alexander Performans Testleri’nin Türkiye kültürüne uyarlamaları yapılarak GAZİ-BEIER Testi adlı bir zekâ testi geliştirilmiştir. Bu test, 1953-1960 yıllarında, Indiana Üniversitesi’nden Prof. Dr. Dalton Beier’in desteği ile Gazi Eğitim Enstitüsü, tarafından geliştirilmiş ve uyarlanmıştır (Karabulut, 2010).

1995 yılında ise özel yetenekli bireylerin eğitimi amacıyla, Türkiye ‘de ilk BİLSEM olan Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmıştır. 1997 yılında ise özel yeteneklilerin eğitimi 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede de yer almıştır (MEB, 1997). Türkiye’de hâlen faaliyetini sürdüren BİLSEM’ ler özel yetenekli bireylerin eğitim aldığı en temel eğitim merkezlerdir. Bu merkezlerde özel yetenekli bireylere okul saatleri dışında yeteneklerine göre eğitimler sunulmaktadır. Özel yetenekli bireyler hafta içi diğer örgün eğitim okullarından çıktıktan sonra ve hafta sonları (cumartesi günü) BİLSEM’ e devam etmektedirler. Temel eğitime dayalı bilgileri diğer örgün eğitim okullarından almakta, BİLSEM’ de ise tanı aldıkları alanda (genel yetenek alanı/ resim-müzik alanı) yetenekleri doğrultusunda, diğer örgün eğitim okullarından gelen akranlarıyla birlikte bireysel ya da grup eğitimi çalışmalarına katılmaktadırlar.

MEB tarafından yapılan tanılama sürecinden sonra, BİLSEM’ de öğrenciler; uyum, destek eğitim programı (DESTEK), Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme (BYF), Özel Yetenekleri Geliştirme (ÖYG), proje eğitimi ve yönetimi programlarına alınmaktadırlar. Bu programlar, özel yetenekli bireylerin üst düzey düşünme becerileri gibi yetişkinlik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları; bilişsel ve akademik becerileri kazanmalarını sağlar. Ayrıca ilgili sınıf ya da branş öğretmenlerinin rehberliğinde, özel yetenekli bireyi merkeze alan, disiplinler arası çalışmaya ve bireysel öğrenmeye uygun şekilde özel yetenekli bireylerin ilgilerini, yeteneklerini ve potansiyellerini odak olarak farklılaştırılarak ve zenginleştirilerek hazırlanır (MEB, 2019).

BİLSEM’ de Uyum Programı’ndan sonra DESTEK programına geçen özel yetenekli bireylerin çeşitli dersleri farklı becerilerle ilişkilendirerek kazanması amaçlanır. Özel yetenekli bireylere DESTEK programında kazandırılması gerekli olan beceriler genellikle üst düzey düşünme becerilerini içeren, problem çözme, bilimsel araştırma sürecini öğrenme, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verebilmenin yanında; iletişim kurma, akranları ile iş birliği yapma ve çalışma, öğrenmeyi öğrenme, dijital okuryazarlık, sosyal projelerde sorumluluk hissedebilme/alabilme, kaynakları etkin kullanabilme gibi becerilerdir.

DESTEK eğitiminden sonra BYF programında özel yetenekli bireylerin ilgi duyduğu, yetenek ve becerilerinin uygun olduğu ve gelecekte çalışabileceği alanları belirlemek için uygulamalar yapılmaktadır. Her alanın amaçladığı özel amaçlar doğrultusunda alana özgü tutum ve becerileri fark etmelerini sağlayıcı etkinlikler alan öğretmeni tarafından planlanır ve özel yetenekli bireylerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri sağlanır. BYF’den ÖYG programına geçen özel yetenekli bireyin; disiplinler arası ilişkileri ve bağlantıları dikkate alarak, yeteneğinin olduğu ve yönlendirildiği disiplin alanlarında derinlemesine, üst düzey bilgi, beceri, davranış kazanmaları beklenir ve kazandıkları bu bilgi, beceri ve davranışla bir üretimde bulunmaları alan öğretmenleri tarafından sağlanır. Proje Üretimi ve Yönetimi Programı sürecinde yürütülen etkinliklerde ise öğretmenlerin öğrencilere bilgiyi sunmasının dışında, tespit edilen proje fikirleri, projeler kapsamında çalışmaları ve bu süreç içerisinde öğrenmelerine odaklanılır (MEB, 2019).

2.3.3. Dünya’da ve Türkiye’de Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Kullanılan Modeller ve Stratejilerle İlgili Yapılmış İlgili Çalışmalar

William ve Mary Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı’ndan, Jacob K. Javits programı adıyla özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler eğitimine yönelik, program içeriği geliştirmek amacıyla ödenek almıştır. Bu programın yaygınlaştırılması, programın ebeveynlere, topluma etkisinin saptanması ve bütün verileri toplama sürecini kapsayacak şekilde üç yıllık bir plan oluşturulmuştur. Bu program için Bütünleştirici Eğitim Programı Model’i (Integrated Curriculum Model) baz alınarak farklılaştırılmaya gidilmiştir. Farklı düşünme becerilerini geliştirmek ve ürün ortaya koymak üzerine olan ünitelerin yapılandırılması için proje okullarındaki

öğretmenlerin ve idarecilerin görüşleri alınmıştır. Ünitelerin çoğunda tarih, merkezi disiplin olarak tercih edilmiştir. Tarihsel analiz yapma, tarihsel metinleri yorumlama ve sorgulama içerisinde sosyal bilgilerin diğer disiplinleri ile de bağlantı kurulmuştur. Bu proje kapsamında yapılan yarı deneysel çalışma ilk ve orta okul düzeyindeki özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersi çalışmalarındaki akademik başarılarında programın etkililiğini araştırmaktır. Veri toplama aşamasında özel yetenekli bireylerin eleştirel düşünme, mantık ve ünite içeriğinin öğrenilmesi üzerine performansları ölçülmüştür. Öğretmenlerin de program hakkındaki görüşlerini alınmıştır. Sonuç olarak deney ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Uygulanan program sonucunda, deney grubunun performansının kontrol grubunun performansından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Little, Feng, VanTassel-Baska, Rogers, ve Avery, 2007).

Belç'in (2010) 'Farklılaştırılmış Öğretim Ortamının Sınıf Yönetimine ve Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi' adlı tez çalışmasında, ilköğretim 3. sınıf düzeyinde hayat bilgisi dersi için hazırlanan katlı öğretim yönteminin, öğrencilerin öğrenme düzeyi ile sınıf yönetimine etkisini incelemiştir. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri karma olarak kullanılmıştır. 'Dün, Bugün, Yarın' temasının dokuz konusu katlı öğretim yöntemi kullanılarak düzenlenmiş ve planlanmıştır. Çalışma bulgularına göre, katlı öğretim düşük ve yüksek öğrenme düzeyine sahip olan tüm öğrencilerin öğrenmelerini olumlu yönde katkı sağlamıştır. Öğrenciler, seviyelerine uygun olarak hazırlanan etkinlikleri kolay bir biçimde yapmışlar, öğrenciler için bu durum motivasyon artırıcı bir etken olmuştur.

Demir ve Gürol'un (2015), 'Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemlerinin Derin ve Yüzeysel Öğrenen Öğrencilerin Kalıcılık Puanları Üzerindeki Etkisi' adlı çalışmasında, ön test puanları kontrol altına alınan ve farklılaştırılmış öğretim yöntemi (katlı öğretim ve istasyon kullanılmıştır) ve geleneksel öğretim yöntemleriyle dersi yürütülen, derin ve yüzeysel öğrenen öğrencilerin, kalıcılıkla ilgili son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemiştir. Yöntemler, iki farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 5.sınıf düzeyindeki öğrencilere uygulanmıştır. Uygulamadan önce, uygulamadan hemen sonra ve öğrenmenin kalıcılığını tespit etmek amacıyla bir ay sonra olmak üzere üç kez uygulanan akademik başarı testi sonucunda; öntest puanları kontrol edildiğinde istasyon, katlı öğretim ve geleneksel öğretim yöntemleri uygulanan öğrencilerin derin ve yüzeysel öğrenen öğrencilerin kalıcılık puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Sayı ve Emir'in (2016), 'Farklılaştırılmış Yabancı Dil Öğretiminin Üstün Zekâlı Öğrencilerde Eleştirel Düşünmeye Etkisi' adlı çalışmasında, ilköğretim 5.sınıf düzeyinde öğrenim gören özel yetenekli öğrenciler için İngilizce dersinde farklılaştırılan 'Health Problems' ünitesinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi incelemiştir. Araştırmada Raven's Standart Progressive Matrices (SPM) Testi sadece ön-test olarak kullanılmış ve Cornell Eleştirel Düşünme Testi ise ön-test-son-test olarak kullanılmıştır. Araştırma, Türkiye'de özel yetenekli öğrencilere ilköğretim düzeyinde eğitim veren tek okul olan Beyazıt-Ford Otosan İlköğretim Okulu 5. sınıf düzeyinde eğitim gören 24 özel yetenekli öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre özel yetenekli öğrencilere yönelik olarak hazırlanan İngilizce programı öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerini anlamlı düzeyde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

İşlekeller' in (2008), özel yetenekli öğrenciler için akademik ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılayarak bir Türkçe programının geliştirilmesini, uygulanmasını ve bu programın etkililiğinin test edilerek sonuçlarının ortaya konmasını amaçladığı çalışmasında, Türkçe dersi için 'Koşut Eğitim Programı' ile 'Sağlık ve Çevre' teması farklılaştırılmıştır. Özel yetenekli öğrencilere eğitim veren bir özel okulun 4. sınıf düzeyinde eğitim gören ve yarısı deney diğer yarısı kontrol grubu olacak şekilde oluşturulan 26 özel yetenekli öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına göre; 'Koşut Eğitim Programı' ile 'Sağlık ve Çevre' temasının farklılaştırılması sonucunda, özel yetenekli öğrencilere göre hazırlanan programın özel yetenekli öğrencilerin; yaratıcılık becerilerini, Türkçe akademik başarılarını, eleştirel düşünme becerilerini anlamlı düzeyde arttırmıştır.

Kanlı (2008), 6. sınıf fen ve teknoloji dersi, Yaşamımızdaki Elektrik' ünitesini 'Probleme Dayalı Öğrenme' (PDÖ) yaklaşımı ile yapılandırdığı çalışmasında, özel yetenekli bireyler için hazırlanmış olduğu fen öğretimi programının öğrencilerin motivasyonlarını, akademik başarılarını, yaratıcı düşünme becerilerini anlamlı düzeyde arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Karaduman (2012), 'Paralel Müfredat Modeli' ni baz alarak farklılaştırıldığı geometri dersinin yaratıcı düşünme, uzamsal yetenek düzeyi ve erişiyeye etkisini incelemiştir. Paralel Müfredat Modeli ile farklılaştırılan geometri üniteleri ile çalışan deney grubu öğrencilerinin araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testinden, 'Van Hiele Geometrik Düşünme Testinden' ve 'Yaratıcı Düşünme-Resim Oluşturma' testinden aldıkları puanlar ile kontrol grubu puanları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özyaprak (2012), matematik dersi öğretiminde yaratıcı düşünme stratejilerini ve farklılaştırma tekniklerini kullanmanın 5. sınıf düzeyindeki özel yetenekli bireylerin akademik başarı, matematik dersine karşı tutum ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisini belirlemek amacıyla, özel yetenekli bireyler için matematik dersindeki ‘Denklemler’ ve ‘Çizgi Grafikleri’ ünitelerini farklılaştırmıştır. Araştırma yapılan grubun derslerinde yaratıcı düşünme stratejileri, ‘Paralel Müfredat’ ve ‘Izgara Modeli’ gibi modellerde öne sürülen farklılaştırma teknikleri örnek alınarak hazırlanan farklılaştırılmış bir öğretim programı ve ders materyalleri kullanılmıştır. Kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle matematik dersi yapılmış ve grubun öğrenme-öğretme sürecine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Çalışma sonuçları özel yetenekli bireylere yönelik hazırlanan matematik programının öğrencilerin başarıları, yaratıcı düşünme düzeyleri ve matematik dersine karşı tutumlarını anlamlı düzeyde arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Atalay’ın (2014) ‘Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretiminin Üstün Zekalı Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum, Eleştirel Düşünme ve Yaratıcılıklarına Etkisi’ adlı çalışmasında, özel yetenekli öğrencilerin akademik, bilişsel ve duyuşsal beklentilerini ve ihtiyaçlarına uygun olarak, bir sosyal bilgiler dersi program ünitesi geliştirilmiş, uygulanmış ve etkililiğine bakılmıştır. Bu araştırma amacıyla ilköğretim 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersi “İyi ki Var” ünitesi farklılaştırılarak bir ünite programı yapılandırılmıştır. “Kontrol Gruplu Ön-test Son-test Deney Deseni”nin kullanıldığı çalışmada, gruplar; ‘Sosyal Bilgiler Başarı Testi’, ‘Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği’, ‘Cornell Eleştirel Düşünme Testi’, ‘Torrance Yaratıcı Düşünme Testi’nden aldıkları puanlara göre oluşturulmuştur. Deney grubuna, ‘Bütünleştirici Eğitim Programı Modeli’ temel alınarak farklılaştırılmış program ve ders materyalleri kullanılarak sosyal bilgiler dersi öğretimi yapılırken, kontrol grubunun öğrenme sürecine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma sonucunda özel yetenekli bireylere yönelik hazırlanan sosyal bilgiler ünite programının özel yetenekli bireylerin akademik başarılarını, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını, eleştirel düşünme becerilerini ve yaratıcılıklarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alevli (2019), ‘Özel Yetenekli Öğrencilere Bilim ve Sanat Merkezleri’nde Uygulanan Türkçe Eğitimi: Bir Durum Çalışması’ başlıklı tezinde, BİLSEM Türkçe eğitimini değerlendirip öneriler sunmayı amaçlamıştır. Ölçüt örnekleme ile belirlenen 19 öğretmen, 19 veli ve 29 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Verilerin sonucunda; BİLSEM Türkçe öğretmenlerinin dersine uygun olarak zenginleştirme ve farklılaştırma çalışmaları yaptıklarını fakat etkinlik içeriklerinin daha

soyut ve karmaşık olabilmesi için düzenlenmesi gerektiği, teknolojik ve oyun tabanlı materyallerin geliştirilmesi gerektiği sonucun ulaşılmıştır.

2.4. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersi

BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersi, genel zihinsel yetenek alanına göre tanılanmış özel yetenekli bireylerin DESTEK2 ve BYF1-2 gruplarında verilmektedir. Görsel sanat ve müzik yetenek alanlarına göre tanılanmış özel yetenekli öğrenciler ise sadece Uyum Programı’nda sosyal bilgiler eğitimi almaktadır (MEB,2019).

Sosyal bilgiler, vatandaşlık becerilerini kazandırmak, sosyal bilimlerin bilgi ve becerilerini disiplinler arası bağlantılarla kullanarak, bireyin ve toplumun sorunlarını inceleyip çözüm yollarını bulmayı yani araştırma, inceleme ve çözüm süreçlerini öğretmek amacıyla oluşturulan bir derstir. Sosyal bilgiler ile ilgili kapsamlı ve önemli bir tanımlama Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [National Council of the Social Studies (NCSS)] tarafından yapılmıştır. Amerika’da sosyal bilgiler programlarının hazırlayıcısı olarak görev üstlenen Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamaktadır:

Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimleri, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerinden alınan sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır(NCSS, 1994, s. 3).

Türkiye’ de ise 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ nda sosyal bilgilerin tanımı şu şekilde verilmiştir:

Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi bilimleri ve vatandaşlık bilgisi disiplinlerini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuştur (MEB, 2005, s.46).

Sürekli gelişen ve değişen dünyada sosyal bilgiler, değişime ve gelişime entegre olmayı, farklı disiplinleri içermesiyle de insana ve insanın ilişkide olduğu her şeyle

ilgilenmeyi gerektirmektedir. Sosyal bilgiler dersi özel yetenekli öğrencilerin farklı disiplinler ile karşılaşp yaratıcı düşünme ve problem çözme gibi oldukça önemli olan zihinsel becerilerini geliştirebilmelerine imkân sağlar. Özel yetenekli öğrenciler, Özel Yetenekleri Geliştirme Programı'na geçtikleri zaman disiplinler arası bağlantıları ve bir araştırma için problemin çözümüne yönelik düşünme biçimlerini sosyal bilgiler dersinde kazanmış oldukları becerilerle daha kolay gerçekleştirirler.

Sosyal bilgiler dersi, özel yetenekli öğrenciler için öğrencilerin farklı ilgi alanlarına, becerilerine hitap edebilmesi, onlara evrensel temaları öğreterek onların soyut ve muazzam düşünme yeteneklerinin gelişmesine fayda sağlaması, farklılaştırılmış öğretimimi dizayn etmesi için öğretmen ve öğrenciye olanaklar ve seçenekler sunar (Powers, 2008).

Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programı; geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurarak, değişimi algılama, mekân ve zamana dair kanıtları sorgulama, toplumsal sorunlara çözüm bulabilme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma becerilerini desteklemeyi hedeflemektedir. Oluşturulan bu hedefler özel yetenekli bireylere verilmesi gereken eğitimin özellikleri ile oldukça benzerdir. Bu sebeple BİLSEM' de özel yetenekli bireylere verilen sosyal bilgiler dersi oldukça önemlidir.

Özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersi, disiplinlerarası sorunları çözme ile ilgili etkinliklerde eleştirel düşünme, bilgiyi analiz etme ve yapılandırma ile ilgili becerilerini geliştirmelerine olanak sağlar, ayrıca özel yetenekli bireylerin özerk çalışmalarını destekleyen içeriğe sahiptir (Zarrillo, 2016).

Sosyal bilgilerin farklı disiplinleri bir arada barındırması sebebi ile özel yeteneklilerin eğitiminde sosyal bilgiler, kim olduğumuzla, toplumsal olarak kim olduğumuzla, nereden geldiğimizle, şu an nerede olduğumuzla, kendimizi nasıl yönettiğimizle ve ihtiyaçlarımızı karşılamak için istenilen mal ve hizmetleri ne şekilde sağladığımızla ilgili motive edici bilgi alanlarına sahiptir (Gallagher ve Gallagher, 1994). Bu bilgi alanları özel yetenekli bireylerin motivasyonlarını sağlamanın yanı sıra gelecek ile ilgili problemlerde de ipucu sunmaktadır. Bu sebeple özel yetenekli bireylere sunulan sosyal bilgiler dersinin çok iyi planlanması ve sunulması gerekmektedir.

Gallagher ve Gallagher 'e göre (1994) özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde, sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili bazı noktalara dikkat edilmelidir: öğrencilerin özerk çalışmasını ve bilgiyi keşfetme becerilerini desteklemelidir. Çeşitli etkinlik örnekleri ile kültürler arasındaki bağlantıları kavrayabilmeli ve bir bilim insanı gibi (tarihçi ya da antropolog) bilimsel araştırma sürecindeki veri toplama ile ilgilili deneyim

sağlayabilmelidir. Ayrıca liderlik özellikleri gösteren özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyallerini ortaya çıkarmalı ve gelecek hakkında karamsar ve endişeli olan özel yetenekli öğrencilere karşılaşılabilecek problemlerle nasıl başa çıkabileceklerine dair yol gösterebilmelidir.

Özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler ders süreci, sunulan içeriğin öğrenme-öğretme dinamiği içerisinde yürütülmesi için önemlidir. Özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersi sürecinin iyi planlanmış olması özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi ve motivasyonlarını olumlu yönde etkileyebilir. Yeni bir becerinin kazandırılması ve bilginin anlamlandırılması sürecinde özel yetenekli bireyler özellikle sosyal bilgiler dersi içeriğinin buna imkân yaratmasından ötürü, sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme gibi becerileri de kazanırlar ve bu becerilerini diğer alanlara da aktarabilirler.

Maker' e göre (1982) problem çözme, analiz etme, sorgulama içerisinde olan öğrenciler için bilginin anlamlandırılması ilk önceliktir. Bunun yanında da öğrenme ortamının nasıl kullanılacağı özellikle özel yetenekli bireyler için önemlidir. Farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş içeriğin sunumunun olduğu kadar bu içeriğin öğretiminin yapıldığı ortamda özel yetenekli bireylerin eğitiminde belirleyicidir. Sosyal bilgiler dersi, özellikle farklı öğretim tekniklerinin bir arada kullanılmasına olanak sağladığı için öğrenme ortamları da farklılaştırılabilmektedir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinden kaynaklı olarak eğitim ortamı sınıf içerisinde olabileceği gibi sınıf dışındaki tüm çevre olabilmektedir. Örneğin bir gezi-gözlem çalışması ile özel yetenekli bireyler bilişsel ve duyuşsal birçok becerilerini geliştirme olanağına sahip olabilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi farklı disiplinleri içeriğinde barındırması sebebiyle özel yetenekli bireyler için ders sonunda çok farklı ürünler ortaya çıkarmalarına olanak sağlar. Özel yetenekli bireyler farklı tür bilgi ve becerilerini gösterebilecekleri ve bu bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri farklı disiplinleri barındıran çalışmalarını sosyal bilgiler dersinde daha verimli şekilde ortaya koyabilirler.

Sosyal bilgiler dersinin özel yetenekli bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini geliştirebilmesi ve hem ülkemizin hem de dünyanın geleceği açısından, özel yetenekli bireylere verilen sosyal bilgiler derslerinde; içerik, süreç, öğrenme ortamı, ürün ve değerlendirme konuları oldukça önemlidir. BİLSEM'lerde sosyal bilgiler dersine ilişkin kazanımların, sürecin ve değerlendirmenin olduğu yardımcı ders materyali Milli

Eğitim Bakanlığı (MEB), Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sayfasında yayımlanmıştır (MEB, 2022).

2.4.1. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersi'nde Kullanılması İçin Hazırlanan Yardımcı Ders Materyali

Özel yetenekli olsun ya da olmasın her bireyin hazırbulunuşluğu ve öğrenme hızı farklılaştığı için dersin içeriğinde yapılacak uyarlamalar önemlidir. Özel yetenekli bireyler BİLSEM'lerde belirli bir grup içerisinde eğitim alsalar da özel yetenekli bireylerin farklı özelliklerini dikkate alarak dersin içeriğinde uyarlamalar yapılması, özel yetenekli bireylerin varolan becerilerini geliştirebilmelerine olanak tanımaktadır.

Özel yetenekli bireylerin BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde kullanılması için 2022 yılında MEB tarafından yayımlanmış olan yardımcı ders materyalinin amacının; BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretiminin tüm ihtiyaçlarını karşılamak değil, öğretmene rehber kitap olarak öğrencilerde çok yönlü beceriler ve değerler kazandırmak olduğunun altı çizilmiştir. Bir etkinlik kitabı da denilebilecek kitap DESTEK ve BYF grupları için hazırlanmıştır. DESTEK programı için otuz iki, BYF programı için ise on dokuz etkinliğin yer aldığı kitapta her etkinlik için oluşturulmuş materyallere ulaşmak için bir karekod mevcuttur.

Tablo 1

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersi İçin Hazırlanan Yardımcı Ders Materyali Modülleri ve Etkinlik Sayıları

DESTEK PROGRAMI MODÜLLERİ	ETKİNLİK SAYISI
Sosyal Bilgiler ve Bilim	5
Birey ve Toplum	4
Değişim	3
İnsanlar Yerler ve Çevreler	2
Genişleyen Çevrem	4
Harita Bilgisi	5
İletişim	5
Keşifler ve Kâşifler	1
Kültürel Miras	7

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersi İçin Hazırlanan Yardımcı Ders Materyali Modülleri ve Etkinlik Sayıları

BYF PROGRAMI MODÜLLERİ	ETKİNLİK SAYISI
Toplum ve Demokratik Yaşam	7
Çevre ve Ekoloji	4
Sosyal Bilgiler ve Bilim	1
Kültür ve Miras	5
Keşifler ve Kâşifler	2

DESTEK programında ‘Kültürel Miras’, ‘Sosyal Bilgiler ve Bilim’, ‘Harita Bilgisi’ ve ‘İletişim’ modüllerine göre hazırlanmış olan etkinliklerin sayısının diğer modüllere göre daha fazla olduğu; BYF programında ‘Toplum ve Demokratik Yaşam’, ‘Kültür ve Miras’, ‘Çevre ve Ekoloji’ modüllerine göre hazırlanmış olan etkinliklerin diğer modüllerinin sayısına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda ders içerikleri, ‘Birey ve Toplum’, ‘Kültür ve Miras’, ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’, ‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’, ‘Üretim, Dağıtım ve Tüketim’, ‘Etkin Vatandaşlık’ ve ‘Küresel Bağlantılar’ olmak üzere yedi öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır (MEB,2018). Genel anlamda bu öğrenme alanlarının, BİLSEM sosyal bilgiler dersi için hazırlanmış olan etkinlik kitabındaki modüllerle benzer olduğu görülmektedir.

Bu öğrenme alanlarının konularının ve kazanımların özel yetenekli bireylere uygun olarak farklılaştırılması ve zenginleştirilmesiyle oluşturulan etkinliklerin kazanımları, önerilen strateji yöntem ve teknikleri, materyal/araç ve gereçleri, değerlendirme formları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Bilimin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini örnek vererek açıklar.	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru Cevap	Çalışma Kâğıtları, Akıllı Tahta, Kil Hamuru ya da Oyun Hamuru	Dereceleme Ölçeği(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Sosyal bilgiler ile sosyal bilimler arasındaki ilişkiyi tartışır.	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru Cevap, Beyin Fırtınası	“Resimlere Küsen Mehmet” hikâyesi, “Kavram Haritası”, “Bil Bakalım” ve “Bilimler Keşfi” çalışma kâğıtları	Dereceleme Ölçeği(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Teknolojik gelişmelerin sosyal bilimlerin alt dallarına etkisine örnekler verir.	Buluş yoluyla Öğretim, Soru Cevap, Beyin Fırtınası, Tartışma	“Tartışma Sorusu” çalışma kâğıdı, bant, “Ne Var Ne Yok?” çalışma kâğıdı, “Bulmaca” ve “Araştır Bakalım” çalışma kâğıdı	Dereceleme Ölçeği ve Dereceleme Puanlama1 Anahtarı(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Atatürk’ün sosyal bilimlere yaptığı katkıların günümüze etkilerini değerlendirir.	Soru Cevap, Keşfederek Öğrenme, Tartışma	“Mektup”, “Kelime Üçlüsü”, “Bir Sorum Olacak”	Dereceleme Ölçeği(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Sosyal bilimler alanında kullanılan veri toplama tekniklerini ve yararlanabileceği bilgi kaynaklarını fark eder.	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru Cevap, Örnek Olay	“Fatma’nın Aklındaki Soru” ve “Görüşme Sorularımız” ve “Teknoloji Kullanımı Anket Formu”, “Doğrusunu Yaz Bakalım” çalışma kâğıtları	Dereceleme Ölçeği(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
İlgi ve yeteneğine uygun katılacağı sosyal gruplara karar verir.	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru Cevap, Eğitsel Oyunlar	“Yaz Kursları Başvuru Formu”, “Benim Kariyer Yolculuğum”, “Tombala”, “Kurs Listesi”.	Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Demokraside özgürlük ve sorumluluk arasındaki dengeyi sorgular.	Soru- Cevap, Beyin Fırtınası, Tartışma	Okuma Parçası	Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	Sunuş Yoluyla Öğrenme, Araştırma İnceleme Yoluyla Öğretim, Soru-Cevap	Fon Karton (grup sayısına göre) veya grup sayısı kadar internet bağlantısı olan bilgisayar	Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Vatan savunmasına ve toplumsal olaylara yönelik ortak tepki oluşturmada istekli olur.	Buluş Yoluyla Öğretim, Örnek Olay	Akıllı Tahta veya Projeksiyon	Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Dereceli Puanlama Anahtarı Formu (Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Değişim ve sürekliliğin zaman içindeki etkilerini değerlendirir.	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru-Cevap, Tartışma,	Akıllı Tahta veya Projeksiyon	Dereceli Puanlama Anahtarı ve Akran Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
İletişim araçlarının tarihsel gelişimini analiz eder.	Buluş Yoluyla Öğretim, Eğitsel oyunlar, Gösterip Yaptırma	Akıllı tahta, bilgisayar-projeksiyon	Dereceli Puanlama Anahtarı(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Teknolojik gelişmelerin sosyo-ekonomik yaşama etkilerini değerlendirir.	Soru Cevap, Beyin Fırtınası, Tartışma, Anlatım, Sunuş Yoluyla Öğretim.	Çalışma Kâğıtları, Akıllı Tahta, Boya Kalemli	Dereceli Puanlama Anahtarı(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Seçtiği bir küresel soruna yönelik çözüm önerileri getirir. (Küresel ısınma, iklim değişikliği, obezite, açlık, savaş, barış, adalet, eşitlik ve kapsayıcı eğitim konuları kapsamında; gelecekte ülkenin karşılaşılabileceği sorunlar ele alınır.)	Buluş Yoluyla Öğretim, Soru-Cevap, Beyin Fırtınası	Akıllı tahta veya Bilgisayar-projeksiyon	Dereceli Puanlama Anahtarı ve Akran Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin konumunu kendi cümleleri ile açıklar.	Sunuş Yoluyla Öğretim, Soru-Cevap	Dünya Siyasi Haritası	Dereceleme Ölçeği ve Yapılandırılmış Grid Formu(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Bölgenin coğrafi özelliklerinin insan yaşantısına etkisini değerlendirir.	Sunuş, Soru-Cevap, Sunum	İnternet bağlantısı olan bilgisayar, Projeksiyon	Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı ve Akran Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Bulunduğu şehir ya da bölgede yaşamış Millî Mücadele kahramanlarını takdir eder.	Araştırma İnceleme Yoluyla Öğrenme	İnternet bağlantılı bilgisayar (öğrenci veya grup sayısı kadar)	Dereceleme Ölçeği ve Dereceli Puanlama Anahtarı, Akran Değerlendirme Formu ve Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Şehir isimlerinin kökenlerini (toponomi) ile ilgili araştırmalar yapar (Yaşadığı ya da seçtiği şehrin isim kökenini araştırır. Türkiye dilsiz haritası üzerine şehirlerin eski isimlerini yazar.).	Araştırma İnceleme Yoluyla Öğrenme	Okuma Parçası, Çalışma Kâğıtları, Resfebe	Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Dünya üzerindeki belirli bölgeler ve bu bölgelerde yer alan ülkeleri tanır.	Buluş Yoluyla Öğrenme	“Yardımcı Bilgiler”, “Yardım Edelim mi?”, “Dünya Siyasi Haritası”, “Dostluk Zirvesi Oturma Planı” kâğıtları, Akıllı Tahta, Küre, Dünya Siyasi Haritası	Dereceleme Ölçeği ve Dereceli Puanlama Anahtarı(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Özel konumdan hareketle yaşadığı evin konumunu değerlendirir.	Sunuş Yoluyla Öğretim, Soru- Cevap, Beyin Fırtınası	İnternet erişimini destekleyen araç -gereçler (Bilgisayar, tablet etkileşimli tahta vb.)	Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Öğretmen Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Konum belirlemede teknolojik araçların kullanımının sonuçlarını değerlendirir. Yön bulmada kullanılan çeşitli yöntemlerin ve araçların tarihsel süreç içindeki değişimini karşılaştırır. (Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir.	Buluş Stratejisi, Soru- Cevap, Eğitsel Oyun (Oryantiring)	Kuzey yönünü belli etmek için herhangi bir sembol	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Verilen problemi coğrafi özellikleri dikkate alarak çözer.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Örnek Olay, Beyin Fırtınası, Eğitsel Oyunlar	Çözüm üret Engeli geç oyun sahası, oyun kartları	Akran Değerlendirme Formu ve Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Haritaların kullanım alanlarıyla harita türlerini ilişkilendirir. Bölgelerin coğrafi özelliklerini dikkate alarak sosyal sorumluluk veya yatırım planları önerir.	Sunuş yoluyla öğrenme, Anlatım, Soru Cevap, Eğitsel Oyun	Çeşitli harita türleri, renkli kartonlar, makas	Dereceli Puanlama Anahtarı (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Ben dili ve sen dili arasındaki farklılıkları karşılaştırır. Olumlu iletişim yollarını kullanmaya istekli olur. İletişime engel olan değişkenler ortadan kaldırmak için öneriler sunar.	Sunuş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Rol Yapma	Kâğıt, Kalem	Dereceli Puanlama Anahtarı ve Akran Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Kamuoyu ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişkiyi açıklar. Basının kamuoyu oluşturmadaki önemine ilişkin kanıtlar sunar.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Örnek Olay, Anlatım, Soru Cevap, Tartışma	Etkileşimli tahta veya EK1 ve elektronik posta için fotokopi	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Bir haberi birden fazla kaynaktan inceleyerek değerlendirir.	Soru Cevap, Akvaryum	Etkinlik ekinde yer alan gazete haberleri	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Bir iletişim aracı olarak interneti bilinçli kullanır.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Örnek Olay	“Sürpriz Fatura”, “Doldurmaca” Çalışma Kâğıtları.	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Atatürk’ün iletişime verdiği önemi kanıtlar üzerinden yorumlar (Millî Mücadele yıllarından itibaren iletişim alanında yapılan çalışmalar üzerinde durulur.)	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Keşfederek Öğrenme	“Ajans Haberleri” ve “Gazetemi Tasarlıyorum” Çalışma Kâğıtları.	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Tarihten verilen bir seyahat örneği ile günümüz seyahat örneklerini karşılaştırır. Benzer coğrafyalara seyahat eden iki gezginin görüşlerini karşılaştırır.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru-Cevap, Beyin Fırtınası, Sunuş Yoluyla Öğrenme	Akıllı Tahta, Çalışma Kâğıtları	Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Yerel kültür öğelerinin evrensel kültürün bir parçası olduğunu fark eder. (Yerel kültürün evrensel kültüre etkilerine örnekler verilir.).	Sunuş Yoluyla Öğrenme, Anlatım, Soru Cevap, Tartışma	Bilgisayar, etkileşimli tahta veya projeksiyon cihazı	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Kendine özgü mâni ve masallar tasarlar. Mâni ve masallardaki kültürel değerleri analiz eder.	Buluş Yoluyla Öğretim, İstasyon Tekniği	A4 kâğıdı (10 adet)	Dereceleme Ölçeği ve Akran Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Âşıklık geleneğinin kültürel miras içindeki önemini kanıtlarla destekler. Âşık atışma geleneğini toplumdaki demokrasi kültürü açısından değerlendirir.	Soru cevap, konuşma halkası, tartışma	Telefon, tablet, bilgisayar, akıllı tahta gibi teknolojik araçlar	Derecelendirme Ölçeği ve Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Bir kültürel miras unsuru olarak Nevruz Bayramı'nı kutlamanın tarihsel süreç içindeki anlamlarını analiz eder.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru-Cevap, Sanatsal Aktivite	Etkileşimli tahta veya projeksiyon, yumurta (haşlanmış, strafor, plastik veya kil hamurundan), keçeli kalemler veya akrilik boya, fırça	Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

DESTEK Programı Etkinlik İçeriği

DESTEK Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Türkiye'nin kültürel miras öğelerini sınıflandırır. Uluslararası kuruluşların kültürel mirasın korunmasına ve aktarımına katkılarını değerlendirir.(UNESCO'nun kültürel mirasın aktarımı ve korunmasına yönelik çalışmalarına yer verilir.) Farklı ülkelere ait kültürel miras öğelerini öğrenir.	Anlatım, soru cevap, gösterip yaptırma.	Akıllı tahta veya bilgisayar/projeksiyon, makas, yapıştırıcı, kalem	Dereceleme Ölçeği(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine katkılarına dair çıkarımlarda bulunur.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Gösterip Yaptırma, Eğitsel Oyunlar Tekniği.	Akıllı tahta veya bilgisayar,projeksiyon,	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Sergilenen eserlerden yola çıkarak müzeleri sınıflandırır. Ortak Kültürel miras öğelerinin korunması için çaba sarf eder.	Sunuş Yoluyla Öğrenme, Soru-Cevap, Rol Yapma, Deney	Projeksiyon veya etkileşimli tahta, kâğıt, kalem ve renkli boyama kalemleri	Kontrol Listesi ve Öz Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)

DESTEK programı için yazılmış olan kazanımlar incelendiğinde kazanımların daha çok üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilecek, taksonomik olarak üst düzey taksonomik becerilerinin ortaya çıkarılmasına olanak sağlayacak şekilde yazıldığı görülmektedir. Fakat bazı kazanımların örneğin “Bir iletişim aracı olarak interneti bilinçli kullanır.” ve “Ortak Kültürel miras öğelerinin korunması için çaba sarf eder.” kazanımlarının bir etkinlikle ölçme ve değerlendirmeye uygun olmadığı, “taktır eder.” ve “istekli olur” şeklinde biten kazanımların da kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca “Farklı ülkelere ait kültürel miras öğelerini öğrenir.” kazanımında yer alan “öğrenir” ifadesi yerine “bilir”, “karşılaştırır” gibi ifadeler yer almalıdır. Buradaki tüm süreç zaten öğrenme üzerinedir.

DESTEK programı için hazırlanmış olan etkinlikler için önerilen strateji, yöntem ve teknikler incelendiğinde; sunuş stratejisinin sekiz kez kullanıldığı; kavrama, uygulama, analiz sentez ve değerlendirme gibi bilişsel alanda üst düzey basamakları içeren buluş ve araştırma stratejilerin daha çok kullanıldığı yöntem ve teknikler önerilmiştir. Öğrenci merkezli öğrenmeyi amaçlayan strateji, yöntem ve tekniklerin çoğunlukta olması önemlidir.

DESTEK programı için hazırlanmış olan etkinlikler için önerilen materyal/araç ve gereçler incelendiğinde özellikle etkileşimli tahta gibi bilgisayar ve teknoloji destekli materyal/ araç ve gereçler dikkat çekmektedir. Ayrıca oyun kartları gibi özel yetenekli bireylerin ilgisini çekecek materyaller/araç ve gereçler de önerilmektedir.

DESTEK programı için hazırlanmış olan etkinlikler için önerilen ölçme ve değerlendirme araçlarının tamamı performans değerlendirme araçlarıdır. Ölçme ve değerlendirmenin sonuç odaklı formları içermesi dikkat çekicidir. Ölçme ve değerlendirmenin sonuç odaklı yapılması yerine, öğrenme sürecinin tamamını içermesi özellikle özel yetenekli bireyler için oldukça önemlidir.

Tablo 3

BYF Programı Etkinlik İçeriği

BYF Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Eşitlik ve adalet kavramlarından hareketle temel hak ve özgürlükleri değerlendirir. (Öğrencilerin temel hak ve özgürlüklere örnek vermeleri ve anayasada yer alan ilgili maddeye göre verilen örneklerin doğruluğuna karar vermeleri sağlanır.)	Anlatım, soru cevap, takım oyunu, turnuva	T.C. Anayasası, Temel hak ve özgürlükler çarkı	Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Öğretmen Değerlendirme Formaları(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
İnsan hak ve özgürlükleri bağlamında hukukun üstünlüğünü kabul eder.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Balık Kılıcı, Altı Şapkalı Düşünme	Balık kılıcı diyagramı görseli, altı şapkalı düşünme tekniğine uygun şapkalar	Dereceleme Ölçeği Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Bir yönetim şekli belirleyerek belirlediği yönetim şeklini demokratik yönetim kriterlerine göre değerlendirir.	Eğitsel oyun	Oyun kartları	Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Öğretmen Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Geçmişten günümüze demokratik değerlerin ve demokrasi uygulamalarının gelişimini analiz eder.	Kollegyum, tartışma	EK 1 Dönem Dönem Demokrasi çalışma kâğıdı	Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Öğretmen Değerlendirme Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)
Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder. (Hammurabi Kanunları, Magna Carta, Avrupa ve Amerika'daki İnsan Hakları gelişmeleri ele alınır.)	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Tartışma, Rol Yapma, Eğitsel Oyunla	Kâğıt, kalem.	Derecelendirme Ölçeği Formu(Karekod okutarak ulaşılabilmektedir.)

(Devam ediyor)

Tablo 3 (Devam)

BYF Programı Etkinlik İçeriği

BYF Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların sahip olduğu hakları karşılaştırır. Çocuk haklarının gerekliliğini hukuki ve etik açıdan değerlendirir.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Örnek Olay	Kâğıt, kalem, fon kartonu (1 adet), yapıştırıcı.	Derecelendirme Ölçeği Formu, Dereceli Puanlama Anahtarı ve Akran Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın temsil ettiği millî değerleri benimser. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi değerlendirir.	Araştırma İnceleme Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Sanal Gez	İnternet bağlantılı bilgisayar	Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Çevre ile geri dönüşüm arasında ilişki kurar.	Buluş Yoluyla Öğrenme, soru cevap, gösterip yaptırma, eğitsel oyunla	Akıllı tahta veya bilgisayar-projeksiyon	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Farklı enerji kaynaklarının olumlu-olumsuz özelliklerini karşılaştırır. (Enerji kaynaklarının olumlu ve olumsuz yönleri belirlenerek karşılaştırılması sağlanır.)	Buluş Yoluyla Öğrenme, anlatım, soru cevap, tartışma, pazar yer	Bilgi kâğıtları, etkileşimli tahta, enerji kaynaklarına yönelik dergiler, bilgisayar, tablet, kese kâğıdı veya kavanoz	Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 3 (Devam)

BYF Programı Etkinlik İçeriği

BYF Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Çevreyi koruma alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini değerlendirir. (Bir STK belirlenerek yapılan faaliyetleri öğrencilerin değerlendirmesi sağlanır.)	RAFT, İstasyon	İnternet bağlantısı olan araçlar (İstasyon bilgi formu, etkileşimli tahta, bilgisayar, tablet	Dereceli Puanlama Anahtarı Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
BM Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde üzerine düşen sorumlulukların farkında olur (BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri üzerinde durulur. Dünyanın sürdürülebilirliğine katkı sağlamaya yönelik sorumluluklar vurgulanır.)	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap	Kırmızı pancar, kahve, A4 kâğıtları, bulmaca, sulu boya fırçaları, renkli kalemle	Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Türk ve dünya kültürüne sosyal bilimler alanında katkı sunan bilim insanlarının çalışmalarını analiz eder.	Araştırma ve İnceleme Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap	Öğrenci sayısı kadar internet bağlantısı olan bilgisayar.	Dereceli Puanlama Anahtarı, Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Dereceleme Ölçeği Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Günümüz Anadolu Kültürünün Oluşmasında Anadolu Uygarlıklarının etkilerini sosyo-kültürel değerler açısından analiz eder.	Sunuş Yoluyla Öğretim, Soru Cevap, Eğitsel Oyunlar	Boyama kalemleri	Öz Değerlendirme Formu ve Kelime İlişkilendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

(Devam ediyor)

Tablo 3 (Devam)

BYF Programı Etkinlik İçeriği

BYF Programı Kazanımları	Strateji, Yöntem ve Teknikler	Materyal/ Araç ve Gereçler	Değerlendirme
Orta Asya Türk kültürünün günümüz Anadolu kültürünün oluşmasında etkilerini sosyo-kültürel değerler açısından analiz eder.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Eğitsel Oyunlar	Yapıştırıcı, makas, fon karton (1 adet)	Dereceleme Ölçeği, Akran Değerlendirme ve Dereceli Puanlama Anahtarı Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
İlk Çağ uygarlıklarından bir örnekle dönemi çeşitli yönleriyle analiz eder.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Eğitsel Oyunlar	Grup sayısı kadar fon karton, makas, yapıştırıcı	Dereceleme Ölçeği ve Öz Değerlendirme Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Dünya üzerindeki farklı kültürleri tanımak için seyahat planı tasarlayarak gerekçelerini açıklar.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Eğitsel Oyunlar	Akıllı tahta veya Bilgisayar-projeksiyon	Dereceli Puanlama Anahtarı Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Osmanlı sanat ve estetik anlayışını dönemin eserlerini inceleyerek analiz eder. Osmanlı sanat ve estetiğinden hareketle yeni ürünler tasarlar (Minyatür, ebru, çini, hat, tezhip vb. sanat dallarına değinilir.	Buluş Yoluyla Öğrenme, Soru Cevap, Sanatsal Aktivite, Sergi	Fon karton (2 adet), A4 kâğıdı (öğrenci sayısı kadar), bilgisayar	Öz Değerlendirme Formu, Dereceli Puanlama Anahtarı, Akran Değerlendirme Formu ve Yapılandırılmış Grid Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Tarihsel süreç içerisinde ticaret yollarında meydana gelen değişimleri kavrar. Coğrafi Keşifler'den Sanayi Devrimi'ne kadar olan tarihî süreci analiz eder.	Soru Cevap, Beyin Fırtınası, Tartışma, Anlatım, Sokratik Tartışma	Çalışma kâğıtları, akıllı tahta, boya kalemleri, harita	Dereceli Puanlama Anahtarı Formu (Karekod okutarak ulaşılabilir.)
Keşifler yoluyla taşınan ürünlerin ülkeler arası ilişkilere etkilerini değerlendirir.	Soru Cevap, Beyin Fırtınası, Tartışma, Sunuş Yoluyla Anlatım	Çalışma kâğıtları, akıllı tahta, boya kalemleri	Dereceli Puanlama Anahtarı (Karekod okutarak ulaşılabilir.)

BYF programı için hazırlanmış olan olan kazanımlar incelendiğinde kazanımların tamamının üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilecek, taksonomik olarak üst düzey taksonomik becerilerinin ortaya çıkarılmasına olanak sağlayacak şekilde yazıldığı görülmektedir. Kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi bilişsel alanları içeren stratejiler (buluş ve araştırma stratejileri) etkinliklerde önerilen stratejilerdir. Yöntem ve tekniklerde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin önerildiğini söylemek mümkündür.

Diğer örgün eğitim sisteminde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programından farklı olarak sürdürülebilirlik, çevre, adalet, eşitlik, demokrasi, insan hakları gibi konuları içermesi sebebiyle de farklılaşmaktadır. İçeriğin öğrencilerin yaşadığı dünya ile uyumlu ve özgün olması, ayrıca öğrencileri hem bugün hem gelecek yaşamlarında güçlü kılması gerekmektedir (Tomlinson, 2014).

Özel yetenekli bireylere sunulan sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğrenme alanlarının birbirleri ile bağlantılı olarak verilmesi, özel yetenekli bireylerin farklı alanlarda üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. Atalay' a göre (2014), BİLSEM' de sosyal bilgiler dersi içeriğinin geniş bir çerçevede, tartışma konuları ve sorunları ele alması ve bunu yaparken disiplinlerarası çalışma imkanı sağlaması gerekmektedir. Nitelikli bir içerik, öğrencilerin ilgisini çeken, motivasyonlarını sağlayan ve öğretim programında belirli bir amaca hizmet eden bir yapıya sahip olmalıdır. Bunun yanında içerik ile ilgili kaynakların ve materyallerin erişilebilir olması, öğrencilerin içerik bilgilerini anlamlandırması ve bu bilgileri arttırmaları için ilgi çekici olmalıdır (Gregory ve Chapman, 2013).

2.4.2. Özel Yetenekliler Bireylere Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi ile İlgili Araştırmalar

Eşsizoglu (2013) tarafından yapılan 'Sosyal Bilgiler Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Üstün Zihin Düzeyindeki Öğrencilerin Erişilerine, Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Düzeylerine Etkisi' adlı araştırmada, özel yetenekli öğrencilerin zihinsel ve akademik gelişimlerine yönelik sosyal bilgiler programının geliştirilmesi ve etkililiğinin ortaya konması amaçlanmıştır. 5. sınıf düzeyinde 'Gerçekleşen Düşler' ünitesi proje tabanlı öğrenme temel alınarak farklılaştırılmıştır. Deney grubundaki öğrencilere farklılaştırılan ünite uygulanırken, kontrol grubundaki öğrenciler ise mevcut öğretmenleriyle, derslerini işlemeye devam etmişlerdir. Elde edilen veriler neticesinde,

özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan farklılaştırılmış sosyal bilgiler ünitesinin, öğrencilerin eleştirel, yaratıcı düşünme ve akademik başarılarının artmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mertol (2014), ‘Türkiye ve ABD’ de Üstün Zekâlı Çocuklara Sosyal Bilgiler Dersi Veren Öğretmenlerin Görüş ve Uygulamaları (Hope Pprojesi ve BİLSEM Örneği)’ başlıklı tezinde; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde özel yeteneklilere verilen sosyal bilgiler dersi içeriğini karşılaştırmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programları ve bu okullarda görevli sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygulamalarını ve sosyal bilgiler dersinin içeriğine yönelik görüşlerini incelemiş ve iki ülke arasındaki ortak noktaları ve farklı durumları ortaya koymuştur. Öğretmenlerin görüşlerine göre kategoriler oluşturulmuş verilen cevaplar doğrultusunda seçenekler belirlenmiştir. Çalışma sonucunda hem ABD’ de hem de Türkiye’ de özel yeteneklilerin sosyal bilgiler öğretmenleri derslerini farklılaştırdıklarını fakat bu konuda kendilerini yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, Türkiye’de özel yetenekli bireyler için farklılaştırılmış etkinliklerinin paylaşımının yapıldığı, sosyal bilgiler öğretmenlerin derslerinde kullanabileceği, resmi bir paylaşım imkanı bulunmadığı, ABD, New York eyaletinde özel yetenekli öğrencilere yönelik sosyal bilgiler eğitimi veren öğretmenler için eyaletin eğitim bakanlığı tarafından hazırlanan ve paylaşımı yapılan plan ve ders örnekleri bulunduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Atalay’ın (2014) ‘Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretiminin Üstün Zekâlı Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum, Eleştirel Düşünme ve Yaratıcılıklarına Etkisi’ adlı çalışmasında, özel yetenekli öğrencilerin akademik, bilişsel ve duyuşsal beklentilerini ve ihtiyaçlarına uygun olarak, bir sosyal bilgiler dersi program ünitesi geliştirilmiş, uygulanmış ve etkililiğine bakılmıştır. Bu araştırma amacıyla ilköğretim 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersi “İyi ki Var” ünitesi farklılaştırılarak bir ünite programı yapılandırılmıştır. “Kontrol Gruplu Ön-test Son-test Deney Deseni”nin kullanıldığı çalışmada, gruplar; ‘Sosyal Bilgiler Başarı Testi’, ‘Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği’, ‘Cornell Eleştirel Düşünme Testi’, ‘Torrance Yaratıcı Düşünme Testi’nden aldıkları puanlara göre oluşturulmuştur. Deney grubuna, ‘Bütünleştirici Eğitim Programı Modeli’ temel alınarak farklılaştırılmış program ve ders materyalleri kullanılarak sosyal bilgiler dersi öğretimi yapılırken, kontrol grubunun öğrenme sürecine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma sonucunda özel yetenekli bireylere yönelik hazırlanan sosyal bilgiler ünite programının özel yetenekli

bireylerin akademik başarılarını, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını, eleştirel düşünme becerilerini ve yaratıcılıklarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Korkut' un (2017) 'Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bütünleştirilmiş Müfredat Modeline Göre Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretimi' adlı tez çalışmasında Bütünleştirilmiş Müfredat Modeli'ne göre farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretiminin özel yetenekli öğrencilerin; problem çözme becerilerine, öz düzenleme becerilerine ve akademik başarılarına etkisi incelenmiştir. Sosyal bilgiler dersi 4. sınıf düzeyinde 'Hep Birlikte, İnsanlar ve Yönetim, Uzaktaki Arkadaşım' üniteleri farklılaştırarak bir plan hazırlanmıştır. Çalışma, 2016-2017 öğretim yılında 6 hafta boyunca uygulanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda farklılaştırılmış öğretim programının özel yetenekli öğrencilerin problem çözme ve öz düzenleme becerilerinin gelişiminde katkısı olduğu ve akademik başarılarını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çal (2018), 'Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Eğitiminin Yeri ve Önemi' adlı çalışmasında öğretmen görüşlerine göre, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler öğretiminin yeri ve önemini incelemeyi amaçlamıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre çalışma sonucunda; sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde vatandaşlık bilincini oluşturduğu, toplumsal hayata uyum, tarih ve coğrafya öğretimi ve iletişim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin işlevinin; sosyalleşme, vatandaşlık beceri ve bilgilerinin oluşturulması, sözel zekâyı geliştirme, liderlik ve yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi, araştırma-sorgulama becerilerinin kazandırılması olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda; öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin bilgi ve beceri kazandırma noktasındaki yeterliliğine yönelik; sosyal bilgiler dersinin özel yetenekli bireylere bilgi ve beceri kazandırma konusunda yeterli olduğunu; bazı öğretmenlerin özel yetenekli bireylere bilgi ve beceri kazandırma konusunda sosyal bilgiler dersinin yetersiz olduğunu ve dersin öğretmenine göre bilgi ve beceri kazanımının değiştiğine yönelik görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin özel yetenekli öğrencilerin toplumsal sorunlara ve olaylara bakış açılarını nasıl etkilediği üzerine çıkan sonuçta; toplumsal sorun ve olaylara duyarlılığı arttırdığını, güncel bağlantılar kurdurduğunu, problem çözme becerilerini geliştirdiğini, farklı bakış açıları kazandırdığını ve tarih-kültür öğrenimini kolaylaştırdığı bilgilerine ulaşılmıştır.

Ateş (2020) 'Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Zenginleştirilmiş Program Önerisi' adlı tez çalışmasında özel yetenekli bireylerin özelliklerine göre 4, 5, 6, ve 7. sınıf düzeyi sosyal bilgiler dersinde, akademik ihtiyaç,

bilişsel ihtiyaç ve duyuşsal ihtiyaçlarına uygun olarak farklılaştırılmış öğretim programı yapılandırmayı amaçlamıştır. Dökümanlar incelenmiş ve veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak, özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler öğretiminde farklılaştırma çalışmalarına gereksinim duyulmasına rağmen henüz yeterli çalışmaların bu konuda yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dedeşah (2022), ‘Ortaokul Düzeyindeki Özel Yetenekli Öğrencilerin Tarihsel Bilgiye Yönelik Görüşleri ve Tarihsel Empatileri Arasındaki İlişki’ adlı tez çalışmasında, ortaokul düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerin tarihsel bilgiye yönelik görüşlerini ve tarihsel empati düzeylerini ortaya koyarak, çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Özbaş Çulha (2010) tarafından geliştirilen ‘İlköğretim Öğrencilerinin Tarihsel Bilgiye Yönelik Görüşlerini Belirleme Ölçeği’ ve Çalışkan ve Demir (2019) tarafından geliştirilen ‘Tarihsel Empati Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmaya, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesine ait tüm BİLSEM’ de eğitim gören ortaokul düzeyindeki 426 özel yetenekli öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda; ortaokul düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerin tarihsel bilgiye yönelik görüşlerinin kesinlik ve aktarım alt boyutunun 8. Sınıfta; kaynak, gelişim ve dayanak alt boyutunun 7. sınıfta; tarihsel empati düzeylerinin ise 8. sınıfta daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ‘Tarihsel Bilgiye Yönelik Görüşleri Belirleme Ölçeği (TBGÖ)’ ve alt boyutlarını içeren ölçek ile, ‘Tarihsel Empati Ölçeği (TEÖ)’ arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında negatif olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu; alt boyutları arasındaki ilişkide, TEÖ’nün alt boyutları arasında yine negatif ve TEÖ ile aktarım alt boyutu arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur.

Uzun (2022), ‘Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerine Yönelik Görüşleri’ adlı tez çalışmasında, özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı’nda Bilim ve Sanat Merkezi, BYF programına devam eden 5. sınıf seviyesinde 6 erkek 6 kız olmak üzere 12 özel yetenekli öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanmasında, kişisel bilgi formu, öğrenci günlüğü, araştırmacı saha notları ve araştırmacı günlüğü, video ve fotoğraf kayıtları, yarı yapılandırılmış görüşme formları, alan incelemesi ve uzman akademisyen görüşü alınarak geliştirilen ve uygulanan etkinliklere ait öğrenci çalışmaları/ürünleri kullanılmıştır. Veriler içerik

analizi ve betimsel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin, keşfedici, öğrenme isteğini arttırıcı, eğlenceli, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, iş birliği sağlayıcı, eğitici olma özelliklerinden dolayı yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etkinliklerin farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasına imkân vermesi, bilgi, beceri ve değer kazandırmasıyla birlikte derse karşı ilgi ve motivasyonu arttırdığı, öğrenmeyi kolaylaştırarak zevkli hale getirdiği bu nedenlerle uygulama öncesine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Etkinliklerin öğrenci merkezli olması, araştırma ve inceleme yapmayı teşvik etmesiyle de diğer örgün eğitim kurumlarındaki sosyal bilgiler derslerinden farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Etkinlikler diğer derslerde yapılan etkinliklerle karşılaştırıldığında; sınıf dışı etkinlikleri içermesi, yaparak yaşayarak öğrenme sağlaması, eğlenceli ve akılda kalıcı olma özelliklerinden dolayı da farklılaşmaktadır. Ayrıca etkinliklerin günlük yaşamla uyumlu olduğu, günlük yaşama etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etkinliklerin grup ve disiplinler arası çalışmaya uygun olduğu, öğrenmeyi teşvik ettiği ve özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını olumlu anlamda değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Troclair (2000), 'Differentiating Instruction for Gifted Students in Regular Education Social Studies Classes' (Genel Eğitimde Özel Yetenekliler İçin Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretimi) adlı çalışmasında özellikle özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler derslerinde, özel yetenekli bireylerin farklı öğrenme ilgi ve ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için öğretimin farklılaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersleri için; sorgulama stratejileri, ilgi geliştirme merkezleri, kavramsal tematik üniteler, bağımsız çalışma programları ve mentörlük gibi pratikler yapılabileceğini belirtmiştir.

Diffily (2002), 'Project-Based Learning: Meeting Social Studies Standard and the Needs of Gifted Learners' (Proje Tabanlı Öğrenme: Sosyal Bilgiler Standartlarını ve Üstün Zekalı Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşılama) adlı çalışmasında proje tabanlı öğrenmenin özellikle özel yetenekli bireyler için uygun olduğunu ve özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler derslerinde farklılaştırılmış çevre ve zaman sağladığından bahsetmektedir. Ayrıca özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde proje tabanlı öğrenme yönteminin kullanılmasının özel yetenekli bireylerin grup içerisinde çalışma

becerilerini desteklediğini ve özel yetenekli bireylerin akademik başarılarını arttırdığını belirtmiştir.

Swift (2009), 'The Effect Differentiated Instruction in Social Studies Has On Student Performance' (Sosyal Bilgilerde Farklılaştırılmış Öğretimin Öğrenci Performansına Etkisi) adlı çalışmasında farklılaştırılmış öğretimin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik performanslarını nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmacı, iki yıl boyunca, iki farklı 3. sınıf düzeyindeki öğrencileri incelemiştir. Kontrol grubundaki öğrenciler için, sosyal bilgiler derslerinde sadece ders kitabı kullanılmış ve her ünite sonunda öğrencilere başarı testi uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerin sosyal bilgiler dersleri farklılaştırılmış ve öğrencilerin değerlendirme süreçlerinde sınava girme veya bir final projesi yapma seçenekleri öğrencilere sunulmuştur. Öğretimin farklılaşması ile karne notlarının daha iyi olup olmadığına bakmak için deney ve kontrol grupları karşılaştırılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim yapıldığında öğrenci notlarının arttığı ve öğrencilerin süreçte derse karşı motivasyonlarının arttığı tespit edilmiştir.

Chick ve Hong (2012), 'Differentiated Instruction in Elementary Social Studies: Where Do Teachers Begin?' (İlköğretim Sosyal Bilgilerde Farklılaştırılmış Öğretim: Öğretmenler Nereden Başlar?) adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretimin hedeflerini ve felsefelerini önermektedirler. Farklılaştırılmış öğretim, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin birbirleri ile öğrenme sorumluluklarını paylaştıkları demokratik bir sınıf ortamını oluşturmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde Türkiye' de ve dünyada ünite veya öğrenme alanlarının farklılaştırılıp zenginleştirildiği çalışmalar yapılmıştır. Farklılaştırma ve zenginleştirme etkinliklerinin özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarını ve sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını arttırdığı ve sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağladığı sonuçlarına ulaşılabilir. Ancak özel yetenekliler ve sosyal bilgiler dersi içeriği ve sosyal bilgiler dersleriyle ilgili diğer konularda alan yazında yeterli çalışma yoktur.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Berg ve Lune (2015)'e göre “nitel teknikler, araştırmacıların diğerlerini anlamlandırmalarını, kavramalarını paylaşımlarını ve insanların günlük hayatlarını nasıl şekillendirip anlamlandırdığını araştırmalarını sağlar”. Çalışmanın deseni de nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması olarak planlanmıştır. McMillan (2000), durum çalışmalarını birbirini etkileyen sistemlerin, bir ya da daha fazla olayın, ortamların, programların, sosyal grupların ayrıntılı olarak incelendiği yöntem olarak tanımlamaktadır (Akt. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Çalışmada BİLSEM’ de yürütülen sosyal bilgiler öğretiminin nasıl gerçekleştiği öğretmen görüşleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Durum çalışması olarak planlanan çalışmada çoklu durum deseni kullanılmıştır. Birden fazla durum ve birden fazla analiz birimi içeren bu desen için incelenen her durum kendi içerisinde çeşitli alt birimlere ayrılarak çalışılabilme imkânı sunar. BİLSEM’ lerde merkezi bir programla derslerinin yürütülmemesinden dolayı ayrıca her bir BİLSEM ayrı bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada ele alınan durumlar BİLSEM’de Sosyal Bilgiler eğitimi içerisine yönelik uygulamalardır. Araştırmada analiz birimleri belirli ölçütlere göre seçilen öğretmenlerdir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde ve 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde MEB’ e bağlı BİLSEM’de sosyal bilgiler öğretmenliği yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklem seçilirken seçkisiz olmayan bir yaklaşım olan amaçsal örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Amaçsal örnekleme, araştırmacının, çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından değerli olduğunu düşündüğü verileri sağlayabilecek birimleri seçebilmesine olanak tanımaktadır

(Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2015). Araştırmada verileri toplamak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu yöntemi birlikte kullanılmıştır. İlk olarak BİLSEM’ de görev yapan bir sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmış ve daha sonra bu öğretmen aracılığı ile diğer sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin özellikleri ile ilgili bilgi almak için hazırlanan demografik bilgi formu içerisinde, öğretmenin yaşına ve kıdemine ilişkin sorular açık uçlu bir şekilde sorulmuştur. Öğretmenin yaşına ve BİLSEM’ de kıdemine ilişkin gelen yanıtlar incelendikten sonra araştırmacı tarafından gruplar oluşturulmuştur. Açık uçlu diğer bir değişken olan öğretmenin öğrenim durumu ve öğretmenlerin BİLSEM’ de ki sosyal bilgiler dersine yönelik hizmetiçi eğitim, kurs, seminer, çalıştay gibi etkinliklere katılıp katılmadıkları ve BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretimini hangi program doğrultusunda gerçekleştirdikleri ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelenmiş ve gruplanmıştır. Öğretmenlerin bu etkinliklere katılım durumuna göre etkinliğin etkili ya da etkisiz olduğuna ilişkin sorulara verilen cevaplar da incelenmiştir.

Çalışma kapsamında veri toplanan öğretmenlerin sahip oldukları demografik özellikler Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4

Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu	Mezun Olunan Program	BİLSEM Öğretmenliği İçin Eğitim Alma Durumu	Kullanılan Program
Ö1	E	39	3	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Fiziki Coğrafya	Hizmetiçi - Kurs - Seminer - Çalıştay - Sempozyum -	Bireysel olarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları
Ö2	K	33	4	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Sosyal Bilgiler Eğitimi	Hizmetiçi - Kurs - Seminer - Çalıştay + Sempozyum -	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)
Ö3	E	40	11	Yüksek lisans Doktora(devam)	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL:Eğitim Programları ve Öğretim Doktora: Eğitim Programları ve Öğretim	Hizmetiçi + Kurs + Çalıştay + Seminer + Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan (çerçeve) sosyal bilgiler programı
Ö4	K	41	4	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL:İş güvenliği	Hizmetiçi + Kurs – Seminer - Çalıştay - Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)

(Devam ediyor)

Tablo 4 (Devam)

Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu	Mezun Olunan Program	BİLSEM Öğretmenliği İçin Eğitim Alma Durumu	Kullanılan Program
Ö5	E	53	4	Lisans	L:Tarih Öğretmenliği	Hizmetiçi - Kurs – Seminer - Çalıştay + Sempozyum-	Bireysel olarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları
Ö6	K	38	2	Lisans Yüksek Lisans (devam)	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Eğitim Programları ve Öğretim	Hizmetiçi - Kurs – Seminer - Çalıştay - Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan (çerçeve) sosyal bilgiler programı
Ö7	E	43	6	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Eğitim Teknolojileri	Hizmetiçi - Kurs – Seminer - Çalıştay + Sempozyum-	Bireysel olarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları
Ö8	E	34	3	Yüksek lisans Doktora(devam)	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Hizmetiçi - Kurs – Seminer + Çalıştay + Sempozyum+	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)

(Devam ediyor)

Tablo 4 (Devam)

Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu	Mezun Olunan Program	BİLSEM Öğretmenliği İçin Eğitim Alma Durumu	Kullanılan Program
Ö9	K	48	4	Lisans	L: Tarih YL: Sosyal Bilgiler Eğitimi	Hizmetiçi - Kurs - Çalıştay + Seminer + Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan (çerçeve) sosyal bilgiler programı
Ö10	K	36	5	Lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Hizmetiçi - Kurs + Çalıştay - Seminer + Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)
Ö11	E	47	5	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Sosyal Bilgiler Eğitimi	Hizmetiçi - Kurs + Çalıştay + Seminer Sempozyum-	MEB tarafından yayımlanan (çerçeve) sosyal bilgiler programı
Ö12	K	40	5	Lisans Yüksek lisans (devam)	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Sosyal Bilgiler Eğitimi	Hizmetiçi + Kurs + Çalıştay + Seminer + Sempozyum -	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)
Ö13	K	34	4	Yüksek lisans	L:Sosyal Bilgiler Öğretmenliği YL: Din Sosyolojisi	Hizmetiçi - Kurs + Çalıştay + Seminer + Sempozyum -	MEB tarafından yayımlanan programdan örnek alınarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretmen programları (karma program)

Çalışma grubu; 6 erkek ve 7 kadın öğretmen olmak üzere 13 öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlerin yaş aralığı 33-53' tür. En az BİLSEM kıdemine sahip öğretmenin BİLSEM kıdemi 2 yıl, en fazla BİLSEM kıdemine sahip öğretmenin BİLSEM kıdemi 11 yıldır. Öğretmenlerden 8'i yüksek lisans mezunu ve 3'ü yüksek lisansına devam etmektedir. Fiziki coğrafya, sosyal bilgiler eğitimi (5 kişi), eğitim programları ve öğretim (2 kişi), iş güvenliği, eğitim teknolojileri ve din sosyolojisi yüksek lisans eğitimini tamamlamış ve hâlen yüksek lisansına devam eden öğretmenlerin yüksek lisans programlarıdır. Eğitim programları ve öğretim, sosyal bilgiler eğitimi doktoralarına devam eden 2 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerden 3'ü BİLSEM' de özel yeteneklilere sosyal bilgiler dersi için hizmetiçi eğitime katılmıştır. Öğretmenlerden 2'si hizmetiçi eğitimin etkili olduğunu düşünürken 1 öğretmen hizmetiçi eğitimin etkisiz olduğunu düşünmektedir. 8 öğretmen, BİLSEM' de özel yeteneklilere sosyal bilgiler dersi için kurs, seminer, çalıştay gibi etkinliklere katılmıştır. Öğretmenlerden 6'sı kurs,seminer,çalıştay gibi etkinliklerin etkili olduğunu, 2 öğretmen ise bu etkinliklerin etkisiz olduğunu düşünmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma içerisinde “Demografik Bilgi Formu”, “ BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu” öğretmenlerden veri toplamak amacıyla kullanılan araçlardır.

3.3.1.1. Demografik Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından, yapılan alan yazın taraması sonucunda, öğretmenlere sorulmak üzere, öğretmenlerin özelliklerini öğrenmeye yönelik olarak hazırlanmış yedi sorudan oluşmaktadır (EK-1).

3.3.1.2. BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu. Araştırmanın verilerini elde etmek için veri toplama aracı olarak kullanılan soruları içeren form, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde uygulanabilecek bir programın içeriğine ilişkin

soruları ve öğretmenlerin BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersi içerisindeki uygulamalarını tespit etmek amacıyla hazırlanmış sekiz genel ve beş özelleştirilmiş alt sorudan oluşmaktadır (EK-2). Gerekli alan yazın taraması yapılarak oluşturulan form, geçerliliğinin sağlanması amacıyla özel yetenekliler alanında ve sosyal bilgiler alanında çalışmalar yapan iki öğretim üyesine uzman görüşü almak amacıyla sunulmuştur. Uzmanların geri bildirimleri doğrultusunda tekrar düzenlenerek (kapalı uçlu sorular açık uçlu sorulara dönüştürülmüş ve sorular daha anlaşılır hâle getirilmiştir) forma son hali verilmiştir. Ayrıca form içerisindeki maddelerin anlaşılabilirliğini ve uygunluğunu sağlayabilmek amacıyla bir Türkçe uzmanının da görüşleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.3.2. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın başlangıcında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulundan (EK-3) ve Milli Eğitim Bakanlığı’ndan (EK-4) araştırma için gerekli izinler alınmıştır. Öncelikle bir öğretmenle pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu pilot görüşme doğrultusunda görüşme sorularında düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler doğrultusunda, 2020-2021 Haziran ayı içerisinde bir grup öğretmenle görüşülmüş fakat araya yaz tatili süreci girdiği için öğretmenler araştırma için gönüllü olamamışlardır. Eylül ayında okulların açılması ile birlikte araştırmaya katılan öğretmenler aracılığı ile, araştırmaya katılabilecek öğretmenler tespit edilmiştir. Bu süreçte araştırmaya dahil olmayı kabul eden on üç öğretmenden veriler toplanmıştır. Gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden toplam on üç öğretmen ile (7 kadın ve 6 erkek) Zoom çevrim içi toplantı sistemi üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, “ BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu” çerçevesinde yarı yapılandırılmış bir şekilde yürütülmüştür. Görüşmeler, öğretmenlerin rahatlıkla görüşlerini bildirebilmeleri için kendi tercih ettikleri saatlerde ve sohbet ortamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin de onayı ile ses kaydına alınmıştır. Öğretmenlerle gerçekleştirilen en kısa görüşme yirmi dakika, en uzun görüşme ise bir saat yedi dakika sürmüştür. Tüm öğretmenlerle yapılan görüşme süresi toplamda dokuz saat, yirmi yedi dakikaya yaklaşmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Çalışmanın verilerini elde etmek için “ BİLSEM’ lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu” çerçevesinde yapılan görüşmeler, zoom üzerinden kayıt altına alınmıştır. Alınan ses kayıtları görüşmeden sonra araştırmacı tarafından deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Oluşturulan yazılı belgeler üzerinde içerik analizi yapılarak veriler çözümlenmiştir. Patton (2014)’a göre, “İçerik analizi, hacimli olan nitel materyali alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabasını ifade etmek için kullanılır” (s. 453). Verilerin çözümlenmesinde tümevarımcı analiz benimsenmiştir. İçerik incelemesi sonrasında ilk olarak çalışılan konu kapsamında olan kodlar çekilmiş, daha sonraki aşamada birbiriyle ilgili olduğu düşünülen kodlar kategoriler altında birleştirilmiştir. Son aşamada ise kategoriler temalar etrafında çerçevelendirilmiştir. Sonuç olarak ulaşılan temalar ilgili alan yazın ve araştırmalar ile karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır.

3.5. İnandırıcılık ve Etik

Çalışmanın inanırlığını kontrol edebilmek için, öncelikle veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, araştırmacıdan farklı iki alan uzmanı tarafından da kontrol edilmiş, soruların uygunluğuna ilişkin öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Verilerin analizlerinde oluşturulan açık kodlar, kodlar, kategoriler ve temalar, bir sosyal bilgiler eğitim uzmanı tarafından da incelenmiş ve oluşturulan temaların katılımcıların ifadeleri ile uyumlu olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Çalışmanın aktarılabilirliğini sağlayabilmek amacıyla çalışma için iki farklı yöntem; amaçlı örnekleme ve kartopu yöntemi birlikte kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmeler zoom programı ile kaydedilmiş ve görüşmelerin deşifre edilmesiyle oluşan dokümanlar bir sosyal bilgiler eğitim uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri, hiçbir ekleme yapılmadan, olduğu gibi sunulmuştur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017; Cresswell ve Miller, 2000).

Araştırmacı araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve raporlanması aşamasında etik ihlal oluşturacak herhangi bir uygulama yapmamaya dikkat etmiştir. Çalışmada sunulan öneri doğrultusunda ve üniversitenin etik kurulundan ve Millî Eğitim

Bakanlığı'ndan alınan izin sonrasında veri toplama gerçekleşmiştir. Görüşülen öğretmenlere izinler sunulmuş ve araştırmanın amacı ve süreci ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Gönüllü olan öğretmenler çalışmaya dahil edilmiş ve aydınlatılmış onam formları kendilerine sunulmuştur. Nitel aşamada görüşme yapılan katılımcılardan ses kaydı yapılabilmesi için izin alınmış ve ses kaydı sırasında sözlü olarak teyit edilmiştir. Çalışmanın hiçbir aşamasında öğretmenlerin ismine yer verilmemiş, kodlar kullanılmıştır.

3.6. Araştırmacının Rolü

Nitel çalışmalarda araştırmacı, verilerin toplanmasında ve çözümlenmesinde en önemli araç konumundadır. Bu nedenle araştırmacının çalışılan konuyla ilgili bilgi, beceri ve deneyimleri araştırmanın güvenilirliğini etkileyebilmektedir. Araştırmacının, çalışmanın en başından itibaren çalışılan konuyla bağlamını doğru kurması ve tanımlayabilmesi nitel çalışmalarda önemlidir (Collins ve Stockton, 2018). Çalışmanın bu aşamasında araştırmacının konuya ilişkin deneyimlerine ve konuyla olan ilişkisine yer verilecektir.

Araştırmacı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Özel Eğitim Öğretmenliği(Çift Anadal Programı) lisanslarını tamamladığı 2018 yılından itibaren, özel ve resmi kurumlarda özel eğitim öğretmeni olarak çalışmaktadır. Yüksek lisans ders döneminde tezi için Hacettepe Üniversitesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Özel Yetenekliler Eğitimi alanından nitel araştırma dersi almıştır. Bu çalışmada araştırmacının hem özel eğitim öğretmenliği hem de sosyal bilgiler öğretmenliği lisansına sahip olması bu iki alanda ortak bir araştırma yapma istediği üzerinde etkili olmuştur. Araştırmacının aynı zamanda öğretmen kimliğinin olması sebebiyle görüşmeye katılan öğretmenler süreç boyunca oldukça samimi ve açık sözlü davranmışlar ve araştırmanın gelişmesine katkı sunmaya çalışmışlardır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde veri analizlerinin bulguları sunulmakta ve bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda yorumlan

4.1. Verilere İlişkin Tema ve Kategoriler

Araştırmanın bu bölümünde “BİLSEM’lerde Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Soruları” aracılığıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular sonucunda ortaya çıkan tema ve kategoriler yer almaktadır.

Tablo 5

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Tema ve Kategoriler

Tema	Kategoriler
BİLSEM’ de Sosyal Bilgiler Öğretimi Amacıyla Uygulanması İstenilen Program	1. Amaç 2. Kazanımlar 3. Etkinlikler/ Öğretim Yöntem ve Teknikler 4. İçerik 5. Ölçme ve Değerlendirme
Kritik Kazanımlar	1. Coğrafya İle İlgili Kazanımlar 2. Demokrasi İle İlgili Kazanımlar 3. Bilimsel Araştırma Basamakları İle İlgili Kazanımlar 4. Vatandaşlık Bilgisi İle İlgili Kazanımlar
Kullanılan Materyaller	1. Görsel Materyaller 2. Görsel ve İşitsel Materyaller

(Devam ediyor)

Tablo 5 (Devam)

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Tema ve Kategoriler

<i>BİLSEM’ de Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Programların Özellikleri ve Boyutlarına İlişkin Oluşturulan Tema ve Kategoriler</i>	
<i>BİLSEM’de Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Sürecindeki Uygulamalarına İlişkin Tema ve Kategoriler</i>	
Tema	Kategoriler
Sorunlar ve Çözüm Önerileri	1. Fiziki Durumlara İlişkin Sorunlar 2. Tutum ve Davranışlardan Kaynaklı Sorunlar
Öğrenci Motivasyonu	1. Yüksek Motivasyon/ Olumlu Tutum ve Davranışlar 2. Düşük Motivasyonun Yüksek Motivasyona Dönüşmesi
<i>BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Yeterliklerine İlişkin Tema ve Kategoriler</i>	
Tema	Kategoriler
Öğretmen Yeterlikleri	1. Program Okuryazarlığı 2. Öğrenci Tanıma 3. Kişisel ve Mesleki Gelişim

4.1.1. BİLSEM’ de Uygulanabilecek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Öğretmenlerin BİLSEM’ de, sosyal bilgiler dersi için uygulanabilecek programın yapısına ilişkin görüş alabilmek amacıyla görüşmelerde “BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretimi amacıyla uygulanabilecek bir öğretim programı nasıl olmalıdır?” sorusu sorulmuş ve sorunun cevabına göre hazırlanmış, ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla özelleştirilmiş alt ve sondaj sorular kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, BİLSEM’ de uygulanabilecek, uygulanması istenilen sosyal bilgiler programına ilişkin; “Amaç”, “Kazanımlar”, “Etkinlikler”, “İçerik” , “Ölçme ve Değerlendirme” olmak üzere beş kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 6

BİLSEM' de Uygulanabilecek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Tema	Kategoriler	Kodlar
	Amaç	Anayasa ve Türk milli eğitim kanununa uygun olma Duyuşsal becerilerin gelişimi Bilişsel becerilerin gelişimi Vatandaşlık ile ilgili becerilerin gelişimi 21. yy. becerilerinin gelişimi Sosyal bilgiler alan motivasyonu/ilgisi
BİLSEM' de Sosyal Bilgiler Öğretimi Amacıyla Uygulanması İstenilen Program	Kazanımlar	Taksonomik düzey
	Etkinlik/Öğretim Yöntem ve Teknikler	Uygulama süreci Öğrenci ilgi ve gereksinimleri Öğretmen tercihleri
	İçerik	Sosyal bilimler disiplinleri Farklılaştırma ve Zenginleştirme Güncellik
	Ölçme ve Değerlendirme	Performans değerlendirme araçları

Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde uygulanabilecek programlar geliştirme gerekliliği Türkiye’de olduğu gibi diğer ülkelerde de önemli olmuştur. Popham (1971), liseye devam eden özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersine yönelik örnek bir rehber program hazırlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 10. sınıf düzeyinde her bölümün farklı bir konuyu ele aldığı; sosyal yapılardaki değişiklikler, milliyet, köleleştirme ve kötü muamele duygusunun gelişimi, siyahiler, Amerika'da gücün yoğunlaşması ve dış ilişkiler gibi her konu için belirlenmiş davranışsal hedefler, içerik ve kapsanacak kavramlar, seçilen kaynaklara ve etkinliklere yer verilen çalışmada özellikle liseye devam eden özel yetenekli öğrencilerin, sosyal bilimlerde de kullanılan araştırma ve inceleme yöntemleri konularında çalışmalarını desteklenmeyi amaçlamaktadır.

Bruch (1971), özel yetenekli öğrencilere sosyal bilgiler dersi için kılavuz program hazırlamıştır. Özellikle özel yetenekli öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilecek

girdilere yer verilen çalışmada dersin derinleştirme çalışmaları sosyal bilgiler öğretmenlerine bırakılmıştır.

Barth ve Shermis (1981), özel yetenekli bireyler için sosyal bilgiler dersine yönelik bir kılavuz kitapçık çalışması yapmışlardır. Eyalet Müfettişi Harold H. Kegley tarafından İndiana'nın ihtiyaçlarını karşılama konusundaki endişesine yanıt olarak başlatılan bu çalışmada özel yetenekli bireylerin becerilerini tam anlamıyla geliştirebilmeleri için farklılaştırılmış bir sosyal bilgiler öğretim programı hazırlamışlardır. Bu kılavuzun öğretmenlere yol gösterici olmasını amaçlayan araştırmacılar, anaokul düzeyi ile başlayan ve 12. sınıfla biten birleşik bir müfredat dizisi oluşturmayı amaçlamıştır.

4.1.1.1. Amaç. Öğretmenlere göre BİLSEM' de sosyal bilgiler dersinin amacı, diğer öğelere göre, programın içeriğini ve yapısını daha az etkileyen bir öge olarak görülmektedir. Öğretmenler amacın; duyuşsal becerilerin gelişimini, bilişsel becerilerin gelişimini, vatandaşlık becerilerin gelişimini, 21.yy becerilerinin gelişimini, sosyal bilgiler alan motivasyonu/ilgisini içermesi gerektiğini düşünmektedir.

Duyuşsal Becerilerin Gelişimi: Öğretmenlerin ikisi sosyal bilgiler dersinin amacın özel yetenekli bireylere duyuşsal becerileri kazandırması gerektiğini belirtmektedir. Özel yetenekli bireylerin yaşlarına göre bilişsel olarak daha üst seviyede yer almasının bazı özel yetenekli bireylerde duyuşsal becerilerin gelişiminin normal bireylere göre daha yavaş ilerlemesine neden olduğu görüşündedir. Ayrıca Sternberg(2017) 'e göre Terman'ın büyük ölçüde IQ'ya dayanan modelinin, 20. yüzyılın başlarında anlamlı olduğudur. Bugün, 21. yüzyılda, artık zekânın tek başına bir anlamının olmadığı, toplumun ihtiyaçlarının ve beklentilerinin çözümü için zekâdan çok daha fazlasının gerektiği, özel yetenekli bireylerden beklenilenin de zekâ dışında; yaratıcı, pratik, bilgeliğe dayalı ve etik beceriler olduğudur. Bunu dışında bazı araştırmacılar özel yetenekli bireylerin duyuşsal becerilerin gelişiminin akranlarına göre daha yavaş ilerlediğini ve duyuşsal becerilerde daha yetersiz olduklarını ortaya koyarken; bazıları bu öğrencilerin yüksek bilişsel becerilerinin onların psikolojik olarak dayanıklılıklarını arttırdığını ve duyuşsal olarak daha güçlü olduklarını ortaya koymaktadır (Zeidner, 2020).

Maree ve Ebersöhn (2002) yaptıkları çalışmada özel yetenekli bireylerin başarılarını etkileyen, geleneksel zekâ testleriyle ölçülemeyen bireysel farklılıkları olduğunu, dürtüleri kontrol etmek ve hazzı ertelemek; ruh halini düzenlemek, sıkıntının

düşünme yeteneğini engellemesini önlemek; empati kurmak, umut etmek, yaratıcı olmak gibi etkenlerin de özel yetenekli bireylerin eğitiminde önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Ö2: ...empati duygusunun oluşturulması. Çünkü üstün zekalı öğrencilerde muazzam fark ettiğimiz şey empati duygusunun yoksunluğu oluyor.

Ö11: ...yani iyi olmak, ahlaklı olmak ve vatanına milletine işte dürüst insanlar olmak filan ama genel amaçları ben yazsaydım böyle yazmazdım. Biraz daha farklı yazardım. Dünya insanı olmak, evrensel olma, çevreyle barışık olma filan gibi şeyler yazardım.

Özel yetenekli öğrencilerin duygusal ve sosyal becerilerini geliştirmek, yeni veya gelişmiş duygusal yeterlilikler öğrenmeleri ve duygularını daha iyi anlayıp yönetmelerine yardımcı olmak özel yetenekli öğrencilerin eğitimi açısından oldukça önemlidir. Duygusal becerilerin geliştirilmesi zor bir süreç olsa da, tekrarlanan etkinliklerle bunu sağlamak mümkündür (Zeidner ve Matthews, 2017). Sosyal bilgiler dersi , özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal becerilerini geliştirebilecekleri farklı etkinliklere imkân vermesi açısından oldukça önemlidir.

Bilişsel Becerilerin Gelişimi : Öğretmenlerin üçü BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinin amacın özel yetenekli bireylerin bilişsel becerilerinin arttırması gerektiği görüşündedir. Bilişsel beceri kendi içerisinde pek çok beceriyi barındırır da öğretmenler daha çok özel yetenekli bireyin var olan yeteneğinin daha da geliştirilerek problem çözme, araştırma, inceleme ve daha sonrasında sorunlara yönelik çözümler üretmesini beklenmektedir.

Ö5 : ...yani normal örgün eğitim kurumundaki öğretiyorum, sınav var, gireceksin, bu testi çöz mantığından öte çocuğu işin içine almalı, çocukta merak uyandırmalı, bir araştırmaya sevk etmeli, çocuğu...bir sorunu görmesi gerekir, bir çözüm üretmesi gerekir aslında.

Ö8: ...problem çözmeye yönelik düşünmesi, proje tarzında düşünmesi amaç bu sonuçta.

Ö12: ...Sosyal bilgilerde hem tarihini hem yakın çevresini bilen ve bunlarla ilgili olabilecek bir üst düzeyde aktarabilir veya var olan sorunu çözmeye yönelik de olabilir. Bunlara yönelik bir işte proje üretmeli. Ne bileyim çözüm bulmalı, fikir üretmeli, beceri geliştirmeli. Bu kesinlikle ilk olmalı, tek olmalı sosyal bilgilerde...

Bir öğrenme sürecinde, öğrenmenin anlamlı olması gereklidir. Anlamlı öğrenme ezbere dayalı olmayan, tek bir bakışı ile değil birden çok bakış açısını içeren bir öğrenme türüdür. Öğrenmenin eleştirel düşünme, problem çözme ve yorumlama gibi üst düzey düşünme becerilerini desteklenmesi; bireyin araştırma, inceleme sonucunda oluşturduğu, yaparak ve yaşayarak öğrendiği ve özgün bir düşünceyle yeniden anlam kazandırdığı kalıcı bir öğrenmeyi ifade etmektedir (Yurdakul,2004).

Özden'e göre (2000) bilişsel becerilerden düşünme becerileri; okuduğunu anlama, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme becerilerini içermektedir. Bayer (1987) düşünme becerilerinin karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme ve bilgiyi işleme becerilerini kapsadığını ve bu özelliklere sahip olan bireylerin yetiştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yi, Hu, Plucker ve McWilliams (2013), bilişsel becerilerden özellikle yaratıcılığın geliştirilmesi için okul içerisindeki ve dışındaki tüm paydaşların okul ikliminin düzenlenmesi konusunda çaba göstermesi ve programların buna bağlı olarak farklılaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Vatandaşlık Becerilerinin Gelişimi : Öğretmenlerin üçü BİLSEM' de sosyal bilgiler dersinin amacının vatandaşlık becerileri üzerine odaklanması gerektiği üzerinde durmuştur. Ülkemizde ve dünyada özel yetenekli bireylerin eğitiminde vatandaşlık kavramı oldukça önemlidir.

Ö1: Temel amaç bu olmalı yani başka sosyal bilgiler ile ilgili bir vatandaşlık bilinci oluşturmaya yönelik haklarını, sorumluluklarını bilen, onları yerine getirmeye çalışan bireyler olarak onlara katkı sunmak...

Ö4: ...güzel bir amacı var bence ulaşıyor da. Çünkü etkili bir birey yetiştirildiğini düşünüyorum.

Ö13: ...asıl amaç, sosyal bilgiler dersi açısından söylüyorum, iyi bir vatandaş yetiştirebilmek. Bu da zaten normal okuldaki müfredatla uyuyor.

Çalışmalar, özel yetenekli bireylerin vatandaşlık becerilerinin gerektirdiği dünya sorunları ile ilgili yüksek duyarlığa sahip olduklarını ve çözüm üretme konusunda kendilerini sorumlu hissettiklerini göstermektedir (Tallent-Runnels ve Yarbrough, 1992). Silverman' a göre (1994), akranları ile karşılaştırıldığında özel yetenekli bireylerin duyarlılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sebeple özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanın programın genel amacının vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesi olması da önemlidir.

Sosyal Bilgiler Alan Motivasyonu/İlgisi: Öğretmenlerin üçü sosyal bilgiler alanına yönelik farkındalığı, ilgiyi ve motivasyonu arttırmanın BİLSEM sosyal bilgiler dersinin amacı olduğundan söz etmişlerdir. **Ö1:** “...temel amaç bence ilk önce dersti sevdirmek olmalı yoksa yani bu çocuklar zaten şeyle ilgili bizim alanla ilgili bir çalışma yapmayacaklar. Uluslararası düzeyde zaten yapmıyorlar.” ifadesi sosyal bilgiler alanına olan motivasyon eksikliğinden ve dersin özel yetenekli bireyler için diğer derslere göre daha az önemsenmesinden kaynaklı olarak sosyal bilgiler alanında çalışma yapılmadıklarını düşünmektedir. Uzun (2006), özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve özellikle özel yetenekli bireylerin yaşlarının ilerledikçe sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduğu sonucuna varmıştır. Ülkemizde ‘iyi’ bir mesleğe sahip olabilmek için fen ve matematik alanlarına ilgi gösterilmesi gerektiği düşüncesi bu sonucu destekler niteliktedir.

Ö9: ...sosyal bilimlerin de bir bilim olduğuna hem de belki en önemlilerinden temelde olması gereken bir bilim dalı olduğunu, bilim sanat merkezlerinde çocuklara vermeye çalışıyoruz...sosyal bilimleri sevdirmek tanıtmak onu bir bilim dalı olarak çocukların kavramasını sağlamak olmalı diye düşünüyorum ben. Sosyal bilgiler, hani normalde büyük Milli Eğitim kapsamında biliyorsunuz katsayısı düşük. Gereken değerin verilmediğini biliyoruz. En azından bu Bilim Sanat Merkezi’ndeki belki de geleceğin bilim insanı olacak, temellerini oluşturacak çocukların kafasında sosyal bilgileri apayrı zengin bir bilim dalı olduğunu kavratmasından yana olduğunu düşünüyorum. Programın öncelikle bunu sağlamalı...

Ö10: Bana göre amacı öğrencilerin sosyal bilimler alanında hangi alanda yeteneği varsa da bu yeteneklerini keşfetmeleri ve bu alanda ilerlemelerin sağlamalı. Dersimiz sözel bir ders olduğu için diğer sayısal derslere göre öğrenciler bir çekinerek geliyor ilk gelişlerinde. İşte ne yapacağız? Sözel ders, direk konu anlatımı ve onunla ilgili test ya da işte boşluk doldurma formları vereceğimizi zannediyor. Fakat bizi tanıdıkça dersinizi tanıdıkça eğlenceli bir ders olduğunun farkına varıyor. Bu da bizim için olumlu bir özellik yeteneklerini keşfeden öğrencilerimiz var. Tarih alanında lisede olup tarih alanında çalışma yapan öğrencilerimiz var. Dilerim bu sayı giderek artar. Yani sosyal bilimler alanında yeteneklerini keşfetmelerini amaçlıyorum ben.

Akpınar ve Kaymakçı (2012) ülkemizdeki sosyal bilgiler öğretim programlarının (1968, 1998 ve 2005) genel amaçlarını incelemişlerdir. 1968 sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarının beş tema çatısı altında birleştiğini (vatandaşlık, coğrafya, vatandaşlık ve coğrafya, vatandaşlık ve tarih, tarih) ve en çok vatandaşlık temasıyla ilgili amaçların olduğundan bahsetmişlerdir. 1998 sosyal bilgiler öğretim programının genel

amaçlarına bakıldığında ise vatandaşlık ve coğrafya temasının amaçlarına yoğun olarak yer verildiğini; 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ise vatandaşlık ve tarihle ilgili amaçların program içerisinde önemli bir yer tuttuğunu belirtmişlerdir.

21. YY. Becerilerinin Gelişimi: Öğretmenlerin, BİLSEM’ de sosyal bilgilerin temel amacının 21. Yy becerilerine sahip bireyler yetiştirmek olması gerektiğine ilişkin görüşlerine ilişkin örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Ö3: Bir defa özel yetenekli çocuklar aslında potansiyel riskli çocuklardır aynı zamanda. Yani bakıyorsunuz en büyük hackerler da işte, ben hep şu örneği veririm: Ya öyle duymuştuk, çok hoşuma gitmişti, Atatürk mü yetiştirmeliyiz Hitler’in yetiştirmeliyiz?, şeklinde. Aslında sosyal bilgiler eğitimi çok iyi şey yapıyor bence bu cümle. Bence bir Atatürk. Hani topluma yararlı birey, demokratik, yani gerçekten demokratik değerlerle donatılmış. 21. yüzyıl becerilerine sahip üst düzey düşünebilen yaratıcı eleştirel bireyler yetiştirmek olması gerekiyor.

Ö6: Çocuğu daha çok hayata hazırlamak olmalıdır. Daha hayatın içinden konular olmalıdır. Daha müfredat kapsamında okuldaki sosyal bilgiler dersinin çok dışında. Tamamen çevre sorunlarıyla ilgili tamamen dünyanın küresel ısınmayla ilgili, mesela benim ilk yaptığım etkinlik şu oluyor. Dünyada gördüğüm en önemli üç sorun nedir bunların çözüm önerileri nelerdir diye başladık. Hani problem çözebilmeli, analiz yapabilmeli, eleştirebilmeli, düşünebilmeli. Tamamen bu noktalarda eğitim olmalı diyorum...

Ö7: Sosyal bilgiler bir kültür aktarımı dersi gibi görülebilir. Bu şekilde görünüyor. Çocuğu hayata hazırlayabilmeli zamanımız şartları çok hızlı değil. Özellikle şu pandemi sürecinde daha da bu değişim hızlandı. Bu değişime ayak uydurabilmek çocuğu da bu değişimi hazırlayabilmeli diye düşünüyorum. Öncesinden şikâyetiniz var mı dersiniz öncesi tamamen eskiye bağlı kültür aktarımı şeklinde yani yeniye odaklanmıyor, hayata hazırlayabilen konular değil, zamandan kopmuş...

Ö11: ...öğrencilerin ilgi istek ve yeteneklerinin kendi başına farkına vardığı bir ne bileyim sorunlara çözüm arayan küresel sorunlara çözüm arayan, önce kendi içinde sonra küresel soruna çözüm arayan ve çevre temelli bir eğitim diye şey yapabilirim, sıralandırabilirim yani.

Gelişen ve her gün değişen dünyada, klasik sosyal bilgiler öğretim geleneğinin dışında güncel sorunlara odaklanabilen ve bu sorunlara çözüm bulabilen bireylerin yetiştirilmesi öğretmenler tarafından önemli görülmektedir. Sosyal bilgiler dersine sadece tarih ve coğrafya öğretimi olarak yaklaşıldığında da önemli sorunlar göz ardı edilmektedir. Sosyal bilgiler dersi, bireyleri demokratik ve küresel bir topluma ve bu küresel toplumun sorunlarına hazırlamalıdır. Bu yüzden sosyal bilgilerin temel amacının

yeniden kurgulanması gerekmektedir. Toplumsal olarak var olduğumuz için, bizim için önemli olan şeyler hakkında toplumsal olarak düşünmemiz oldukça önemlidir (Gaudelli ve J. Laverty, 2018).

4.1.1.2.Kazanımlar. Öğretmenler BİLSEM’ lerde uygulanabilecek sosyal bilgiler öğretim programının kazanımlarını taksonomik boyut açısından değerlendirmişlerdir.

Taksonomik Düzey: Öğretmenler kazanımlara ilişkin taksonomik boyuta odaklanmışlardır. Öğretmenler, öğrencilerin yeteneklerini, üst düzey taksonomik becerileri içeren kazanımları vererek geliştirebileceklerini düşünmektedir.

Ö3: ...yazılan kazanımlar işte hani analiz, değerlendirme, uygulama, analiz, değerlendirme ve yaratma basamağında olan şeyler daha fazla. Şey de var tabii hani işte hatırlama düzeyinde, kavrama düzeyinde tabii şeyler yeri geldiğinde konulmuş ama temel alınan şeyler hep üst düzey düşünmeye yönelik ya da işte taksonominin üst basamaklarına yönelik olmuş kazanımlarda.

Ö7: Yani illaki analiz sentez basamakları içermeli. Yani bu tür çocuklarda zaten birinci ve ikinci basamağını okullarında alıyor. Çocuklar o anlamda hedeflerini okullarında ulaşıyorlar biz bilim sanatların yapısı gereği mantığı gereği okullarına destek olacak ya da oradaki diğer öğrencilerden farklılaştıracak etkinlikler yapmamız gerekiyor.Bu etkinliklerin de illaki gerek uygulama basamağında gerek analiz sentez basamağında olması gerekiyor.

Ö9: Yani şu anda tam olarak daha yeni kazanımlara geçemedik. Etkinlik kitabını bekliyoruz. Çünkü herkes etkinlikleri kendi kafasından uydurur ve bir bölünmüşlük olur diye ama zaten dediğim gibi eski kazanımlardan fazla bir değişiklik yok. Sadece eklemeler var bir de öğrencilere çok şey vermediğini düşündüklerimizi çıkarttık. Onun dışında yaparak yaşayarak etkinlik temelli...

Ö10: Kazanımlarımız öğrencilerin dikkatini çekecek düzeyde örgün eğitim kurumlarında direkt bilgi bazlıdır. Biz bilgiyi daha çok ikinci plana itiyoruz. Çocukların yeteneklerini keşfetmeleri için daha çok etkinlik bazlı çalışmalar yapıyoruz. Böyle olunca daha istekli geliyorlar.

Ancak **Ö5:** “...çünkü örgün eğitim kurumundaki kazanımlarla BİLSEM’in kazanımları aynı olmamalı. Ayırmak lazım. Ama kazanımları kesinlikle değiştirmiyorlar. Örneğin; 5.5.1. ise 7.7.1 ise aynı kalıyor. Sadece kendi içinde BİLSEM’ de küçük değişiklikler istiyorlar bir üst taksonomiye uygun. Örneğin az önce söylediğim gibi işte değerlendirir yerine analiz eder gibi bu basit anlayış aslında bence tamamen değişmeli. Ben öyle düşünüyorum... Kazanımlar geleceğe dönük olmalı. Yani biraz görebiliyoruz ki mesela yarının dünyasını. İnovasyonu, argeyi, üretimi değil mi? İnovatifi, ortaya bir eser koymayı, katma değer oluşturmayı gelecekle ilgili örneğin bir ulaşım işliyoruz dersimizde, bugünün ulaşımını işlememeliyiz ki yarın ne tür sorunlar olur, dünya nereye gidiyor değil

mi, dünya nereye gidiyor? Şu anda son teknoloji nedir? Daha sonra biz neler yapabiliriz mesela şu anda kaç kişi şizofreni? Ve ileride neler yapabiliriz? Bu çocukları ona adapte etmeliyiz çocuklar onu düşünmeli.”

Bu düşüncesiyle BİLSEM’lerde sosyal bilgiler dersi kazanımlarının diğer örgün eğitim kurumlarındaki sosyal bilgiler desine göre sadece taksonomik olarak üst düzey olmasının yeterli olmadığını savunmaktadır.

Filiz ve Baykal (2019) , 2018 sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının taksonomik açıdan revize edilmiş hâlini inceleyip analiz etmişlerdir. 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların en fazla anlama basamağında (%58,33), en az ise analiz basamağında olduğu (%4,17); 5. Sınıf düzeyinde en fazla kazanımın yine anlama (%53,57), en az ise yaratma (3,57) basamağında olduğu; 6. Sınıf düzeyinde yine en fazla kazanımın %40 ile anlama basamağında olduğu, en az kazanımın ise hatırlama (%3,33) basamağında olduğu; 7. sınıf düzeyinde ise, anlama düzeyinde (%48,28) ile yine en çok kazanımın olduğu ve en az yine yaratma (%6,90) basamağında olduğu ve özellikle uygulama ve değerlendirme boyutlarında ise hiç kazanım olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılan kazanımların öğretmenler tarafından çoğunlukla analiz basamağında, diğer örgün eğitim kurumlarındaki kazanımlara göre daha üst düzeyde olduğu belirtilse de özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerine yönelik diğer örgün eğitim kurumlarında kullanılan kazanımlardan farklı olarak kazanımların geliştirilmesi gerekmektedir.

4.1.1.3.Etkinlik/ Öğretim Yöntem ve Teknikler. Öğretmenlerin, derslerinde uyguladıkları etkinlik/öğretim yöntem ve teknikler; uygulama süreçleri, öğrenci ilgi/ihtiyaç ve özelliklerine ve öğretmen özelliklerine/tercihlerine göre farklılaşmaktadır.

Uygulama Süreci: Öğretmenler etkinlik/yöntem ve teknikleri uygulama süreçlerinden öğrencinin aktif şekilde yer aldığı etkinlik/yöntem ve teknikleri kullandıklarını, etkinlik/yöntem ve teknikleri uygulamada özellikle süre konusunda esnek davranabilmelerinin bir avantaj olduğundan bahsetmektedir.

Ö3: ...Bilim sanatta proje tabanlı eğitim temel alınır, esas alınır, bunun üzerinden zenginleştirmeye işte farklılaştırma işte araştırma incelemeye yönelik yöntem ve teknikler bir de bununla beraber üst düzey düşünme becerilerine yönelik...

Ö6: ...hani biraz daha kazanım odaklı gitmiyoruz. Aslında her orada bir esneklik var. Size bir kazanımı veriyor onun hafta sayısını siz belirleyebiliyorsunuz. Bu noktada çok rahat ediyoruz... bu noktada bize bırakılması müfredatın biraz daha

hafta hafta planlanmıyor olması. Bu hafta bu yetişecek kaygısı da taşıyoruz BİLSEM’de. O yüzden gayette faydalı bir program çocuklar için diye düşünüyorum. Mesela tartışma yöntemi kullanabiliyoruz. Örnek olay yöntemleri kullanabiliyoruz. Beyin fırtınasını çok rahat yapabiliyoruz...Örnek olay zaten çocukların en sevdiği şey...tartışma hani bu tarz münazaralar karşılıklı konuşmalar yapabiliyoruz.

Ö8:...şu anda elimizde olanı ben biraz eksik buluyorum öyle söyleyeyim. Şu anki programda etkinlik örnekleri de yok. Sadece kazanımlar var. Burada tamamen bize bırakılmış ama şu da var yaklaşık bir buçuk iki yıldır da etkinlik hazırlandığını biliyorum. Yakında herhalde etkinlik kitabı çıkarılacak...Yani bazıları gerçekten yüksek seviye güzel bazıları basit kaçıyor. O da ders esnasında, artık öğretmenin becerisine kalmış, onu yükseltebiliyor ya da öğrencinin profiline göre alçaltabiliyor da yani.

Ö13: Kazanımlar da çok geniş. Tek bir kazanım bazında sunmuyor. Mesela sadece işte kültürü verir demiyor. Kültürü çok geniş çerçevede tutuyor. Kazanımlarını da beğeniyorum. Zaten bizde şöyle bir avantaj var. Eklenmesini istediğiniz ya da beğenmediğimiz durumları genel müdürlüğe dönütler yapabiliyoruz. Her sene bu yönde değişiyor. Yani o yönden de beğeniyoruz. Yani bizim bakın bu çocukların hoşuna gitmedi. Bu durum zaten her gelen sene ki öğrencilere göre değişiyor. Hani nesil farklı geliyor.

Ö9:...Ondan sonra mesela sosyal yardımlaşma konusunda giriyoruz. Kendimiz bir dernek kuruyoruz. Hemen bütçesinden her şeyi hazırlayıp. Derneğimizi kuruyoruz, afiş çalışmaları yapıyoruz. Kağıtlar bastırıyoruz. Afişlerini BİLSEM ’in içinde dağıtıyoruz. Derneğimize yardım toplamaya çalışıyoruz falan bu şekilde işte her şeyi yerinde ve bizzat yaparak yapmaya çalışıyoruz. Geri dönüşümle ilgili malzeme getirdiklerinde sürekli tasarım yapıyoruz. Mesela benim kendi sınıfında asla parayla alınmış bir kalemlik ya da herhangi bir şey yok. Hepsini evden getirdikleri tuvalet kağıtları, mutfak havluları, ruloları onları katlayıp boyayıp bu şekilde yapıyoruz. Coğrafi keşifler konusunu anlatıyorum mesela coğrafi keşiflerin boş dilsiz haritasını, dünya haritasını onu önce boyuyoruz kıtalara. Sonra da coğrafi keşifler nereden nereye olmuş diye ip geçiriyorlar. Mesela Portekiz’den Amerika’ya oradan oraya nereye gidilmiş bu iplerle o ipleri yapıyorlar renk renk...

Ö10: ...Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak bir ürün ortaya çıkarıyorlar. Bu kitapçık olabiliyor bu bir dergi olabiliyor. Konuyla bağlantılı olarak gösterip yaptırmayı çok kullanıyoruz. Mesela gösterip yaptıрма ile ilgili şu örneği verebilirim, kil tablet yapıyoruz biz ama direk kil tablet yapmak yerine işte yazının icadından başlayarak neden gerek duymuşlar? Niye kil tablet ile sınırlı kalmamış da insanlar geliştirmiş gibi. Yani birçok alanda öğrenim sağlamaya çalışıyoruz.

Ancak **Ö11:** “...Öğretmenler bu anlamda biraz daha serbest istedikleri etkinliği istedikleri kazanım, istedikleri gibi uygulayabiliyorlar. Herkes neyi seviyorsa biraz onu uyguluyor ya biraz kara gürlüğü gidiyor BİLSEM’ de böyle işler onu söyleyeyim...”

ifadesi ile bu durumu ‘kara gürültü’ olarak ifade ederek aslında bu durumun bir belirsizlik yarattığını belirtmektedir.

Öğrenci İlgi/ İhtiyaç, Özellikleri: Öğretmenlerin ikisi ise öğrenci ilgi/ihtiyaç ve özelliklerini dikkate alarak etkinliklerini, öğretim yöntem ve tekniklerini belirlediklerinden bahsetmişlerdir.

Ö4: *...genel olarak yaparak yaşayarak öğrenme. Grup içerisinde öğrenmek çünkü bizler öğrencilerimizin sosyal aktivitelerine, toplum içerisindeki uyumlarına da önem veriyoruz.*

Ö13: *...Ben ilk gün mesela, ilk haftada çocuklara sosyal bilgiler nedir işte yardımcı bilim dalları nedir diye anlatırım. Sonra çocuklara şeyi sorarım, sosyal bilgilerle ilgili merak ettikleriniz neler? Bana kâğıda yazın. İşte bir fanusum var. Onun içine atın. Ben programı bu çocuklara göre sınıf sınıf program yaparım. Hani tek bir programım yok o şekilde. O yüzden de mesela bir sınıfta uzay çok mu çıktı. Uzay konusu, bu uzayı astronomiyi öncelerim sonra işte metotlarına göre zaten yaptıklarına göre ayrı şey yaparım.*

Öğretmen Tercihleri: Öğretmenlerin üçü ise kendi tercihlerine göre etkinlik, öğretim yöntem ve teknikleri belirlediklerinden bahsetmişlerdir.

Ö8: *“Çerçeve planı ben açıkçası çok yeterli görmüyorum. Günceli çok fazla yakalayamamış...ya bu biraz şey gibi bizim normal sosyal bilgiler öğretim programındaki gibi yazılmak için yazılmış gibi geliyor bana. Ben öyle düşünüyorum. Çok üst düzey ya da yeni şeyler göremiyorum.”* düşüncesi ile bunun nedenini MEB tarafından hazırlanmış olan program içerisindeki etkinlik, öğretim yöntem ve tekniklerin güncellik özelliğinin olmamasından kaynaklı olduğunu belirtmiştir. **Ö12** ise benzer şekilde; etkinliklerin MEB tarafından hazırlanmış olan programda basit kalmasından kaynaklı olarak kendisinin etkinlikleri, yöntem ve teknikleri geliştirip zenginleştirdiğinden şu şekilde bahsetmiştir:

“...O biraz öğretmenin yeteneğine bağlı hocam orada yazılanı yani orada yazıyor sana veriyor ama biraz böyle öğretmen gelişime açık, yenilikçi, biraz da yetenekli olmalı yani her yiğidin yoğurt yiyişi farklıdır elbette ama etkinlikler verilir artık ondan sonrası sana gelir... şimdi rehber alıyordum ama kendi boyutuma taşıyordum. Onları değişiyordum. Hani ben söylemek istemedim. Çoğu zaman uygulamadım ben çok basit. Ben onları zaten Milli Eğitim’de yapıyordum. Bir geldim etkinlik kitabında gördüm ya ben onları Milli Eğitim’ de daha güzelini yapıyordum... Daha güzel, daha fazla zenginleştirirdim, farklılaştırdım. Çocukları yani daha böyle değerler boyutunda destekledim.”

Ö5: “...etkinlik basit kalıyor anasınıfı etkinliği gibi oluyor aslında yaptıklarımız. Düşünsene sosyal bilgilerde yapmış olduğun etkinlik, anasınıfı düzeyinde oluyor. Örneğin bir haritaydı, geçitti, kanaldı, boğazdı yani bu değil ki. Yani var olanı vermek çocuğu geliştirmez. Bence böyle bir şey yok. Çocuk bir sorun bulmalı. Bu soruna çözüm bir veya yeni bir teknoloji öğrenmeli çocuk.”

Bu düşüncesi ile **Ö5** diğer iki öğretmenle benzer sebeplerden dolayı kendi tercih ettiği, etkinlik /öğretim yöntem ve teknikleri kullandığından bahsetmiştir. Aynı zamanda etkinlik, öğretim yöntem ve tekniklerin özel yetenekli öğrencilere göre seçilmemesinde ayrıca öğretmenlerin donanım eksikliğinden kaynaklı olduğunu şu şekilde vurgulamıştır:

“... şu anda BİLSEM öğretmenlerin hiçbirinde bu bilgi, bu yeterlilik, bu donanım yok. Alanında uzman kişi olmalı. Normal örgün eğitim kurumundaki bir sosyal bilgiler öğretmeni geldi, lisans yaptı doktora yaptı. Profesör olsa ne verecek bu çocuğa? Veremez yani vermesi mümkün değil. Yanlış tamamen strateji farklı olmalı.”

Bunların yanında “...ortaya çıkan ürünleri de öğretmenler yapıyor. Zaten öğrenciler yapmıyor, işin kötüsü bu tüm Türkiye’de böyle. Bunu siz de biliyorsunuz ben de biliyorum bakanlıkta biliyor, herkes biliyor, yanlış olan bu. Yani bilmiyorum kendi kendimizi kandırıyoruz bence. Ben bugüne kadar 4006 projesi olarak kırk tane proje yapmışım. Hepsini ben yapmışım, öğrenci davet ediyorum adını yazıyorum, öğrenci geliyor söylüyor yani bu diğer projeler için de böyle 24.0 içinde böyle 22. 0 içinde böyle a için b içinde böyle ne bileyim bütün projeler için böyle. Ya bütün projeleri öğretmenler yapıyor. Bu da yanlış mesela BİLSEM öğrencilerine bir katkısı yok. Nasıl proje yapıldığını öğretmiyoruz. Biz çocuklara burada. Kendimizi kandırıyoruz, tüm Türkiye’ye kandırıyoruz. Tüm dünyayı kandırıyoruz, velileri kandırıyoruz ama herkes biliyor bunun ne olduğunu TÜBİTAK’ta biliyor. Aslında bilmeyen yok. Bence herkes biliyor, Milli Eğitim biliyor, üniversiteler biliyor, hocalar biliyor, öğretmenleri biliyor, velileri biliyor öğrencilerin kendisi biliyor, herkes biliyor. Ama yanlışlık, çok fazla o kadar fazla ki. Okul idaresi istiyor ki. Biz yirmi tane proje ile ne yapalım? Adımızı sosyal medyada duyuralım. Kimi kandırıyoruz yazık ya. Bilmiyorum, sil baştan yapmak lazım her şeyi.”

Ö5 bu düşüncesi ile BİLSEM ‘in özel yetenekli öğrenciler için amaçlamış olduğu proje tabanlı öğretimin aslında etik şekilde işlemediği konusunda ciddi bir işleyiş sorununa değinmiştir. Öğretmenlerin donanım eksikliğinin ve sonrasında idareceler tarafından uygulanan proje yapma baskısının öğretmenlerin kendilerini etik olmayan durumlar içinde bulmalarına sebep olduğundan bahsetmiştir.

Ö9’da bu süreçten şu şekilde bahsetmiştir:

“...bir de BİLSEM’ lerin kuruluş amacı projelere katılmak patent tasarım ürünleri yapmak. Bu konuda da biraz şey yapıyoruz. Açıkçası baskı görüyoruz. Tamam patenti alalım. Tasarımlı ürün yapalım. Ben zaten her dersimde, mesela iletişim konusunu işliyorum. Geçen gün iletişim geçmişten günümüze iletişim kanallarını

tarih şeridi olarak yaptırdım. Şimdi kendiniz bir iletişim aracı tasarlayın, diyorum. Yani her ders tasarım yapıyoruz zaten. Özellikle proje yapacaksan bir şeyler yapacaksak bu bizim ana görevimiz ise bununla ilgili atölyenin ya da egzersizlerin olması lazım. Bu bize ekstra süre olarak verilmeli açıkçası. Bunun karşılığında ücret de şey yapılmalı. Şimdi projeyi yap yap yap. Tamam yapalım da haftada bir defa görüyoruz. Bir öğrenciyi kırk dakika görüyoruz. O da mesela üç haftada bir girebiliyor benim dersime. Şimdi normal okulda olsam proje yapmak daha kolay. Çocuk her gün okulda olduğu için benim dersim olmasa bile teneffüste yakalarsın. Bir şey yaparsın. Okul çıkışında proje ile ilgili çalışma yaparsın. Ben bir proje yaptım mesela Türkiye birincisi oldu TÜBİTAK'ta. Belki ... hoca söylemiştir coğrafya alanında. Çocuklara tamamen kendi projemi verdim. Şimdi kitaplaştırıldı da o proje. Şimdi ... Üniversitesi'nde hoca var. ... belki bilirsiniz sosyal bilimler alanında şimdi editörü oldu. Sağ olsun bizim o dereceye giren projeleri kitaplaştırdı. ... araştırma projeleri diye. Ya tamam, hani öğrenciye verdiğinin günahı yok da ama bakıyorsun senin sayende TÜBİTAK başkanı ile tanıştılar. Sanayi Bakanı ile tanıştılar. Aldıkları altının haddi hesabı yok. Yazar olarak isimleri geçti ama maddi olaylar da değilim ama Bilim Sanat Merkezi'ndeki çocuğu ben ne yaptım? Hazıra alıstırdım. Kendisinin olmayan bir proje ile Türkiye birincisi olma gururu yalanına alıstırdım, anlatabiliyor muyum? Bunlar da hoş değil, yani etik değil ilk önce. Hani aldıkları onların helal olsun. İlgisi yok. Ben sorumlu değilim işte yani kendilerine ait olmayan biz yandan telif hakkı, fikir hırsızlığı, bunların yasak olduğundan başkasının şeyi üzerinden hani hak sahibi olmamayı anlatırken bir yandan da hiçbir emekleri geçmeyen proje üzerinden Türkiye birincisi olup, ödüller almayı şey yaptık onlara.”

Ö7 ise donanım eksikliğinden kaynaklı olarak projelerle BİLSEM'e atölyeler kurduğunu ve kendisinin de ilgisinin bu yönde olmasından kaynaklı olarak sosyal bilgiler dersinin içeriği yerine daha çok mekatronik, faydalı model, tasarım, tecil gibi TÜBİTAK projeleri üzerine yoğunlaştığını şu şekilde belirtmiştir:

“BİLSEM' lerde atölye ya da sınıf ortamının buna uygun hale getirilmesi gerekiyor. Birçok bilsem 'de bildiğim kadarıyla böyle bir sorun var, kendimde de vardı. Doğru dürüst bir sınıfımız bile yoktu, malzememiz yoktu. Bir tane küremizden başka bir tane haritamızdan başka. Ancak kendi imkanlarımızla yazdığımız projelerle bu sınıfları zenginleştirdik. Ben sosyal bilgiler öğretmeniyim ama stem atölyesi kurdum. Bölgenin ilk stem atölyesi ben kurmuştum. Şimdi daha zengin içerikle daha güzel etkinliklerle yapabiliyoruz... ben görüşmenin başında söylediğim gibi, ben sosyal bilgilerin dışında daha çok patent faydalı model, tasarım, tescil ve TÜBİTAK projeleri üzerine çalışmalar yapıyorum. Burada çocukları geliştirebilecek, zaman zaman da motive edebilecek mesela lego etkinlikleri yapıyorum. Onlara bir konu oluştuyorum. Hadi bana diyorum, en hızlı gidebilecek, en hafif aracı tasarlayın, diyorum. Bir başka seferde rüzgâr gücü ile gidebilecek ama siz üfleyeceksiniz rüzgâr kuvvetini siz vereceksiniz öyle bir araç tasarlayın. Daha sonrasında yarışma yapıyoruz günün sonunda. Burada farklı kriterler belirliyoruz. Kendi içimizde çocuklarla beraber belirliyoruz.”

Öğretmenlerin etkinlikleri, öğretim yöntem ve teknikleri seçme konusunda ‘serbest’ olmaları ve proje üretmeleri konusundaki ihtiyaçları, bazı öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi içeriğinden kopmalarına da sebep olmaktadır.

Diğer taraftan birkaç öğretmen de özellikle bilgisayar destekli öğretim yöntemiyle derslerindeki etkinlik/öğretim yöntem ve teknikleri şekillendirdiklerinden bahsetmişlerdir:

Ö2: ...özellikle çağın gerektirdiği bilgisayarlı öğretim çok önemli. Bunlara biraz daha ekleme yapılabilir diye düşünüyorum...hani web2 araçları da günümüzde çok önemli bir bilgisayar ve web2 araçları yoluyla öğrenme diyebiliriz.

Ö11:bize gelen önümüzdeki çerçeve programdan ve etkinlikten biraz daha bağımsız oyun temelli yöntem teknikleri kullanmaya çalışıyorum. Ne kullanıyorum? Web 2 araçlarının çok yoğun kullanıyorum. Bu pandeminin bize getirdiği en önemli kazanç oldu aslında. Biraz zorladık kendimizi. Ben kazanımların etkinliklerin neredeyse tamamını diyeyim web2’ye çevirebildim, onun üzerinden yürüyorum. Bugün Kahoot yaptım...

BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde içerik özelliklerine, öğrenci özelliklerine ve öğretmen tercihlerine göre yöntem/teknik ve etkinlikler kullanılmaktadır. Öğretmenler kendi tercihlerine göre yöntem/teknik ve etkinliklerin belirleme nedenlerini, MEB tarafından yayımlanan programın işlevsel, güncel olmaması ve özel yetenekli bireylerin düzeyi için basit olmasından kaynakladığını belirtmişlerdir. Susam (2012) yaptığı çalışmada benzer bir sonuçla karşılaşmıştır. İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeyindeki özel yetenekli bireylerin matematik, fen ve teknoloji derslerinin uygulamalarını değerlendirilmesini amaçladığı çalışmada; Matematik, fen ve teknoloji derslerini yürüten öğretmenlerin öğrenci ve öğretmen odaklı yöntem ve teknikleri birlikte sınırlı olarak kullandıkları ve etkinliklerin işlevsel, güncel ve özel yetenekli bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılacak olan yöntem/teknik ve etkinliklerin öğrenci merkezli, güncel ve özel yetenekli bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi, özel yetenekli bireylerin akademik başarı ve motivasyonlarını artırması açısından önemlidir. Tay (2019) ‘Bant Karikatürleriyle Desenlenmiş Örnek Olay Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde Başarıya, Kalıcılığa ve Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi’ adlı tez çalışmada; bant karikatürleriyle desenlenmiş örnek olay yönteminin özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerde kullanımının sosyal bilgiler dersindeki başarıya, kalıcılığa ve

yaratıcı düşünme becerisine etkisini araştırmış ve gruplar arasındaki farklılıkları incelemiştir. İkisi deney ve biri kontrol grubu olmak üzere üç grupta çalışma yürütüldüğünden çok aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme ve basit seçkisiz örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; bant karikatürleriyle desenlenmiş örnek olay yönteminin özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerde kullanılmasının sosyal bilgiler dersi akademik başarı düzeyini artırdığı ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesine destek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.1.4.İçerik. Öğretmenler BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersi içeriğini sosyal bilimler disiplinleri, farklılaştırma ve zenginleştirme, güncellik boyutlarında değerlendirmişlerdir.

Sosyal Bilimler Disiplinleri: Bazı öğretmenler (üç öğretmen) BİLSEM’de sosyal bilgiler dersinin içeriğini ele alırken sosyal bilgilere ait tüm disiplinleri içeren konular ve kazanımların programlarında yer aldığını belirtmişler ve BİLSEM’ de sosyal bilimler çerçevesinde bir sosyal bilgiler dersinin yürütüldüğünü söylemişlerdir. Ancak bazı öğretmenler (dört öğretmen) sosyal bilgilerin içerisindeki bazı disiplinlerin kazanımlar ve konular açısından eksik olduğunu düşünmektedir.

Ö3: ...Bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Yani tarih konuları fazla coğrafyaları fazla, diğerlerinin az falan gibi bir şey yok. Ben göremiyorum yani öyle bir şey hani. Eşit bir dağılım ile giderilmeye çalışılmış. Sosyal bilimler mantığıyla edilmeye çalışılmış...

Ö7: ...sosyal bilgilerde hani sosyal bilgiler geniş bir alanını birçok bilimi içerisine alıyor. Yaklaşık on altı, on yedi tane bilim sayabiliriz, daha da arttırabiliriz diye bağlantılı bilimlerle saydığım. Bunları tabi ki içine almalı. Benim düşüncem şuydu: Her hafta için her etkinlikte farklı bir bilimle olan ilişkisi değerlendirmeli.

Ö9: Çok çeşitli konularımız var ya oldukça çeşitli, her çok fazla tematik öğrenmemiz var. Sürekli disiplinler arası yani salgın hastalıktan bir başladık şimdi. Şimdi işte sosyal yardım kurumlarına ekonomiden tutun, coğrafyaya yer şekillerinden tutun tarihe yani her konuda veriyoruz. Sosyal bilgilerin zaten alt dalları çok geniş biliyorsun o dalların aşağı yukarı çoğunluğu bu programın içinde verdiğinizizi görüyorum.

Bu düşüncelerden farklı olarak sosyal bilgiler dersi içeriğinde farklı disiplinlere yer verilmediğini, öğretmenlerin bu süreçte kendilerinin diğer disiplinleri dahil ettiklerini belirtmişlerdir:

Ö1: Konular işte sosyal bilgiler olunca malum hem tarih hem coğrafya hem vatandaşlık da ilgili. Hani mevcut konular yeterli aslında... Örneğin ilk çağ uygarlıklarının bilime ve sanata katkılarını örnek verir. Kazanım bu. İşte hani Mezopotamya'da ne yapmıştır işte hani yazı icat etmişler, tekerleği icat etmiştir. Zigguratlar vs. Sümerlerin zigguratları var falan böyle ondan sonra. Çocukları genel bir takım bilgi verip yani günümüzde doğru bir takım uyarılama yapmaları ya da düşünmeye sevk etmeye yönelik etkinlikler yapılıyor.

Ö10: ...genel anlamda baktığımız zaman konular, tarih, coğrafya ağırlıklı görünüyor. Fakat uygulayan öğretmenler şunu yapıyor, en azından ben yapıyorum ve gruplarda gördüğüm kadarıyla diğer sosyal bilimlerin alt dallarını da biz işin içine dahil ediyoruz... Diğer türlü genel anlamda bir kişi hiç BİLSEM' i bilmeyen bir kişi bizim planımıza alsa normal okuldaki sosyal bilgilerden hiç farkı yok diyecek tarih, coğrafya konuları ağırlıklı diyecek ama disiplin isminin sosyal bilgiler yerine sosyal bilimler diye daha geniş bir açıyla alınması bizim için daha iyi olacaktır diye düşünüyorum. Hem bizim için hem öğrencilerimiz için.

Ö1 ve **Ö10** bu ifadeleri ile sosyal bilgileri klasik sosyal bilgiler olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinleri ve bu disiplinlerin konuları olarak düşünmektedir. Ayrıca **Ö2** ve **Ö12'** de benzer düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Ö2: "...ama ekstradan mesela şey olabilirdi ilköğretim müfredatında çok fazla bulunmuyor. Hani psikoloji, sosyoloji, ekonomi bunlarla alakalı kazanımlarda ilerleyen dönemler için geliştirilebilir." ve **Ö12:** "...sosyal bilgilerde en kötü şey de bence olması gerek arkeoloji ve astronomi alanında hiçbir şey yok. Yani bir felsefe felsefi anlamda bir şey yok..."

Kirkit (2019) 'in 'Sosyal Bilimler Disiplinlerinin Sosyal Bilgiler Programlarına ve Ders Kitaplarına Yansıma Durumları' isimli çalışmasında öğretmenlerin düşüncelerini destekler nitelikte verilere erişilmiştir. Üniversitede verilen sosyal bilgiler eğitiminde derslere göre kredi ağırlıkları incelenmiş ve kredi ağırlığının en fazla olduğu disiplinlerin tarih ve coğrafya disiplinleri olduğu görülmüştür. Demir ve Oğuz (2018), 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanımlarını sosyal bilgilerin disiplinlerine göre incelemiş ve felsefe, din, hukuk, iletişim, coğrafya, siyaset, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, uluslararası ilişkiler gibi disiplinlerden yararlanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bayır, Köse ve Balbağ, (2016), sosyal bilgilerin diğer disiplinlerden yararlanmasına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koydukları çalışmada; diğer disiplinlerin kullanmanın öğrencilerin üst düzey düşünme, farklı beceri, yetenek ve değerler geliştirmesini sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Turan (2019) ise 2018 sosyal bilgiler öğretim programını incelediğinde birçok disiplinin program içerisinde verildiğini, %71,42 oranı ile vatandaşlık ve sosyoloji disiplinlerine en çok; % 14,28 oranı ile de insan hakları ve

demokrasi, etnografya ve psikoloji disiplinlerine en az şekilde yer verildiği sonucuna ulaşmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda her ne kadar kazanımlar farklı disiplinler bağlamında ele alınsa da henüz yeterli ve birbirlerine yakın düzeyde değildir. Özel yetenekli bireylerin yeteneklerini keşfetmesi açısından farklı disiplinleri içeren sosyal bilgiler dersinin yürütülmesi, dersin disiplinler arası olacak şekilde farklılaştırılması ve zenginleştirilmesi özel yetenekli bireyler için oldukça önemlidir.

Farklılaştırma ve Zenginleştirme: Öğretmenlerin çoğu BİLSEM'de sosyal bilgiler dersi içeriğinin farklılaştırma ve zenginleştirme süreçlerinden bahsederek değerlendirmişlerdir.

Ö6: ...farklılaştırıp zenginleştiriyoruz, sosyal bilgiler dersinde normalde demokrasi konusunu işlerken biz de beşinci sınıfta çok sınırlı bir alanda demokrasiyi veriyoruz öğrenciye ama biz BİLSEM 'de bize demokrasi başlığını vermiş. İstedikçe kadar işte dört hafta beş haftaya yayabiliyorsun. Böylelikle demokrasinin hem tarihçesini biliyor çocuk ve hazır hale geldiğinde daha yoğun bir bilgiyle altıncı yedinci sınıfın demokrasisi ile birleştirdiğimiz zaman kafasında oturuyor. O demokrasi sürecini Fransız ihtilaline kadar götürdük biz mesela.

Bu düşüncesi ile **Ö6** konuların süre bakımından geniş bir sürece yayılmasından kaynaklı olarak farklılaştırma ve zenginleştirme çalışmalarını daha verimli yapabildiğinden bahsetmiştir. **Ö2** ve **Ö4** ise; diğer örgün eğitim kurumlarındaki sosyal bilgiler dersi konuları ile çok benzer konuların yer aldığını fakat dersin işleniş kısmında bir farklılığın olduğunu, BİLSEM' de daha çok öğrenci merkezli bir öğretimle konuların verildiğinden bahsetmişlerdir.

Ö2: ...yani normalde milli eğitimdeki sosyal bilgiler, müfredatındaki kazanımların konu bazında farklılaştırılması esasen. Şimdi mesela öğrenciye Kızılderili kültüründen bahsediyorum bir tane derste diyeyim. Ya da işte neden bahsediyoruz? Farklı bir kültür mesela Hıdırellez'i kutluyoruz belki hani şeyde var. Sosyal bilgiler kazanım da var ama kutlama bağlamında olmuyor. Mesela nevruzu kutluyoruz öğrencilerle birlikte hani bizimkisi biraz böyle şeye dayalı olduğu için. Ne diyelim ölçme değerlendirmeden ziyade yaparak, yaşayarak öğrenme işte. Ne diyelim hani biraz daha yaşama odaklı yapmaya çalışıyoruz.

Ö4: Milli eğitim müfredatı ile paralel yani çok ayrıışmıyoruz veya zıtlasmıyoruz. Ancak bakış açısı daha farklı konular yani bir haritalar konusunu işlerken belki Milli Eğitim'de sadece sözel olarak ifadeler yer alırken, ezbere dayanırken bizler işleri, maket yapımı ve yahuatta bir haritayı boyama işin içine girerek yaptırarak yaşıyoruz. Öğretiyoruz. Yani görsel hafızayı da ve kas hareketlerini de geliştiriyoruz çocukların.

Ö8 ise öğrencilerin istedikleri konuları sürece dahil ettiğinden şu şekilde bahsetmiştir:

“...BİLSEM öğretmenleri genelde programı çok fazla takılıp ders yapmıyor. Ya da işte oradaki konuyu işlemek zorunda hissetmedikleri için öyle bir şey de olmadığı için çocuk dinozorlardan çok hoşlanıyor. Konusu başka bir şey, çok fazla ilgilenmiyor dikkatini vermiyor. Bu sefer dinozor tarihi anlatıyorsun. Hani öyle bir şeyiniz var. Amaç orda zaten çocuğun bu programların her birisinin de bir amacı var. Bireysel yetenekleri fark ettirme, çocuğun burada yeteneğine, bilgisine bunu fark ettirmeye çalıştığımız için bu da bence çok mantıklı. Yani böyle bu şekilde hareket etmek.”

BİLSEM’deki sosyal bilgiler dersi konularının diğer örgün eğitim kurumundaki konularla aynı olduğunu fakat öğretim sürecindeki farklılaştırmayı **Ö11**’de şu şekilde belirtmiştir:

“...Ben farklı şeyler anlatıyorum yani illa çerçeve programa uyumuyorum çerçeve programa. Mesela eski çerçeve programda bir beş, altı hafta demokrasi, yönetin seçim vs. yani çocuk BİLSEM’de farklı şeyler görmek duymak, dinlemek yapmak istiyor. Yani yönetim şekillerini çocuk, meşrutiyeti, monarşiyi vs. zaten onlarca kez öğretmeninden dinliyor onunla ilgili soru çözüyor sınavına giriyor. Bizim burada farklı şeyler yapmamız gerektiğini düşünüyorum. Yani ondan kısaca bahsetsem de onu da bir web2 aracı ile, yani böyle bir eğlenceli bir araç da yapıyorum veya Voki denen bir program var işte ben meşrutiyeti, monarşi bir adamı Voki dediğim o araçla konuşturuyorum. Onunla yani bir çizgi karakter oluşturuyoruz. Onunla özelliklerini anlatıyor. Çocukları hem dijital anlamda kendini geliştirmiş oluyorlar hem de okunuyor, öğrenmiş oluyorlar bu şekilde farklılaştırdığımı söyleyebilirim.”

Ancak **Ö5** ise diğer örgün eğitim kurumlarındaki sosyal bilgiler dersi konuları ile, BİLSEM’de sosyal bilgiler dersinin konularının farklı olması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir:

“...aynı konular işliyorsun. Kazanım aynı olunca aynı konuya bağlı olarak ne yapıyorsun sen bu konuyu işlemiş oluyorsun. Mesela kazanımı geç sen özgün bir konu bul konuya özgün kazanım gelir zaten aslında. Evet özgün bir konu bu konu o kadar özgün olsun ki, yani ülkeyi kurtarsın konu. Kazanıma bağlı sen bir etkinlik yaptırdın. O kazanımın içinde kalıyorsun. Ne anlamı var? Değişen hiçbir şey olmuyor. O zaman kazanımı kim yazmış? Sosyal bilgiler öğretmenimiz yazmış, orada kazanımı neye göre yazmış? Bir öncekine göre biraz değiştirmiş etkinlik bazlı yapmış biraz hepsi bu. Hani öğrenci merkezliydi. Yine öğrenci merkezli değil ki yine öğretmen merkezli bütün kazanımlar öğretmen merkezli. Öğretmen bunu verecek. Çocuk bunu alacak. Öyle bir şey yok. Bence yanlış.”

Güncellik: Bazı öğretmenler BİLSEM’ de sosyal bilgiler konularını güncellik açısından değerlendirmişlerdir.

Ö12: ... yani tarih konuları evet tarih konularında öğrenmesi gereken zaten okulda öğreniyor, onları daha farklı, daha güncel, daha hayata dönük daha onları etkileyecek şeyler, örneğin bir ne bileyim. Siber zorbalık gibi ondan sonra bir küresel ısınma gibi çevre gibi dijital yeterlilikler gibi bunları artık koymak lazım. Yani BİLSEM öğrencisine. Bir bakıyorsun etkinliklere devlet kitaplarındaki okuma parçaları. İşte parça verilmiş, üç soru sorulmuş bizde de bakıyorsun aynı. Bir okuma parçası verilmiş altında sorular sorulmuş, o onu bırak devletteki yapsın artık bizimki farklı olmalı. Yani mesela patentin tanımını, aşamalarını bilmem ne bunları öğrensin çocuk okulda, bende de patent alabilecek bir ürün yapsın.

Ö13: ...eksikliklerimiz her zaman var. Özellikle teknoloji boyutunun daha ve güncellik boyutunun daha geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Hani her şey var. Tamam, mesela işte harita bilgisini özellikle BYF’ den çıkarmışlardı ya da DESTEK’ ten mi çıkardılar. Bir tanesinden çıkarmışlardı. Bunun dijital olarak yeniden getirilmesi falan önerilerini sunduk. Teknoloji bağlamında ya bu çocuklar bizim o algıladığımız kültür mesela bu çocukta artık o geçmiş kültürel boyut yok. Çocuk için halayın bir anlamı yok ama bilgisayardaki bir oyunun anlamı var. O yüzden teknoloji ile bağlantılı müfredatının güncellenmesi gerekiyor.

4.1.1.5. Ölçme ve Değerlendirme. Öğretmenler ölçme ve değerlendirme süreçlerinden bahsederken, tamamı performans değerlendirme araçlarının halihazırda var olduğundan bahsetmişlerdir. MEB tarafından hazırlanan programı kullanan öğretmenler kullandıkları program içerisinde örnek olarak verilmiş olan değerlendirme araçlarının var olduğundan fakat kullanılabilirliği konusunda problemler yaşadıklarından bahsetmişlerdir.

Ö3: ...yani en sıkıntılı noktalardan bir tanesi ölçme değerlendirme araçlarından hani bu otantik dediğimiz ölçme değerlendirme araçlarından örnek veriyorum işte bir dereceli puanlama anahtarı veya bir kontrol listesi hepsinden bir tane örnek olarak konulmuş. Örnek veriyorum işte X etkinliği için dereceli puanlama anahtarı konulmuş. O dereceli puanlama anahtarının kullanılacağı başka etkinliklerde işte o dereceli puanlama aracından hareketle kendi dereceleme puanlama anahtarını oluşturun diye belirtiliyor. Dolayısıyla bu tabi zaman açısından öğretmen için de sıkıntı oluşturuyor... ama programda dediğim gibi birer tane örnek var ama hepsinden koysanız bile şöyle de bir sıkıntı var, zaman sıkıntısı yaşıyorsunuz. Neden zaman sıkıntısı yaşıyorsunuz? Her öğrenci için ciddi anlamda doldurmak istediğinizde hem o çocuğa etkinlik yaptıracağız. Süre sıkıntılı oluyor, yani düşünün. Haftada iki saat sosyal bilgiler dersi gördüğünü düşünen bir çocuğun şimdi o çocuğa etkinlik yetiştireceksiniz o çocukla ilgili ölçme, aracını dolduracaksınız. Yani bu gerçekten zor bir süreç olmuş oluyor ama dediğim gibi programda hepsinden birer örnek var.

Ö6: Bir puan yok bizde. O yüzden çocukların sadece kişisel gelişimine göre notlar almamız gerekiyor. Bunu da değerlendirme formlarında. Mesela ben cevap anahtarlarında, çocuklara bir haber veriyorum, bir haber analiz etmelerini istiyorum. Konuyla ilgili bir örnek olay haberi buluyoruz, gazeteden onu çoğaltıyoruz ve çocukları haberi analiz etmeyi, hem eleştirel düşüncelerini üç farklı soru tarzıyla haberi yorumlamalarını istiyorum. Siz olsaydınız ne yapardınız diyorum. Böylelikle ne düşündüklerini öğrenmiş oluyorum ve burada onların zihinlerini daha yakından görmüş oluyoruz.

Ö9: Gözlem formları dolduruyoruz. Onları da genelde etkinliklerinin sonunda veriliyor zaten. Değerlendirme ölçekleri şu şekilde onların biraz daha yapılandırmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Daha etkin olarak kullanılması. Şu an gözlem formları konusunda pek de başarılı olunduğunu sanmıyorum.

MEB tarafından öğretmenlerle paylaşılan programı örnek alarak kendi programlarını hazırlayan öğretmenlerin BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersi için kendi geliştirdikleri herhangi bir ölçme ve değerlendirme aracı olmadığını, ölçme değerlendirme söz konusu olduğunda MEB tarafından hazırlanmış olan programın hazır performans araçlarını kullandıklarından söz edilebilir.

Ö4: Zaten bizde formlar var. Öğrencilerinin yaptığı hazırlanırken bütün programlarımız ve ölçme şeyi de koyuyorlar. Materyaline koyuyorlar onlara göre değerlendirmelerimizi yapıyoruz. Çocukları işaretliyoruz. Şu davranışı göstermişler, şu eklemeyi yapmıştı, artı eksi ya da az yapmış, çok yapmıştı, iyi yapmış, kötü yapmış diye zaten derecelendirme var. Onlara göre konumlandırıyor.

Ö10: Ölçme değerlendirmemiz bizim normal örgün eğitimden farklı. Bizde not sistemi yok. Sadece sene sonu değerlendirmesi var. Orada da zaten dersimize yönelik öğrencimizin kişisel özelliklerine yönelik değerlendirmeler var ve biz bu değerlendirmeleri tamamen hiçbir ayırım gözetmeksizin öğrenci yapıyorsa yapıyor diye işaretliyoruz. Yapmıyorsa o şekilde. Çünkü ona göre ilerleyen disiplinlerde o çocuğun o dersi alıp almayacağına dair kararlar veriliyor.

Ö11 ise herhangi bir not sisteminin olmamasından kaynaklı olarak ölçme ve değerlendirmenin aslında yapılmadığından, her etkinlik için ayrı bir ölçme ve değerlendirme aracının geliştirilmesi gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bence kesinlikle ölçme aracı geliştirilmeli hem de her etkinlik için geliştirilmeli. Biz yeni kitabımızda her etkinlik için ayrı bir ölçme aracı geliştirdik. Ama biliyoruz ki onlar da yapılmayacak. Net net gerçekten yani bu eksik olmasın yanlış olmasın diye yaptığımız bir uygulama. BİLSEM’ lerin içinde olan 2005’ten beri içinde olan on beş yıldır içinde olan insanlarla görüşüyoruz. Uygulamıyoruz, yapmıyoruz diyorlar. Yani burada öyle bir şey yok bu. BİLSEM’ de bence ciddi sorunlarından bir tanesi de o. Sadece bu değil. Çok daha ciddi sorunlar da var da

bu da onlardan bir tanesi mesela öğrenci seçiliyor. Öğrenci fen matematik zekasını mantık zekasına göre seçiliyor ama zaman içerisinde neye evrildiğini herhangi bir ölçme aracı uygulanarak görülüyor. Öğrencinin ne durumda olduğu tespit edilmiyor.

Ö12: Öz değerlendirme iki kişi üç kişi zaten değerlendirme olmalı. Kesinlikle farklı bir şeye gerek yok. Hani belki ürün dosyası olabilir, portfolyo olabilir ama daha çok öz değerlendirme olmalı, kendini değerlendirsin kendini etkinlikte nasıl görüyor, neler yapıyor, neler yapamadı, bir baksın yani öz değerlendirme yapsın. Onun dışında da öğretmende istiyorsa dereceli derecelendirme ölçekleri ile çocuk hakkında belli bir kanıya varabilir ama zaten. Doğru bir kazanım doğru bir etkinlikle verildiğinde değerlendirmede kendiliğinden çıkıyor.

Kendi programlarını uyguladıklarını belirten öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme için yine MEB tarafından öğretmenlerle paylaşılan hazır ölçme değerlendirme araçlarından faydalandıklarını söylemek mümkündür.

Ö1: ...Bir ölçme aracı, mevcut derecelendirme ölçekleri şeyi kullanılsa, yani bütün öğretmenler her öğrenciyi farklı farklı değerlendirip. Ona göre işaretleme yapsa. Biraz daha faydalı olur ama yapsan ne olacak, yani ne olacak? Örneğin ... işte nedir işte derste dikkati dağınıktır. Bütün hocalar verdi. Mesela ...'in dikkat dağınıklığını gidermeye yönelik, herhangi bir çalışma yapılmayacak ki. Yapılmadığı için, bildiğimiz için, insanlar böyle düşündüğü için de hepsini aynı şekilde değerlendirip geçiyoruz.

Ö1 bu ifadesi ile ölçme ve değerlendirme yapılsa dahi ölçme ve değerlendirmenin sonucuna uygun olarak bir planlamanın yapılmadığından bahsetmektedir. **Ö5** ise; yapılan performans değerlendirme ölçeklerinin, ölçme değerlendirme yapılmış olsun diye yapıldığından şu şekilde bahsetmiştir:

“...şimdi biz şablon olarak yapıyoruz ya. Kendimiz bunu veya var olan şablonu uyguluyoruz. Ben onlara tik atıyorum ya düşünsene okumuyorum bile yani. Değil yani bence bu değil, yani öğretmen zaten öğrenciyi değerlendiriyor. Onu işte beyin fırtınası yaparken değerlendiriyor. Soru cevap yaparken değerlendiriyor. Etkinlik içinde değerlendirir aslında değerlendiriyoruz. Biz oradaki ölçme değerlendirmeyi, şablonları kullandığımız için yine herkesi kandırıyoruz. Tik atıyoruz, bir veriyoruz, üç veriyoruz... Öğrenciler bana dönüt veriyor. Ortaya koydukları ürün çok önemli değil. Zaten uzaya gönderecek, göndereceğiniz ürün yapılmıyor zaten. Basit şeyler yapıyorlar.”

Ayrıca **Ö5** sosyal bilgiler dersinde yapılan ürünün basit olmasından yola çıkarak sosyal bilgiler dersi konularının, diğer örgün eğitim kurumlarındaki konularla çok benzer olduğu, kazanım olarak üst düzey yazılmış olsa bile aynı davranışı kazandırmayı

amaçladığı için BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinin işlevsiz olduğundan şu şekilde etmiştir:

“Mesela orayı düşünsene biz hem de kültürümüz işliyorsun. Mesela rolleri işliyorsunuz ya bu çocuk teyzesini zaten biliyor ki gerek yok ki. Babasıyla annesinin evlendiğinde kendisinin ne olduğunu. Bunlar basit şeyler bunları neden işliyoruz? Rollerini veya işte kültürümüzü davulu zurnayı bilmem neyi, halıyı, kilimi niye işliyoruz yani? Buradan yola çıktığımızda BİLSEM’ de sosyal bilgilerin ne işi var, sorusu geliyor aklıma.”

Ö7: Etkinlikler değerlendirme forumlarımıza bireysel değerlendirme formları, grup değerlendirme formları, öğretmen değerlendirme formları ama bunların işte geçerliliği, güvenilirliği. Yani büyük sorunlar var şu an mevcut düzende. Eğer bir program hazırlanacaksa bunun tamamen konuyla ilişkili bir şekilde ölçülmesi gerektiğini düşünüyorum. Tabi hani burada biraz daha teknik boyutlar burada bizim söyleyebileceğiniz doğrudan şu olsun diyebileceğimiz şeyler yok ama hani kazanımları da bire bir ilişkili olmalı diye düşünüyorum. Mevcut düzendeki kazanımlarla değerlendirme kriterlerimiz tamamen alakasız durumda.” ifadesi ile kazanımlar ile ölçme, değerlendirmenin uyuşmadığından ve varolan, örnek olarak verilmiş performans değerlendirme ölçeklerinin geçerliği ve güvenilirliğinde soru işaretleri olduğundan bahsetmiştir.

BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde öğretmenleri ölçme ve değerlendirme aracı olarak performans dayanaklı ölçme ve değerlendirme araçlarının (gözlem kayıtları, derecelendirme ölçekleri, kontrol listeleri ve dereceli puanlama anahtarları) olduğunu fakat kullanılabilirliği konusunda bazı sıkıntıların olduğundan bahsetmişlerdir. Bu ölçme ve değerlendirme araçlarının geçerlik ve güvenirlik konusunda yetersiz olduğu ve sonuçlarının kullanılmadığına benzer olarak Ateş’ in (2019), BİLSEM’ deki İngilizce öğretmenlerinin ve özel yetenekli bireylerin ölçme ve değerlendirmeye yönelik görüşlerini incelediği çalışmasında; ölçme değerlendirme için, öğretmenlerin etkinlik sonunda ortaya çıkan çalışma sayfalarını ölçme değerlendirme için kullandıklarını ve ölçme ve değerlendirme araçlarının özel yetenekli bireylerin üst düzey düşünme becerilerini ölçmediğini ayrıca çıkan ölçme ve değerlendirme sonuçlardan öğretmenlerin yararlanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Köksal, Göğsu ve Akkaya (2017) yaptıkları çalışmada, özel yeteneklilere neyi, nasıl öğretmeli ve nasıl değerlendirilmeli konularında öğretmen ve velilerin görüşlerine başvurmuşlardır. Özel yetenekli bireylerin değerlendirmeleri hususunda en çok tercih edilen ölçmenin çoktan seçmeli testlerle yapılan ölçmenin olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ardından ürün değerlendirme ve açık uçlu soruların kullanılması gerektiği belirtilse de özel yeteneklilerin farklı bir eğitim aldığı BİLSEM’ lerde diğer örgün eğitim

kurumlarında yapılan çoktan seçmeli testlerin ölçme aracı olarak kullanılmasının isteği, özel yetenekli bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmayan bir ölçme ve değerlendirme yapılmasına sebep olabilir.

Kaufman ve Stenberg (2008) özel yetenekli bireylerin tek bir araç ve yöntemle değerlendirilmesinin doğru olmadığını, özel yetenekli bireyler için birden çok ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasının gerekliliğini savunmaktadır. Diğer taraftan özel yetenekli bireylerin ölçme ve değerlendirilmesi için kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının geçerliği ve güvenilirliği de oldukça önemlidir. Ayrıca ölçme ve değerlendirmenin özel yetenekli bireyler için belirli bir amaca hizmet etmesi gerekmektedir.

4.1.2. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kritik Görülen Kazanımlar

Öğretmenlerin BİLSEM’ de, özel yetenekli öğrenciler için, sosyal bilgiler dersi içerisinde kritik olduğunu düşündükleri kazanımları belirlemek amacıyla “Özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler öğretiminde kritik/önemli gördüğünüz kazanımlar nelerdir?” sorusu sorulmuş ve sorunun cevabına göre hazırlanmış, ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla özelleştirilmiş sondaj sorusu kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretiminde kritik/önemli görülen kazanımlara ilişkin; “Coğrafya İle İlgili Kazanımlar”, “Demokrasi ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar”, “Bilimsel Araştırma Basamakları İle İlgili Kazanımlar”, “Vatandaşlık Bilgisi İle İlgili Kazanımlar” olmak üzere dört kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 7

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Kritik Görülen Kazanımlar

Tema	Kategoriler	Kodlar
	Coğrafya ile ilgili olan kazanımlar	Yerin fiziki ve beşeri özellikleri Konumun özellikleri
	Demokrasi ve insan hakları ile ilgili olan kazanımlar	Demokratik özellikler Etik özellikler
Kritik Kazanımlar	Bilimsel araştırma basamakları ile ilgili olan kazanımlar	Bilimsel araştırma basamaklarını uygulama Araştırmacı özelliklerinin kazanımı
	Vatandaşlık bilgisi ile ilgili olan kazanımlar	Gerçek dönüşüm bilinci Küresel vatandaşlık bilinci Sıfır atık ve küresel ısınma Çevre bilinci

4.1.2.1. Coğrafya İle İlgili Kazanımlar. Öğretmenlerin ikisi tarafından, coğrafya ile ilgili kazanımlar BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde önemli olarak görülmektedir. Yerin fiziki ve beşeri özellikleri olmak üzere konunun özellikleri öğretmenler için oldukça önemlidir.

Yerin Fiziki ve Beşeri Özellikleri: Özel yetenekli öğrencinin, yaşadığı yer olmak üzere bir yerin fiziki ve beşeri özelliklerini bilmesinin, özel yetenekli öğrencinin birçok olayı ve durumu çözümlemesinde kritik bir rolü olduğu görülmektedir.

Ö1: ...Yani coğrafya kaderdir. Yani coğrafi bilmezsen bir yanın eksik kalır. Yani baktığımızda: Viyana kuşatması niye başarısızlıkla sonuçlandı? Coğrafya bilgisizliğinden kaynaklı. Yoksa istediğin kadar hani orduya güce sahip bu coğrafya ne bileyim. Yani insanlar, coğrafya bilmeli bence ya yani şöyle havaya, suya, toprağa, bitkiye yani coğrafya bilen farklı bakar. Farklı bakınca da daha da bir anlamlı olur yani.

Konunun Özellikleri: Özel yetenekli öğrencilerin, yaşadığı yer olmak üzere bir yerin konumu ile ilgili özelliklerinin bilmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Ö2: Kritik hocam temel kazanımlar mesela coğrafya ile ilgili temel kazanımlar var... coğrafya ile ilgili temel kazanımlar var. Ölçek gibi harita gibi bunlar verilebilir.

Coğrafya ayrı bir ders olmaktan ziyade, sosyal bilgilerin ayrılmaz bir parçasıdır. Küreselleşme ile gelen dünya sorunları ile ilgili olan her şey hem fiziksel hem de sosyal çevreyi içermektedir. Coğrafi bilgi ve beceriler, öğrencileri küreselleşen dünyanın sorunlarını çözmeye hazırlar. Bugün karşılaşılan sorunları çözmek için coğrafi bilgi ve becerilerinin temelini iyi olması gerekmektedir(Ayas,2008).

Küreselleşen ve bilginin hızla değiştiği bu dönemde ülkelerin birbirleri ile olan bağlantıları ve ilişkileri arasındaki dengeler de sürekli olarak değişmektedir. Geleceğin gücü olarak görülen özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersinde coğrafya ile ilgili kazanımların önemi de bu sebeple artmaktadır. Ülkelerin geleceğinde beşeri, fiziki ve ekonomik coğrafyanın belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple özel yetenekli bireylere sosyal bilgiler derslerindeki klasik coğrafya bilgisi dışında sorgulama, bilgiyi kullanabilme ve problem çözme becerilerini kullanırlmasına olanak tanıyacak ve gelecekte bu konularda araştırmalar yapmalarını sağlayacak coğrafya kazanımlarının düzenlenmesi gerekmektedir.Özellikle coğrafya ile ilgili kazanımlarda kullanılabilecek ve pek çok ülkede şu anda kullanılan Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilir.

4.1.2.2. Demokrasi ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar. Öğretmenlerin üçü tarafından, insan hakları ve vatandaşlık ile ilgili kazanımlar BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde önemli olarak görülmektedir. Bazı öğretmenlerin, özel yeteneklilere sosyal bilgiler öğretiminde demokrasi ve insan hakları ile ilgili kazanımların önemine ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö3:...Demokratik olma. Burası yani bu ciddi bir şeydir. Hani Hitler’in de üstün bir yeteneği var. Üstün bir birey ama Hitler işte dünyaya ne yaptığını biliyoruz. Oysa biz demokratik, insan haklarına saygılı bireyler yetiştirmeliyiz derken, işte aslında kritik şeyler de söylemiş oldum diye düşünüyorum. Kazanımlarını öğrencilerin elde etmesi gereken...sosyal bilgilerin kendisi aslında çok kritik bakmayın. Siz toplumda sınav odaklı bir toplum olduğumuz için, işte dört tane soru yaptığınızda LGS’de bir tane matematik sorusuna denk geliyor. O zaman sosyal bilgiler önemli bir ders değildir gibi bakılıyor ama bu böyle değil. Derste çocuğa demokratik, demokrasi öğretmiyorsunuz. Siz matematikte veya fende çocuğa insan haklarını öğretmiyorsunuz, eşitliği öğretmiyorsunuz veya siz yaratıcılığı öğretmiyorsunuz. Mesela matematikte siz istediğiniz kadar uğraşın bir sosyal bilgiler kadar yaratıcı olmasını sağlayamazsınız. Sosyal bilgiler de verebileceğiniz kadar dolayısıyla...

Ö3 bu düşüncesi ile demokrasi ve insan hakları kazanımlarının neden önemli olduğunu ve diğer derslerde bu kazanımların neden verilemeyeceğinden bahsetmiştir. Ancak **Ö4** ise **Ö3**’ten farklı olarak; etik özellikler üzerinde durmuştur:

“Öncelikle etik, çünkü ahlaklı bir bilim insanı yetiştirmek istiyoruz. Yani dâhi olup da ülkelere savaş açan çok zeki insanları gördü bu insanoğlu ya da yaşananlara müdahale eden öldüren insanlar gördükçe güncel olarak da samuray kılıç ile gence ‘de görüyoruz günümüzde. İnsanların ahlaklı olmasını istiyoruz. İki kendilerini ifade etmelerini istiyoruz. Asosyal bir bilim insanı istemiyorum. Ahlaklı, dürüst ve kendini doğru ifade edebilen bireyler benim kazanımlarım.”

Ö9: Demokrasi, insan hakları ile ilgili kazanımlar, çocuk haklarıyla ilgili kazanımlar. Bunların önemli olduğunu düşünüyorum... Yani bilim insanının temelini oluştururken öbür tarafta, değerlerden uzak yapay hiçbir şekilde saygı, sevgi, paylaşım ya da hoşgörü bilmeyen insanlar yetiştirilmesin istiyorum ve bu yüzden değerler eğitiminin, insan haklarının, hoşgörünün adalet duygusunun bu gibi kazanımların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Verilmesinin de daha etkin olmasından yanayım yani.

İnsan hakları eğitimi bir eğitimden daha çok dünya çapında bir hareket olarak görülmelidir. Her bireyin bir topluluğun üyesi olduğu düşünüldüğünde daha da önemli hâle gelmektedir. Kültürel ve politik küreselleşmeyle birlikte insan hakları ve demokrasi konularında bir çok model geliştirilmiştir. Ekonomik değişimlerin ötesinde, kültürel ve politik küreselleşme, insani önemi vurgulayan dünya çapında bir hareket yaratmaktadır.

Küresel ölçekte ilerleyen insan hakları ve demokrasi eğitimi için dünya örgütleri, meslek birlikleri ve uluslararası savunuculuk grupları bunu teşvik etmektedir. Tarih, coğrafya, sosyal bilgiler ve vatandaşlık öğretim programları insan hakları ve demokrasi ölçeğinde yeniden düzenlenmeye başlanmıştır (Ramirez, Suarez ve Meyer, 2007).

Günümüz dünya sorunları içerisinde yer alan özellikle savaşlar ve göçler insan hakları ve demokrasi ile ilgili birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. Küreselleşen dünyada ülkelerin bu olaylar ve olgular karşısındaki davranışları da oldukça önemlidir. Gelecekte de bu gibi sorunların devam edeceği göz önüne alındığında, ülkeler için önemli bir güç olan özel yetenekli öğrencilerin eğitimi, bu sorunların çözümü için önemli bir noktayı işaret etmektedir. Özel yetenekliler için sosyal bilgiler dersi içerisinde insan hakları ve demokrasi ile ilgili kazanımları barındırması ile de oldukça önemlidir. İnsan hakları ve demokrasi ile ilgili kazanımların önemsenmesi geçmişin, bugünün ve geleceğin ortak sorunlarına çözüm olabilecektir.

Koçoğlu (2012), Cumhuriyet'ten günümüze kadar uzanan sosyal bilgiler öğretim programlarını demokrasi ve insan hakları kavramları açısından incelediği çalışmasında; II. Meşrutiyet'ten günümüze uzanan süreçte sosyal bilgiler öğretim programlarının insan hakları ve demokrasi kavramlarına yer verildiğini ve özellikle anayasa değişikliklerinde insan hakları ve demokrasi ile ilgili kavramların ve ders içeriği uygulamalarının değişim gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. 2004-2005'te yapılan değişiklikle insan hakları ve demokrasinin sosyal bilgiler dersi içerisinde ara bir disiplin olarak anılmaya başlandığı söylenebilir.

4.1.2.3. Bilimsel Araştırma Basamakları İle İlgili Kazanımlar. Üç öğretmen, bilimsellik ilgili kazanımlar BİLSEM' de sosyal bilgiler dersinde önemli olarak görülmektedir. Özellikle BİLSEM'lerin amaçlarına bakıldığında bilimsel araştırma basamaklarını öğrenme ve bunun sonucunda ortaya bir proje ürünü koymak oldukça önemlidir. Bazı öğretmenlerin, bilimsellik ilgili kazanımların önemine ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö5: "...ben çocukların bilimsel olmalarını istiyorum mesela. Hurafeden uzak bir anlayışla sorgulamalı diye düşünüyorum. Derslerimde bunu veriyorum. Mesela şeyhe bağlanmalarını istiyorum. Bilimsel olmayan bir şeye bağlanmalarını istiyorum. Örneğin aşı karşıtlığı ise aşı karşıtlığının belgesini bana ortaya koymasını gerektiğini, örneğin dört madde beş madde de bunu koymasını gerektiği ile ilgili bir bilgi sunuyorum. Yani bunu ortaya koymaya çalışıyor. Mesela bir şey söylüyor çocuk, bunun kanıtı nedir diyorum mesela elinde belgen var mı diyorum. Aynı

deneklere girdiğinde aynı sonucu alıyor musun? diyorum. Bunu vermeye çalışıyorum. Yani bilimsel araştırma basamaklarını izleyerek bir şey ortaya koysun istiyorum...

Ö5 bu ifadesi ile BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde öncelikli olarak bilimsel araştırma sürecini içeren kazanımlarının kritik olduğundan bahsetmiş ve bununla ilgili dersinde yaptığı bir etkinliği paylaşmıştır:

“...Hazerfen Ahmet Çelebi’nin uçuşu ile ilgili Evliyâ Çelebi’ den birinci cilt, ikinci kitap 670 numaralı sayfadan Evliyâ Çelebi’nin metnini olduğu gibi aldım, koydum oraya sonra başladım sorular yöneltmeye. Sonra Galata Kulesi’ nin boyunu verdim. Sonra Doğancılar Meydanı’ ndaki 3558 metreyi verdim, tamam mı? Ama bütün bunlara itiraz edildi. Hocam bu geçmez dediler, olmasın dedim. Olmasın geçmesin, ülkeye kurtaracak olan etkinlik bu dedim. Burada sorular sordum mesela. İlber Ortaylı ne düşünmüş değil mi? Veya işte Halil İnalcık bu konuda ne demiş? Onları tek tek kutucuklara koydum. Çocuklar içerisine yazsın istedim mesela. Bu etkinliğin mesela destek görmesin, bende çeker giderim mesela. Ama benim amacım bu ki zaten sorgulasın, çocuk kabul etmesin, itiraz etsin. Şu anda mesela delta bir kanatla uçabiliyor mu? Mesela Galata Kulesi’nden Doğancılar Meydanı’ na 3558 metreyi? Normalde delta kanat on beş metre yatay gidiyorsa bir metre düşey gidiyor. Şu anda en mükemmel en mükemmel dünyanın en mükemmel delta kanadı. Ama Hazerfen ne yapmış? Kırk beş metre gitmiş, bir metre düşmüş. Var mı böyle bir şey o zaman uçuyor diyenler uçsun buyursun...”

Ö7: ...Şu var bu var diyemiyorum. Neler olmalı dediğim gibi yani hep aynı şeyleri söylüyoruz da analiz edebilmeli çocuk sentez yapabilmeli benim en çok üzerinde durduğumuz şey sentez. Çünkü çocukların fikri gelişimini ben daha çok önem veriyorum. Fikir üretebilmesi noktasında çalışmalarda bulunabiliyorum. Bunun içinde çocuğun dediğim gibi sentez yapabileceği etkinlikleri bir şekilde karşısına koymak gerekir diye düşünüyorum.

Ö11: Yani ben en başta ilk hafta mutlaka şey veriyorum. Bilimsel araştırma basamakları ile ilgili bir kazanım var işte bilimin tarih içindeki gelişimi örneklerle açıklar gibi bir kazanım var. Onun altında da o bilimsel gelişmelerin sürecinin anlatıldığı bir kazanım var. Onun içerisinde bilimsel araştırma basamaklarını mutlaka veriyorum çünkü dönem içerisinde işte 4004,4005, 4007, 4006, 2204, TÜBİTAK. Bunlarla ilgili çocuklarla ilgili yaptığımız çalışmalarda çocukların mutlaka bilimsel araştırma basamaklarına hâkim olması gerekiyor. Bu benim için olmazsa olmaz ilk haftalarda mutlaka bunu veriyorum. Çocuk bir hipotez yazsın, veri analiz etsin, toplasın ya bu ne demektir? Sonuç yazsın kaynakça ne demek görsün? Yani bunlar benim için önemli ilk başta onu veriyorum.” düşüncesi ile özel yetenekli öğrenciler için özellikle sosyal bilgiler dersinde bilimsel araştırma sürecinin öğrenilmesinin önemli olduğundan bahsetmiştir ve “Bu çalışmayı yapan BİLSEM’ de olma sebebi zaten proje yapmak, proje hazırlamak, hayata hazırlamak, akademik hayata hazırlanması, çocuğun en önemli hedefi zaten o akademik hayata hazırlanması için...”

Ö11 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde bilimsel araştırma sürecini öğrenmesinin neden önemli olduğuna ilişkin görüşünü belirtmiştir.

Günümüzde bireylerin öğrenmeyi kendisinin öğrendiği bir eğitim döngüsü içerisinde yer almaktayız. Özellikle özel yetenekli bireylerin çok hızlı öğrendiği için öğrenmeyi öğrenme becerilerinde de akranlarına göre daha ileride performans gösterdikleri söylenebilir. Öğrenmeyi öğrenme becerisi ile birlikte çeşitli kaynaklara ulaşılması, kaynakların ve bilginin değerlendirilmesi ve kullanılmasının nasıl organize edilmesi gerektiğine ilişkin bazı becerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum bilimsellik ve bilimsel araştırma sürecinin öğrenilmesini zorunlu kılmaktadır.

Özel yetenekli bireyler, farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgileri hızlı şekilde öğrenebilen, analiz ve sentez yapabilme becerilerinde akranlarına göre daha usta ve eleştirel düşünebilme potansiyelleri daha yüksek olması sebebiyle aynı zamanda öğrenme süreci içerisinde öğrendiği farklı bilgileri de kullanabileceği bir alan yaratabilir. BİLSEM’ in eğitim anlayışına bakıldığında da özel yetenekli bireylere bilimsel araştırma sürecini öğretmek özel yetenekli bireylerin daha sonraki yaşamlarında öğrendiği bu süreci topluma yansıtabilmesini hedefler.

Özel yetenekli öğrenciler toplumsal konularda hassas, liderlik özellikleri olan, diğerlerinden farklı hayal gücüne sahip, çabuk öğrenen ve yaratıcı düşünebilen bireyler olmasının yanında, mantıksal akıl yürütme ve hayal gücünden ötürü farklı fikirlere sahip, aşırı meraklı, bireysel çalışabilme potansiyeline sahip, analiz ve sentez yeteneği kuvvetli bireylerdir ve bu sebeple bireysel araştırma yapma sürecine sahip özellikleri olan tüm niteliklere sahiptir (Winstanley, 2004; Heller, Perleth ve Lim, 2005; Kargı ve Akman, 2003).

Kurnaz, Erdoğan ve Atabaşı (2021) özel yetenekli bireylerin, bilimsel araştırma yapma ve makale yazma becerilerini değerlendiren bir ölçek geliştirme çalışması yapmışlardır. BİLSEM’ e devam eden özel yetenekli bireylerin bilimsel araştırma becerilerinin ne düzeyde olduğu ve bu becerilerini ne şekilde geliştirilmesi gerektiğine yönelik geliştirilen ölçek, özel yetenekli bireylere bilimsel araştırma becerilerinin kazandırılması konusunda önemlidir.

4.1.2.4. Vatandaşlık Bilgisi İle İlgili Kazanımlar. Öğretmenlerin beşi, vatandaşlık ile ilgili kazanımlar BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde önemli olarak

görülmektedir. Özellikle vatandaşlık kavramının sosyal bilgiler dersinin çıkış amacını oluşturan bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenler vatandaşlık bilgisi içerisinde yer alan; *Geri dönüşüm bilinci, küresel vatandaşlık bilinci, küresel ısınma ve çevre bilinci* üzerinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin, vatandaşlık bilgisi ilgili kazanımların önemine ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö6: Mesela şöyle söyleyeyim. Geri dönüşüm konusunda kritik bir kazanımdır... Şimdi mesela geri dönüşüm konusu günümüzde çok kıymetli, o yüzden de bu kritik kazanımı mutlaka alınması gerektiğini düşünüyorum. Yani çocukların bu konuda duyarlı olmasının ülkenin, dünyanın geleceği açısından çok kıymetli bu noktada daha bilinçli çocuklar yetişsin istiyorum. Mesela su çok önemli bir konu. Geri dönüşümün dışında çocukların çevreye karşı duyarlı ve bilinçli olması kazanımlarımızda olmalı. Yani bir küresel iklim değişikliğini bilmeliler. Bence beşinci sınıf da bunun için tam da zamanıdır. Çünkü yirmi, otuz yıl sonrası için pek çok şeyin daha iyi olmayacağını düşününce bilimsel araştırmalarda tam da onların geleceğinin olduğu düşünülerek bunları aktarmak çok gerekli diye düşünüyorum çocuklara.

Ö10: ...Geri dönüşüm çok çok önem veriyorum. Etkinlik kâğıdı dağıtıyorsam ya da bir oyun oynuyorlarsa kâğıt üstünde muhakkak onu sınıfımızda bir geri dönüşüm kutusu yaptılar onun içine atıyorlar. Koridorda dolaşırken ellerinde bir pet şişe ya da bir geri dönüşebilir atık varsa onu geri dönüşüm kutusuna atmalarını söylüyorum. Dersimizde geri dönüşüm konusunu işledik, işte aldıkları her ürünle ilgili hayatlarında kullandıkları her ürünün geri dönüşe bildiğini söylüyorum. Yani geri dönüşüm diyebilirim... ileride maddi manevi ya da psikolojik olarak sıkıntı yaşamamaları için. Çünkü bizden önce yapılan hataların bedelini biz ödüyoruz. Kendi yaptığımız hataların bedelini bizden sonraki nesil ödeyecek ve hiçbir suçları yokken ödeyecek. Hani aynı hataya düşmemeleri gerektiğini kendileri için bir şeyler yapmaları gerektiğini açıklamaya çalışıyorum.

Ö12: Kesinlikle çevre duyarlılığı o en başta. Yani şimdi hem güncel olması. Hem de çocukların bunlar hakkında bir farkındalığa varması. Çünkü onları üstün zekalı çocuk fark ettiği anda çözüm üretmeye başlar. Acaba böyle mi olsaydı, şöyle olsaydı gibi bunu fark etmeleri lazım. O yüzden hani bunları böyle şey gibi değil. Onların dikkatini çekecek hale getirmek gerekir...

Üç öğretmen de özellikle geri dönüşüm ve çevre bilincinin gelecek açısından oldukça önemli olduğu ve bu sebeple sosyal bilgiler dersi içerisinde önemli kazanımlardan olduğu görüşündedirler. **Ö8** ise diğer öğretmenlerden farklı olarak küresel vatandaşlık ile ilgili kazanımların önemli olduğundan söz etmiştir:

“...İşte vatandaşlık temasıyla hareket etmek. Buna yönelik kazanımlar beni daha çok cezbediyor, öyle söyledim amacı da bu olduğu için buna göre yöneldiğim için etkin vatandaşlık kapsamındaki kazanımlar daha çok hoşuma gidiyor. Asıl amacına yönelmemiz daha güzel diye düşünüyorum o yüzden de. İşte vatandaşlığa

yönelik kazanımlar. Dünyayı tanımaya yönelik kazanımlar dünyayı tanımak derken işte coğrafi anlamda kastetmiyorum işte insanlar olarak toplumlar kültürler olarak. Bu tip kazanımlar daha çok hoşuma gidiyor... küresel vatandaşlık diye bir kavram da var. Artık son yıllarda çok konuşuluyor ve daha da çok konuşulacak. O yüzden yani dünyayı tanınması önemli. Artık küreselleşen bir dünyada her anlamda bir öğrencinin dünyayı tanımadan proje geliştirmesi, ülkesine yönelik faydalı bir şey yapması mümkün değil. Ben öyle düşünüyorum.”

Ö13: Bence kesinlikle iyi vatandaş yetiştirmek, yani ülkeye faydalı yetiştirmek bence ben bunu da çok önemsiyorum. Bunlar ülkemizin genç beyinleri yani bu beyinleri ülkeye faydalı hale getirebilmek, yitip gitmelerine. Çünkü bu çocuklar iletişim kurmayınca, yani o çocukların ufuklarını genişletmeyince, destek eğitimi, zenginleştirilmiş eğitim verilmeyince çocuklar gidiyorlar, kendilerini kapatıyorlar. Biz bu çocuklara elimizde böyle bir cevher varken, özellikle mesela ben yerli ve milli teknoloji hamlesinde bilsem rolünü, bu çocukların rolünü çok önemsiyorum. Bizim ülkemizin geleceği bunların elinden çıkacak. O yüzden bu çocukları sosyal bilgiler anlamında ders kazanım anlamında sorduğunuzda iyi vatandaş olabilmeleri, yana, devlete, millete, yararlı vatandaş yetiştirebilme potansiyeli açısından dersinin önemi çok önemli.”

Ö13 ise bu ifadesi ile BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersi içerisindeki vatandaşlık ile ilgili kazanımların özel yetenekli için kritik olduğundan ve vatandaşlık ile ilgili kazanımların verilmesinin Türkiye’nin geleceği özellikle Türkiye’nin ekonomisi ile ilgili olan kısımda oldukça önemli olduğundan söz etmiştir.

Eğitimin dönüştürücü gücü, dünyada ulus devletlerin ortaya çıkması ile birlikte anlaşılmış ve 18. yy’la birlikte egemenliğin kaynağı, milli egemenlik olarak görülmeye başlandıktan sonra vatandaşlık eğitiminin önemli hâle gelmiş ve eğitim sistemlerine entegre olmaya başlamıştır (Üstel, 2014). Vatandaşlık eğitimi bireylerin, haklarının ve sorumluluklarının ne olduğu, toplumsal konularda nasıl davranmaları gerektiği konularında farklı beceri ve yeteneklerin içselleştirilmesini sağlar. Bu eğitim sisteminde ders kitapları, programlar ve eğitimin diğer sistemleriyle örtük ya da açık şekilde yapılır. Her ülkenin farklı kültürü ve işleyişi olmasından dolayı verilen vatandaşlık eğitimi de farklılaşmaktadır fakat günümüzde küreselleşen dünyada artık küresel vatandaşlık yetkinlikleri ile donatılmış bireyler yetiştirmek de oldukça önemli hâle gelmiştir. Özel yetenekli bireylere verilen sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili kazanımların özel yetenekli bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak verilerek, özellikle vatandaşlık becerilerinin gerektirdiği yetkinliklerinin geliştirilmesi ülkemizin ve dünyanın geleceği için de önemlidir.

Dewey (1965) vatandaşlık eğitiminin demokratik bireyler yetiştirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda bu vatandaşlık eğitiminin; topluma ve çevreye duyarlı olma,

ülkemin ve dünyanın ortak sorunlarını görebilme (çevre sorunları, küresel ısınma, geri dönüşüm, savaşlar ve göçler gibi.) ve bu sorunlara çözüm yolları üretebilme becerilerini içerdiğini söylemek mümkündür.

Özel yetenekli bireyler, toplumsal konular karşısında hassas olmalarından dolayı sosyal bilgiler dersinde verilen vatandaşlıkla ilgili kazanımlar dikkatlerini çekebilir. Özellikle çevre ve doğa, enerji tüketimi, küresel iklim değişikliği, kirlilik gibi sosyal bilgiler konuları içerisinde yer alan konuların vatandaşlık becerilerinin kazandırılması amaçlanarak sunulması gerekmektedir. Passow’a (1988) göre özel yetenekli bireylerin toplumsal ve etik konularla ilgilenme potansiyalleri akranlarına göre daha yüksektir.

Silverman (1994) ve Pohl (1995) özel yetenekli bireylerin toplumsal konulara ve sorunlara yönelmeleri için eğitim programlarının içeriğinin değiştirilmesi ya da yeni programlar geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

4.1.3. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller

Öğretmenlerin BİLSEM’ de, özel yetenekli öğrenciler için, sosyal bilgiler dersinde en çok kullandıkları materyalleri belirlemek amacıyla “Özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler dersinde en çok kullandığınız materyaller nelerdir?” sorusu sorulmuş ve sorunun cevabına göre hazırlanmış, ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla “Materyal geliştirmek gerekirse ne tür materyal geliştirilmelidir?” özelleştirilmiş sondaj sorusu kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyaller ilişkin; “Görsel Materyaller”, “Görsel ve İşitsel Materyaller” olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 8

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller

Tema	Kategoriler	Kodlar
Kullanılan Materyaller	Görsel Materyaller	Kağıt Kil Eğitsel oyun 3D yazıcı Küre Harita
	Görsel ve İşitsel Materyaller	Bilgisayar Web2 araçları Etkileşimli tahta

4.1.3.1. Görsel Materyaller. Öğretmenlerin neredeyse yarısı (beş öğretmen) BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde en çok görsel materyalleri kullanmakta olduklarını belirtmişlerdir. Kağıt, kil, küre, harita, 3D yazıcı, eğitsel oyun gibi görsel materyaller öğretmenlerin tercih ettikleri materyaller arasındadır.

Ö1: Dersimde en çok kullandığım materyal a4 kâğıdı. Yani genelde yapıyoruz. Konuyla ilgili çizimler yapmalarını istiyoruz. Kendilerince onların işte yorumlamalarını istiyoruz. Bir mani de işte mani yazmalarını istiyoruz. Bir ürün ortaya koyma. Yani o evet bir ürün ortaya koymaya yönelik...

Ö9: Dünya küresini çok kullanıyorum. Yani sadece coğrafi alanda değil, tarihsel olarak da hani tarihle ilgili geçmişten günümüze, sömürgecilikten, dünya savaşları falan onları verirken bile gerek tarihi küre gerek coğrafi küre ikisini çok fazla kullanıyorum. Haritaları çok fazla kullanıyorum. Sürekli etkinlik yaptığım için karton, keçe eva kağıtları, eva kağıtları onları çok kullanıyorum. Sonra şey kullanıyorum kil hani tablet bu tarz şeyleri yaparken kullanıyorum bunları çok.

Ö10: ...Bizim doğal malzemelerden gerçek ürünlerden yaptığımız tarım haritamız var. Onu çok seviyorlar. Yer şekillerini gösteren öğrencilerimizin yaptığı haritamız var. Onu çok seviyorlar ve materyal konusunda bizim hiç sınırınız yok. Bir kahvede bizim materyalimiz olabiliyor, kil de olabiliyor. Bir oyuncak da olabiliyor çünkü biz oyuncakı saklayıp arkeolojik kazı yapıyoruz. Kahveden normal kâğıdı papirüse benzetmeye çalışıyoruz. Yani insanla ilgili olan her şey bizim materyalimiz diyebilirim...

Ö12: Mesela 3D yazıcı. Ben onlarla ilgili mesela çocukların küçük objeleri çıkarmasına yardımcı oluyorum ve çok da güzel oluyor. Çok da yazılar yazarız mesela.

Ö13: Ya ben derste her şeyi kullanıyorum, ama bu çocuklarda benim en çok yaptığım şey eğitsel oyundur. Oyunla öğretim. Mesela bugün konum harita bilgisiydi. Harita bilgisini oturup anlatmam bir dünya küresi oyun var. Bir de Türkiye kültür varlıkları haritası oyunum var. Bir de fiziki harita oyunum var. Sınıfı üçe böldüm. Onlar da on beşer dakika süre verdim. Üç oyuna dönüştürerek her gruba oynattırdım. Yani aynı derse fiziki haritayı dünya küresindeki ülkeleri, başkentleri, nüfuslarını, sınır komşularını, işte okyanusları, şunu bunu hepsini verebildim. Bütün kültürel varlıkları, bölge sınırlarını, plaka kodlarını, hepsini, tek derste kurtarabildim.

4.1.3.2. Görsel ve İşitsel Materyaller. Öğretmenlerin yarısından fazlası(sekiz öğretmen) BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde en çok görsel ve işitsel materyalleri kullanmakta olduklarını belirtmişlerdir. Etkileşimli tahta, bilgisayar, web2 araçları ve dijital oyun gibi meteryaller öğretmenlerin tercih ettikleri materyallerdir.

Ö2: ... Buna bağlı olarak da özellikle materyallerimizi internet üzerinden işte az önce de söylediğim gibi web2 araçları üzerinden hazırlıyoruz. İşte öğrencilerimiz mesela bir elektronik kitap oluşturuyorlar, dergi oluşturuyorlar. Bir işte şarkı programı oluyor, şarkı yazıyorlar, birlikte efendime söyleyeyim. Başka bir video belki hazırlanabiliyor yani öğrencilerin kullandıkları materyalleri bazen kendileri yapıyorlar, bazen birlikte yapıyoruz. Materyalleri birlikte geliştirdiğimiz bir süreç oluyor dijital bağlamda.

Ö3: ...Tabi şu an akıllı tahtalarda, çünkü şey yapabiliyorsunuz yani video kullanabiliyorsunuz. Yani şöyle söyleyeyim, görselleri kullanabiliyorsunuz, videolar kullanabiliyorsunuz. Ondan sonra oyun kullanabiliyorsunuz. Mesela oyun birçok oyun var, eğitsel oyun var, eğitsel oyunu kullanabiliyorsunuz veya kendiniz orada kullanabileceğiniz animasyonlar kullanabiliyorsunuz. Yani şöyle söyleyeyim, çocukların daha fazla duyu organıyla işin içerisinde olabileceği şekilde kullanabiliyorsunuz. Hani bir materyal için de bu önemlidir. Yani ne kadar çok duyu organına hitap ederse çocuk ne kadar çok duyu organıyla işin içerisinde olursa o kadar kalıcı öğrenme sağlıyor...

Ö6: ...Akıllı tahtamız ve web2 araçları çok fazla ve web2 kullanıyoruz çocuklarla. Çünkü onu çok seviyorlar. Dünyaları zaten daha çok son zamanlarda tablet, telefon ve bunu en faydalı nasıl dönüştürebilirsiniz dersiniz ile ilgili biz mesela timetastic diye bir web2 aracı var. Biz mesela burada geri dönüşüm konusunu çok rahat işleyebiliyoruz. Kendi çizgi filmlerin yazmalarını istiyorum. Konu ders olmaktan çıkıyor, senaryo yazıyorlar. Geri dönüşüm konusunda bir senaryo yazıyor çocuklar ve sonra karakterlerini konuşturuyorlar... Chatter pics diye bir program var onunla tarihte bir büyüğü canlandırmasını istiyorum. Resmini koyuyor, canlandırıyor çok işte o kendi kendine konuşuyormuş izlenimi veriyor... İşte bu Voki'dir aklıma gelen. Story jumper bir kendi dergilerini yapmak, kendi kitaplarının olduğunu görmek onlara çok iyi geliyor...

Ö7: Ben en çok akıllı tahtayı kullanıyorum. Bilgisayar, hani büyük ekran karşısında çocuklara sürekli olarak gösteriyorum. Program gösteriyorum. Oradan konu araştırıyorum. Sürekli sekmelerde yeni sekme açılıyor, bilgi bilgi açıyor. Sosyal bilgiler dersinde biliyorsunuz bir yerden girersiniz. Hiç ilgisi olmadığını düşündüğünüz başlangıçta aklınıza gelmeyecek yerlere gidebiliyor. Çocuklarım da bu şekilde iyi derecede hem de ufukları genişliyor diye düşünüyorum. Anında bilgisayar en büyük yardımcım benim.

Ö8: Akıllı tahtayı çok kullanırım. En çok kullandığım odur, daha doğrusu akıllı tahtayı bilgisayarımın bağlantı kurarak kullanmayı çok seviyorum. Yani akıllı tahtadan doğrudan erişim biraz yavaş geliyor bana. O yüzden kendi bilgisayarımın da bir sürü çalışmam oluyor. Sunum oluyor, materyalim oluyor. Bir sosyal medyada karşılaştığım bir fotoğraf bir infografik oluyor. Hemen bunları kaydedip bilgisayara atıyorum. Dolayısıyla orada göstermesi daha kolay oluyor...

Ö11: Ya bu gerçekten zor bir soru, çünkü o kadar çeşitli ki ama en çok bilgisayarı kullanıyorum çünkü her çalışma mutlaka bir araştırma oluyor. Web2 aracı oluyor...

Öğretmenlerin geliştirmek istedikleri meteryallere yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

Ö1: ...üç boyutlu haritalar. Ondan sonra yani 3d kalemle ya da 3d yazıcılarla etkinlikler çoğaltılabilir. Olsa evet. Evet ama işte. Yani kalemi var filament yok filament var kalem yok. Yazıcılar yazıcı çalıştırmayı bilen yok. Ne bileyim ya tür şeyler biraz daha işte hani 3 boyutlu çalışmalar haritaya yönelik çalışmalar" ifadesi ile BİLSEM'lerde ki donanım eksikliğine de dikkat çekmiştir.

Ö2: Disiplinler arası bir materyal olabilirdi. Sadece mesela şöyle bir şey fark ettik. Hani öğrenciler zaten dijital dünya ile çok içli ve dışlılar. Hem dijital dünyayı kapsayabilecek hem de aynı zamanda el becerilerini geliştirebilecek duygularını katılabilecek. Yani her üç alanı da kapsayabilecek. İşte bu bölüm taksonomisin'deki o bütün alanları. Aynı zamanda diğer disiplinlerle çalışma yapmasını sağlayabilecek materyaller olabilir de. Bu açıdan mesela biz geçen sene bir proje yürütmüştük. Bu projemizin sonunda da öğrencilerle birlikte bir kutu oyunu oluşturmuştuk medya okuryazarlığı ile alakalı olarak dijital ortamdan oluşturduğumuz bir kutu oyunuydu. Oyun içerisinde işte şeyler de vardır. Mesela öğrencinin drama yapması bir şeyi canlandırması. İşte bir konudaki bilgisi. İşte duyusal alan işte dediğim gibi, yani hepsinden biraz, biraz, biraz, biraz en azından olan böyle kapsamlı bir materyal geliştirilebilir diye düşünüyorum.

Ö4: Geliştirmek isterdim. Oyun, sosyal bilgiler oyunu geliştirmek isterdim. Çok seviyorlar mesela bir bilgi yarışmaları yapıyoruz. Kendi ürettiğimiz. Güncel squit game filan diyoruz. Böyle gülüyoruz, ediyoruz falan. Güncel kendi tarzımla oyunları çeviriyoruz, yapıyoruz, acayip mutlu oluyorlar. Acayip kendilerini değerli hissediyorlar.

Ö6: Sosyal bilgiler dersi için nasıl bir materyal? Oyunlar olabilir. Daha böyle kutu oyunlarını daha sosyal bilgilere yönelik mesela sosyal bilgiler dersinde kutu oyunu oynuyoruz. Empati oynuyoruz. Empati sosyal bilgiler için çok faydalı olduğuna inanıyorum. Bunun gibi diğer kavramları da kutu oyunları çevirebiliriz. Sessiz sinema gibi. Tabu gibi oyunlar, yine konuyla bütünleşebilir. Böyle bir şey geliştirmek isterdim Bir oyun geliştirmek isterdim. Kağıtlarla oynanabilen çocuğun zevk aldığı süresi olan ve bir kazanıp kaybetme hırsının olduğu bir oyun tasarlamak isterdim.

Ö7: Materyal geliştirmek gerekirse, aslında bu çocukların dijital oyunlar çok dikkatini çekiyor. Minecraft tarzı oyunlar. Bunlarla çocuklar yeni dünya kurabiliyorlar. Bu artık eğitim, education versiyonunda eğitime de adapte edilebiliyor. O konuda sosyal bilgiler konularının minecraft diye onun gibi oyunlara adapte edilmesinin çocuklardaki bilgi gelişimini artıracığı düşünüyorum.

Ö9: Mesela benim bir projem var TÜBİTAK'ta. Çocuklar UNESCO listemizi bilsin, Türkiye' de ki. Somut olan ve olmayan diye aynı bir de Türkiye'de yetişen tarım ürünlerinin olduğu gibi UNESCO' nun şeylerini yaptım mesela. Ben puzzle' nı yaptım, duvara asmalı. Geçti onu mesela şey yapmayı düşünüyoruz. Alabilirsek patentini alıp tüm bilsen' lere dağıtılmasını istiyorum. Yani çocuklar Türkiye' nin UNESCO kültür listesinde eserlerini orada puzzle yaparak arkasında onların tanıtım kartlarıyla görüyorlar. Bu şekilde yapıyoruz. Sonra yine sosyal bilgiler ile ilgili kutu oyunları tasarlıyoruz. Bunların böyle bütün BİLSEM' lere yayılmasından da yanayım. Hem eğlendirip var elinizde bir iki tane mesela bu hafta 4004 projemiz vardı. Orada tarihsel oyun tasarladık kendimiz. Bunların tasarlatılıp hani BİLSEM' de daha fazla kullanılmasını istiyorum...

Ö10: Oyun olabilir. Yani oyunlar çok kısıtlı belli oyunlar var. Yani Türkiye ile ilgili oyunlar var ya da yapboz tarzında işte dünya ile ilgili olanlar genellikle yapboz tarzında oluyor. Dünya yapbozu hani biraz daha oyun olmalı bence kesinlikle materyal geliştireceksek oyun olmalı.

Ö12: Bence şey yapılmalı şu yükselti basamaklarını gösteren kumlarda olan projeksiyona da yansıtılan bir materyal var ya ondan muhakkak yapılmalı ve her BİLSEM 'de olmalı. O olmazsa olmaz olmalı bir sosyal bilgiler atölyesinin olması gereken en önemli şeylerinden birisi budur. Bu materyal bulunmalı, geliştirilmeli, yapılmalı diye düşünüyorum ben. Üç boyutlu yer şekillerinin yükseltileri gösteren. Topografya olarak ya üç boyutlu, üç boyutlu topografya materyali, topografya, topografya haritaları gösteren bir materyal o çok olmalı yani hem tarih hem coğrafya içerir içerisinde, örneğin hilal taktiğini de çok rahat anlatabilirsin. Orada yeryüzü şekillerinin çok rahat anlatabilirsin. Çocuk için hem somut olur hem kalıcı olur hem de daha farklı bir şekilde düşünmesine de yardımcı olur. Yani sen ondan sonra başka ne yapabiliriz dediğinde onlar başlar saymaya. Çok güzel oyunlar üretilir orada. Çok güzel oyunlar üretilir orada yani o topografik haritada dağlarda ovalarda şimdi ben birden örnek vermeyeyim aklımda uçuştum birden.

Ö13: ...Yani ben eğitsel oyunu çok kullanırım. Kendimde en çok geliştirdiğim materyal, eğitsel oyundur. İki tane derecemiz var. Bu konuda bizim birinci. Dünyadaki bayramda hilal olan ülkelerle TÜBİTAK'ta ikinci olduk. Mesela yirmi dört oğuz boyunu aynı şekilde oyuna çevirdik. Yani bu tarz eğitsel oyunları bende çok seviyorum. Çocuklar da çok seviyor.

Öğretmenlerin derslerinde geliştirmek istedikleri hatta bazılarının geliştirmiş olduğu materyal eğitsel oyunlardır. Bu eğitsel oyunlar hem görsel materyal şeklinde hem de görsel ve işitsel olarak dijital ortama entegre edilmiş şekilde olmalıdır. Bunların yanında yine teknolojiyi kullanarak yapılabilecek üç boyutlu haritalar, öğretmenlerin geliştirmek istedikleri materyaller arasındadır.

Yıldız (2018), Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Ders Materyali Geliştirme/Kullanma Durumlarının İncelenmesi başlıklı tezinde; BİLSEM' de görev yapan Türkçe öğretmenlerinin derslerinde materyal olarak etkinlik kitabını kullandıklarını ve bir kısmının da etkinlik kitabının yanında interneti kullandıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin materyal geliştirmek için herhangi bir eğitim almadıkları ve şu anda kullandıkları materyallerin de özel yetenekli öğrenciler için basit ve yetersiz olduğu bu sebeple öğrencilerin sıkıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Mertol (2014), Türkiye ve ABD' de Üstün Zekâlı Çocuklara Sosyal Bilgiler Dersi Veren Öğretmenlerin Görüş ve Uygulamaları (Hope Pprojesi ve BİLSEM Örneği) başlıklı tezinde; BİLSEM' de görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok kullandığı görsel materyalin kitap olduğunu, görsel ve işitsel materyalin ise internetten bulunan materyaller olduğunu belirtmiştir. Araştırmada diğer dikkat çeken sonuç ise Türkiye' de sosyal bilgiler öğretmenleri materyalleri öğrencileri ile birlikte geliştirirken, ABD' de ise materyal olarak daha çok kaynak kitabın örnek alındığı sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçları karşılaştırıldığında; gelişen ve değişen dünyanın eğitim ve öğretimin içeriğini de değiştirmesi ile birlikte öğretmenlerin derslerinde kullandıkları materyalleri de günümüze uygun olarak değiştirmesi ve dönüştürmesini gerekli kılmıştır. BİLSEM' de sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu derslerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirmiş olduğu araçları kullanmaya başlamışlardır.

4.1.4. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşanılan Sorunlar/Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Öğretmenlerin BİLSEM’ de, sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları/zorlukları belirlemek amacıyla “Sosyal bilgiler dersinde herhangi bir sorun/zorluk yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve sorunun cevabına göre hazırlanmış, ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla “Eğer yaşıyorsanız, sorunlar/zorluklar ve bu sorunlar/zorluklara yönelik önerilerinizi paylaşır mısınız?” özelleştirilmiş sondaj sorusu kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara/zorluklara ilişkin; “Fiziki Durumlara İlişkin Sorunlar”, “Tutum ve Davranışlardan Kaynaklı Sorunlar” olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 9

BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşanılan Sorunlar

Tema	Kategoriler	Kodlar
Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Fiziki durumlara ilişkin sorunlar	Materyal eksikliği Ders saati sorunu Programın içeriğine ilişkin sorunlar
	Tutum ve davranışlardan kaynaklı sorunlar	Sosyal bilgiler dersine ilişkin ailenin tutumu Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumu Sosyal bilgiler dersine ilişkin idareci tutumu Sosyal bilgiler dersine ilişkin MEB’in tutumu

4.1.4.1. Fiziki Durumlara İlişkin Sorunlar. BİLSEM’ de öğretmenlerin neredeyse yarısı (altı öğretmen) sosyal bilgiler dersinde; sosyal bilgiler dersinin ders saati, programın içeriği ve materyal eksikliği konularında zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Ö2: Şunun sıkıntısını yaşıyoruz biz son dönem. Değişen yönerge sebebiyle sınıflar çok yoğunlaştı. Gruplar normalde bizim öncesinde belki bakma imkânınız olmuştur. 4 kişilik 6 kişilik maksimum 8 kişilik gruplar oluyordu ve hani bireysel öğretimi daha rahat gerçekleştirebiliyorsunuz. Öğrenciyi gözlemleyebiliyordunuz. Ama şimdi 10 tane öğrenci, 12 tane öğrenci. Aynı anda bakamıyorsunuz, ilgilenmiyorsunuz yani. 10 tane öğrenci özel eğitim için çok. Bu

çocukların bireysel eğitim alması lazım. Diğer özel gereksinimli çocuklar gibi çocukların da özel eğitime ihtiyacı olan kişiler için gerçekten çok zor. Evet yani, şey, böyle nasıl söyleyim? Her öğrenci farklı bir dünya yani hepsinin keşfedebilmeniz için siz bu öğrenci gerçekten hani sosyal bilimler alanında iyi bir akademisyen çıksanız işte ya da biri bireysel yeteneği ne onu görmek için diyorsanız 10 tane öğrenci çok çok fazla. Yani bu sayının azaltılması gerekiyor. 4 bence maksimum 4 olmalı.

Ö2 bu ifadesi ile BİLSEM yönergesinin değişmesi ile birlikte sınıf mevcudunun artması ve bu sebeple sınıfların bireysel eğitime uygun olmamasından dolayı, sınıf mevcutlarının azaltılması ile ilgili düşüncelerinden söz etmektedir. Sınıf mevcudunun yanında bazı BİLSEM binalarının diğer örgün eğitim kurumlarının binalarının içerisinde ya da bahçesinde olmasından dolayı da yaşadıkları sorunları şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bir de fiziksel yeterliliklerini çok kısıtlı. Yani ben bunu sadece kendi BİLSEM için söylemiyorum. Diğer BİLSEM ’deki arkadaşlarla da işte görüşme imkânımız oluyor. Mesela bazı BİLSEM ’lerin şahsi binaları bile yok. Sürekli bir taşınma halindeler. Bir sene başka bir okulun binasında bir sene başka bir okulun binasında. Şimdi biz de keza o şekilde eğitim öğretim yapmaya çalışıyoruz. İçinde bulunduğumuz bina farklı bir okulun içerisindeki bir bina. Yani orada emanet oluyoruz. Emanetten bulunuyoruz orada ve hani hakikaten çok sıkıntı oluyor. Dediğim gibi gruptaki sayıları öğrenci sayıları da yükseldiği için küçük bir sınıf düşünün yani büyük bir atölye değil normal bir oda kadar düşünün. Hani bir oturma odası kadar bir sınıfımız oluyor. Burada ne kadar bireysel faaliyet gerçekleştirebilirsiniz?”

Ö3: ...BİLSEM açmak için hemen diyorlar ki işte falanca mesela örnek veriyorum. Atatürk İlkokulu’nun 3. katını bize ayarlayalım. Hemen BİLSEM açalım, ayarlıyorlar BİLSEM aç. O Atatürk İlkokulu’nun 3. katında BİLSEM eğitimi veriliyor. BİLSEM olarak geçiyor orası ama binası yok. Şimdi araç gereç de önemli, materyal bakımından gerçekten donanımlı olması gerekiyor. Yani donanım açısından çok ciddi sıkıntılar yaşanıyor...

Ö5: “...buraya bir öğretmen atadınız. Bu öğretmen BİLSEM’ de yeterli mi iyi bir donanım verildi mi? Buraya bu okulu açtınız ama içinde donanımımız var mı? Tamam, on yıl boyunca bu çocuklar burada kaldı. Geldiler, eğitim öğretim görüyorlar. Bunun donanımı var mı? BİLSEM’ de ileriye dönük olarak bir hedefimiz vardı. Bu hedefe yönelik olarak biz bunu malzeme ve donanım olarak yeterli olarak biz bunu yaptık diyebildin mi? Öğretmen yetiştirebildin mi değil mi? Bunları yapabildin mi? Yani yoksa ben beş yüz tane BİLSEM açarım aynı gün. 3 artı 1 dairelerin üçüncü dairesinin ne yaparım? Artı bir dairesini herkesin, BİLSEM açarım açtım oraya. Öğrenci de gönderirim oraya. Baraka yaparım, BİLSEM açtım ama içinde bir şey yok. Öğretmeni toplu aldım, mülakat yaptım, aldım oraya malzeme yok. Tamam öğrenci var, kaliteli seçilmiş. Bundan sonra tanımlanmış geldi ama vereceği hiçbir şey yok...

Ö9:...Çocuklar haklı olarak mesela büyük yenilenebilir enerji atölyelerini fizik atölyesini kimya atölyesini gördüklerinde çok hoşlarına gidiyor. Robotik kodlamadaki o üç boyutlu yazıcıları falan gördüklerinde çok hoşlarına gidiyor ama sosyal bilgiler sınıfına geldiğinde biz elimizden geldiğince renklendirmeye çalışıyoruz dediğim gibi ama gereken değerin verilmediğini, şimdi bilim olarak hem büyükler hem öğrenciler yanında mesela. Bizim bu sene BİLSEM’de proje dalı olarak asla sözel alanları seçen öğrencimiz yok...”

Ö9 bu ifadesi ile sosyal bilgiler dersliklerinin diğer atölyelere göre daha az dikkat çekici olması sebebiyle özel yetenekli öğrencilerin diğer alanlara yöneldiklerinden ve BİLSEM’ in okul saatlerinden sonra olması ve sosyal bilgiler dersinin de son saatlerde olmasının etkinlikleri uygulamada zorluk yaşanmasına sebep olduğundan bahsetmiştir:

“...Mesela öğrencilerinde binalarımızın fiziki durumları ve ders çalışma saati. Çünkü mesela şu anda ... BİLSEM’ de bizim en büyük sorunumuz, öğrencilerimizin artık yarısından fazlası özel okullu ve bu çocuklar sabah dokuzda derse girip akşam 5-6’ ya kadar derste oluyorlar ve biz 4 ‘te başlıyoruz ilk derse yetişemiyorlar. Ondan sonra evden değil, okuldan zaten on saatlik bir dersin üzerinden BİLSEM’ e geliyorlar. Gerekli malzemeler ya da canlı öğrencileri karşımızda bulamıyoruz. O saatten sonra mesela açık bir müze bulamıyoruz ya da ne bileyim hava kararmış oluyor. Kışın sorunlarımız var. Yoksa hani aslında kazanım konusunda etkinlik konusunda bir problemimiz yok ama bunları tam olarak yüzde yüz uygulayabilme açısından problemimiz var.”

Ayrıca BİLSEM yönergesinin değişmesi ile birlikte sınıf mevcutlarındaki artış sebebiyle de etkinlikleri uygulamada zorluk yaşanmasına sebep olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

“...Geçen yıl mesela yönergemiz değiştirildi. BİLSEM yönergemiz. Atölyelerimiz en az on kişilik. Gruplarımızda en az sekiz kişilik olacak bende ama bundan önceki yönergede bireysel eğitim hani temelli üç kişilik beş kişilik gruplar vardı ve bizim binalarımız genelde üç kişilik beş kişilik binalar mesela on metrekaare sınıflarımız var. Sekiz metrekaare sınıflarımız var. Bireysel eğitim için hazırlanmış. Şimdi oraya on kişi girmek zorunda kalıyoruz. Hem tam olarak hani BİLSEM amacına bu konuda bu yüzden pek ulaştığımızı söyleyemem...”

BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersinin, ders satinden dolayı etkinliklerin uygulanmasında yaşanan zorluklara ilişkin **Ö9**’ un önerileri ise şu şekildedir:

“...Yani o bakımdan işte ben özellikle bilim sanat merkezine gelen öğrencilerin o gün okula gitmesinden yana değilim. Yorgun argın gelmesinden yana değilim. Tamamen dediysen aynısını aynı ama bu hafta sonu olur ya da çocuklar devam mecburiyeti tutulmaz. Herhangi bir gün seçilir. O gün tüm gün BİLSEM’ de olmalarına kafalarını başka bir şey vermemelerini yorulmamalarını BİLSEM’ deki etkinliklere ayırmalarını istiyorum. Şimdi dediğim gibi bizde çok fazla deney

yapılmıyor. Etkinliklerle derslerinizi zenginleştirmeye çalışıyoruz. Dediğim gibi dokuz saat dersten sonra kafası dolu bir şekilde gelen bir çocuk o şekilde gelmediğinde ilgilenebiliyor dersle tabii ki mesela bizim şu anda 4004 projemiz var. Müzelerle ilgili hafta sonları yapıyoruz bunu o çocuklar hafta sonu sabahın 8’ inde müzelerle ilgili etkinlikler, oyun tasarlamaya nasıl canlı geliyorlar çünkü o gün okul yok. O gün hani başka bir şeyle değil, sadece BİLSEM’deki etkinlik için geldikleri için çok fazla verim alıyoruz. Arkeolojik kazı yaptırıyoruz. Antik kente götürüp burada’ın şehrin içinde antik kent var oraya getirip oryantiring çalışmaları yapıyoruz. Kazıda bir şeyler buluyorlar mesela. O kadar eğleniyorlar ki. Ama bu çocuğu işte yani dokuz saatten sonra biraz zor. Yani etkili olacağını düşünüyorum bu uygulamanın. Uyuklamaması açısından en azından. Yani insanların hafızasının ve vücut şeysinin dinginliğinin kaç saat ayakta durabildiği zaten beyni biyolojik olarak onu açıyoruz şu anda.”

Ö11: “...Zorlukları var mı? Var tabii yani fen dersinden çıktıktan sonra çocukların gözleri kocaman oluyor. Çünkü küçücük bir şey patlatıyor. Bir yanardağ patlıyor vs. sen işte yönetim şekli meşrutiyet şunu falan dediğin zaman çocuk bayılıyor...” ifadesi ile sosyal bilgiler dersinin içeriğinden kaynaklı olarak özel yetenekli öğrencilerin dikkatini çekmediğinden ve bu sebeple bir zorluk yaşadığından bahsetmiştir. **Ö11**’ in bu zorluğa karşı önerilerini ise:

“Bende çareyi robotik öğrenmekte buldum. STEM faaliyetleri yapıyorum, seramik yapıyorum ya bununla ilgili kendimi geliştiriyorum. Yani klasik sosyal bir sosyal bilgiler öğretmeni olmaktan ziyade o derse koşarak gelmesi için özü bu. Şimdi mesela 4’te başlıyor dersim. Sabah okulda 10’ da okula gidiyorum yani onu geliştiren bir şeyler yapmam lazım. Bunun için çok fazla emek veriyorsun. Deli misin? Sen bundan para kazanmıyorsun, niye yapıyorsun falan, diyen bir sürü insan var ama bu iş biraz böyle yürek işi, biraz emek işi, emek olmadığı zaman hiçbirisi gerçek olmuyor.”

Ö11 aynı zamanda bu zorluklara karşı çözümünde öğretmenin rolünün belirleyici olduğundan söz etmiştir. Ayrıca ders saatleri ile ilgili yaşadığı zorluğa çözümü şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani kesinlikle BİLSEM’ lerde şu zaman kavramının değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Çocukların okuldan sonra değil de en azından haftada bir gün okula gitmeyip okul derslerinden birer saat alınıp, sabah 9 akşam 3 arası 4 arası filan ders olması hatta üç, dört saat beş teorik ders. Ondan sonra tamamen proje ve uygulamaya dönük derslerle çocuğun bu alandaki gelişimi görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Böyle gerçekten olmuyor yani.”

Ö11 bu ifadesi ile şu an mevcut BİLSEM saatlerinin değişmesi gerektiğini ve öğrencilerin BİLSEM’ e geldiklerinde diğer örgün eğitim kurumuna değil de sadece BİLSEM’e gelmeleri gerektiğini böylece sürecin daha verimli olacağından söz

etmektedir. **Ö12** ise sosyal bilgiler dersinin BİLSEM programlarında son saatlere koyulmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan zorluklardan şu şekilde söz etmiştir:

“...sosyal bilgiler için BİLSEM’lerde öğrencilerin geliş saatleri düzenlenmeli bütün dersler açısından. Örneğin sosyal bilgiler dersinin hep en sona koyarlar. Önce matematiği koyarlar. Tabii matematikten sonra sosyal bilgiler dersini koyarlar. Bu bu her zaman böyledir. Bu büyük bir sıkıntıdır hep böyle en sonlardadır. Hafta sonu da olsa öyledir. Hafta sonunda çıkışa yakındır. Mesela çocuk matematiği görür gider... Beşten sonra geliyor öğrenci. Sana koymuşlar saat sekize ders. Çocuk artık sabah yedide mi uyandı, kaçta uyandı bilmiyorsun. O saate kadar daha eve gidilecek yemek yiyecek ödev yapacak belki. Çünkü dersten okuldan direkt oraya geçti. Yazılısı varsa yazılı çalışacak belki yani bu sıkıntı sosyal bilgilerin en büyük sıkıntısı bu. Çünkü matematikten sonra koyduysan çocuk matematiği görüyor. Çocuk kalmak istese bile veli alıp gidiyor onu zorla onun da işi var. Karnı aç belki yani bilemiyorsun, o da eve gidecek alıyor gidiyor bu büyük bir sorun bu düzeltilmeli.”

Ülkemizin geleceği açısından özel yetenekli bireylerin eğitimi oldukça önemliken özel yetenekli bireylere eğitim verilen BİLSEM’lerin hâlâ fiziki konularda ciddi derecede sorunlarının olması dikkat çekicidir. BİLSEM’lerin yeniden dönüştürülmesi ve iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Kazu ve Şenol (2012) özel yetenekli bireylere yönelik uygulanan programa ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında benzer olarak, özel yeteneklilerin eğitiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların ilki, fiziki ortam şartlarının yetersizliği, ikincisinin ise, araç ve gereç eksikliklerinin olduğu benzer sorunlarına ulaşmışlardır. Levent ve Filiz (2019) ‘un BİLSEM’de görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat eğitimlerine ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında; BİLSEM’lerin atölyelerinin küçük ve yetersiz olduğu, malzeme sıkıntısı yaşandığı ve öğrenci sayılarının fazla olmasından kaynaklı olarak yetersizliğin daha da arttığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

4.1.4.2. Tutum ve Davranışlardan Kaynaklı Sorunlar. BİLSEM’de bazı öğretmenler (beş öğretmen) sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlara/zorluklara; sosyal bilgiler dersine ilişkin ailenin tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin idareci tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin MEB’in tutumu şeklinde ifade etmişlerdir.

Ö3: Sosyal bilgiler dersinde en büyük zorluğu ne biliyor musunuz? Bunu samimiyetle söyleyeyim. İdarenin beklentisi beklentiye yaklaşımları deyim. Bakış açıları değil. Çünkü şöyle bir şey var, biraz önce de söyledim. Sosyal bilgiler dersi aslında işe yarayan bir ders değil gözüyle bakılıyor. Bu bizim en

büyük sıkıntımız bu aslında. Çünkü bu bakış açısı çocuğa da yansıyor. Çocuk şunu düşünüyor, ben ne yapacağım sosyal bilgileri? Yani bu çocuk sayısalca olacak. Sayısal çıkışlı. Bir tek bu şekilde yetişecek diyor ya ondaki cevheri görmüyorlar...sosyal bilgilerde de en büyük sıkıntı dediğim gibi yani sıkıntılardan bir tanesi sosyal bilgilere bakış açısı ve dolayısıyla kuruma malzeme alınacak. Önce fen ve matematiğe alınacak. Niye? Çünkü onlar fen ve matematik. Şimdi ne oluyor? Sen bir kenarda dur deniliyor. Veya başka bir şey oluyor. Önce matematik ve fen öğretmenleri. Sosyalci sen bir kenarda dur zaten işe yaramazsın yani sosyal bilgiler arasında da bu bakış açısı ve bu bakış açısından dolayı donanım ve fiziki koşulların en iyi şekilde iyileştirilmesi gerekiyor.

Ö3 bu ifadesi ile idarenin tutumunun ve davranışlarının özel yetenekli öğrenciyi etkilemesiyle sosyal bilgiler desini özel yetenekli öğrencinin önemsememesine, sosyal bilgiler alanına ilişkin yeteneğinin farkına varamamasına sebep olduğundan ve BİLSEM’ de öğretmenlik bile yapmayan öğretmenlerin idareci olmaları ile ilgili süreçten söz etmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitimleri ile ilgili bilgi sahibi olmadan BİLSEM idaresine atanmanın ciddi bir sorun olduğundan şu şekilde söz etmektedir:

“...Mesela öğretmen seçimi ciddi bir şey. Öğretmen seçiminde çok şey yapılması gerekiyor, dikkat edilmesi gerekiyor. Az önce söyledik. İdareci seçimi çok önemli. İdare BİLSEM’lerde özel yetenekli öğrencinin özelliklerini bilmeyen idareciler gelebiliyor. Mesela adam Milli Eğitim’de çalışmış. Normal orta okulda BİLSEM sınavına girmiş, daha göreve başlamadan şey koşulları sağlıyor gözüktüğü için BİLSEM’de müdür yardımcısı oluyor, müdürü oluyor. Ondan sonra BİLSEM’ in mantığını bilmediği için ya da özel yetenekli öğrencinin özelliklerini bilmediğimi için ne oluyor? Normal okula çevirmeye çalışıyor. Yok böyle bir şey. Şöyle, bizde BİLSEM’de çalışma kriterlerini sağlıyor olmak diye bir koşul var. Şimdi sağlıyor olma koşulunu ne anlama geliyor biliyor musunuz? Şöyle bir şey ben BİLSEM öğretmeni değilim. Müdür yardımcısı BİLSEM sınavına giriyorum. Öğretmen seçimini kazanıyorum. Ama daha göreve bile başlamadım. Kazandığım için çalışma koşulunu sağlamış oluyorum. O arada idarecilik atamasında hemen başvurumu yapıyorum ve BİLSEM’ de idareci olabiliyorum. Yani öğretmenlik bile yapmadan direkt idareciliğe gelenler var. Dolayısıyla bu bir sıkıntı.”

Ayrıca **Ö3** BİLSEM’in veliler tarafından hâlâ etüt, kurs merkezi gibi görüldüğünü ve velilere BİLSEM konusunda eğitimlerin verilmesi gerektiğini de şu şekilde ifade etmiştir:

“...Velilere çok ciddi bir eğitim verilmesi gerekiyor. Veliler BİLSEM’leri etüt merkezi olarak görmemeli. Bu öğrenci kaybına da neden oluyor. Veli diyor ki hocam ben diyor, sohbet ediyoruz. Yani diyor ki hocam ben beş ay boyunca benim çocuğum geldi. Benim çocuğumun notu yükselmedi ki diyor. İyi de BİLSEM’in amacı senin çocuğun notunu yükseltmek değil, burası bir etüt merkezi

değil. Şimdi bunu veliye vermediğin aktarmadığın takdirde sıkıntı yaşıyorsunuz. Çocukları kaybediyorsunuz.”

Ö8: Şöyle bir zorluk yaşıyorum. Çocukları yarışmaya sokmak konusunda çok fazla seçeneğimiz yok. Yani matematik alanında bir caribou matematik yarışması var, işte başka matematikle alakalı yarışmalar uluslararası yarışmalar oluyor, ulusal oluyor ama bizde maalesef böyle bir şey yok. Ya TÜBİTAK var ya da teknofest işte. Ya böyle bazen yurt dışındaki üniversitelerin böyle çok o da çok duyulan bir şey değil. Yani şans eseri denk gelmen gerekiyor. Öyle bir şeye katılmak katılabilirsin. Bizim üniversitelerin zaten öyle bir çalışması yok. Benim en çok sıkıntı yaşadığım bu. O yüzden çocuklar şöyle de bakabiliyor, yani normal okullarda sınav zaten soru çıkmıyor deyip sosyal bilgileri arka plana atıyorlar ya burada zaten. Teknofest'e de katılıyorsa çocuk sosyal bilgilerden zaten proje ne yapacağım ki? Proje deyince sayısal olarak da geliyor. Yarışma deyince öyle bir sıkıntı olabiliyor...

Ö8 bu ifadesi ile sosyal bilgiler alanı ile ilgili katılabilecekleri yarışmaların sınırlı olmasından kaynaklı olarak, öğrencilerin diğer örgün eğitim yaşantılarından da getirmiş oldukları sosyal bilgiler tutumlarının pekiştiğinden söz etmiştir. BİLSEM’ in amacı öğretmenlerin de sözünü ettiği gibi özel yetenekli öğrencinin proje yapması ve bilimsel yarışmalara katılması olduğu için bu durum sebebiyle özel yetenekli öğrencilerin diğer alanlara yöneldikleri söylenebilir. **Ö3**’te yine benzer bir ifade ile:

“...Yani bunları duyunca belki bana çok kızarlar ama bu bir gerçek maalesef şu kadar proje yaptık. Şu kadar proje ile şuraya başvurduk. Peki senin yaptığın projenin kalitesi? Ne kadar kaliteli proje yaptım? Buna bakmak gerekiyor. Çocuğa bakma sen nasıl bir çocuk yetiştirdim? Bıraksam projeyi. Tamam, proje yaptırmak önemli proje temelli gideceksin ama yaptırdığım proje sürecinde çocuk ne kazandı, hangi niteliklere sahip oldu, nasıl bir çocuk yetiştirdin sen o süreçte. Şimdi bunlar dikkate alınmadığından oluyor işte. Sayı üzerine nicelik üzerinden gidiliyor. Şu kadar proje ile başvurduk. Bravo, en iyi bilen sensin yok öyle bir şey.”

Ö10: Zorluk sadece şu sözel bir ders olduğumuz için ve bilim ve sanat merkezi deyince öğrenciler daha çok sayısal dersleri tercih ediyor işte. Teknoloji tasarım gibi bilgi, bilişim teknolojileri gibi ya da fen bilimleri gibi dersleri daha eğlenceli görüyorlar. Tek zorluğumuz bu ilk geldiklerinde biz zaten yüzleri düşük oluyor işte ne yapacağız bu derste sözelde...Algıyı yıkmak bence çok zor. Neden hocam? Başta ülkemiz eğitim sisteminde şu var, sınava hazırlık var, sosyal bilgiler olarak değil ama inkılap tarihi olarak liseye geçiş sınavında sorularımız var. Fakat katsayısı bir olduğu için öğrenci veli şunu diyor, ya çalışmasa da yapar. Okuduğunu anlamaya yönelik yani bu algı değişmediği sürece Milli Eğitim tarafından dersinize önem verilmediği sürece biz halkın gözünde dersimizi değerlendirmek için ne yaparsak yetersiz kalacak yani veli şunu söylüyor, bire bir yakınım bile bana bunu söyledi, ya dedi nasıl olsa on soru dedi. Okumaya dayalı dedi. Hiç çalıştırmıyorum. Son bir ay göz attıracağım dedi. Onun yerine bir

Türkçe neti yapması bir matematik neti yapması bir fen neti yapması benim için daha değerli, dedi. Yani velilerin gözünde bu görüşü kırmadığımız sürece biz okullarda ne yaparsak yapalım. Yani bütün okulların, dersliklerinin sosyal bilgiler atölyesine dönüştürsek de bu görüş maalesef kırılmayacak...

Ö10 bu ifadesi ile ülkemizin sınav sisteminde sosyal bilgiler dersi sorularının kat sayısının az olmasından ve bunun hem veli hem de öğrenci gözünde her şekilde ‘yapılabilir’ bir ders olarak görülmesinden kaynaklı olarak özel yetenekli öğrencilerin de sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının kendisini zorlandığından söz etmiştir.

Ö12: ...bence BİLSEM’ ler revize edilmeli, baştan sona revize edilmeli. Bir kere öğretmenlere rotasyon öncelikle öğretmenlere rotasyon getirilmeli. En önemlisi bu. Orası babasının yeriymiş gibi davranıyorlar. Yıllardır orada kalıyorlar. Bir kere BİLSEM’ lere rotasyon şart. Nasıl geliyorsa gelişi nasıl sınavla oluyorsa belli bir süre orada kalsın. Ondan sonra gitsin başka BİLSEM ‘e gitsin. Orada artık şey yapmasın bu bence en önemli hem sorun hem de temenni diye söyleyebilirim. Öğretmenler rotasyona tabi olmalı.

Ö12 bu ifadesi ile BİLSEM’e seçilmiş olan öğretmenin belli bir zaman sonra yer değişikliği yapması gerektiğinden söz etmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler ders saatinin BİLSEM’lerde arttırılması gerektiğini ve sosyal bilgiler ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılarak bu alanın öneminin gösterilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Sosyal bilgiler bazında da özellikle revize olmalı bu ders saatleri genelde az oluyor. Saat bakımından da az oluyor. Saatin yeri bakımından da hep en sonlara kalıyor. Bu anlamda da düzenlenmeli ve daha çok nasıl söyleyeyim? Bizim dersimiz ile ilgili öğretmenlerimiz daha çok çalışmalar yapmalı. Ne bileyim bizim branşımıza özgü ve daha çok çalışmalar yapmalı, bilimsel olmalı. Tabi bu çalışmalar çocuklara bilimsel anlamda. Yani sadece sıkıcı geçmişte olup bitenleri anlatan unutulmuş bilgilere sahip bir branş olmadığını göstermeliyiz. Bu branş bazında da.”

Ö13: Bu zekâ testleri genellikle sayısal yeteneği fazla olan çocukları ölçüyorlar. Sözel ve ölçme potansiyelleri daha az. Bu yüzden de çocuklar sözeli sevmiyorlar, basit geliyor, sosyal bilgiler dersini dersten saymıyorlar, gereksiz görüyorlar. Çocukları derse çekmem için beni müthiş bir enerji sarf etmem gerekiyor ve şaklabanlık yapmam gerekiyor...

Ö13 ise bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olan tutumlarının kendisini zorladığından söz etmiştir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersine ilişkin yaşadıkları zorluklara yönelik, sosyal bilgiler dersine ilişkin ailenin tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrencinin tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin idarecinin

tutumu , sosyal bilgiler dersine ilişkin MEB'in tutumu, önerilerine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

Ö3: Neler yapılabilir? Dediğim gibi biraz önce söyledim ya hani sosyal bilgilerin öğrencinin ne işe yarayacağını çocuğa bir defa en başta vermek gerekiyor. Anlatabilmek vurgulayabilmek, hissettirebilmek gerekiyor. Programlar da buna yer verilmesi gerekiyor. Ya bu çok önemli, ondan sonra işte. Anne ailelere yönelik falan filan şu düzeyde bizim yapabileceğimiz bir şey yok ama normal şartlarda bakanlık bununla bir ilgili şeyler yapabilir. Yani sosyal bilgiler dersinin önemini artıracak çalışmaları en temelde bakanlık gerçekleştirebilir. Ama maalesef hani sınav odaklı giden bir süreç olduğu için şu süreçte yapacağımız çalışmalar çok da etkili olmayabilir ama tabii yine de yapmak gerekiyor ve programda olması o şeylerin uygulanması anlamına gelir ki...

Ö13: ...öğrencinin ilk olarak dersten ziyade beni sevmesi gerekiyor. Ben çocuğa çünkü sevgiyle yaklaşıyorum. Amacım çocukla karşılıklı iletişim kurabilmek, o sevgi potansiyeli oluşturmak. Beni seven öğrenci zaten derse otomatik olarak odaklanıyor. Ben derse özellikle eğitsel oyunlar üzerinden götürdüğüm zaman çocuk derse odaklanıyor mesela ama ben bunu nasıl yapıyorum işte yazı yazmayı sevmiyorlar işte bir haftayı yazıya bir haftaya eğitsel oyuna fiziksel olan etkinlikleri çok seviyorlar mesela. Boncuk yaptırım işte geçen hafta kar tanesi yaptık. Bütün gruplarda kar tanesini silikondan yapıp simleddik. Bütün herkes çıkışta parıl parıl parlıyordu her yer. Şimdi mesela çok hoşlarına gidiyor. Onları o sınır koymayınca mesela...

Ancak **Ö6** bu ifadelerinin aksine herhangi bir zorluk yaşamadığını hatta diğer örgün eğitim kurumları ile karşılaştırıldığında dersi açısından çok daha iyi bir süreç yaşadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“BİLSEM’ e geldiğimden beri şöyle söyleyeyim, hocam yaşamıyorum çünkü o kadar çok alan var ki BİLSEM’ de eskiden okuldayken normalde okulda çalışırken hep bir hızda bize verilen müfredatı bize verilen sürede tamamlamak için uğraşıyorduk. Ama BİLSEM’ de konu yani ne işlersem işleyeyim bunu o kadar pekiştirme şansım oluyor ki videosuyla da sohbetlerde, tartışmayla da. Bugün mesela dersinizin süresini kendimiz işte yoruldukları anda bıraktık. Ve bugün 25 Kasım mesela Kadına Şiddetle Mücadele Günü’ ydü. Bunu konuştuk, bununla ilgili videoları izledik. Neler düşünüyorlar? İlerideki hayatlarında eşlerini seçerken nelere dikkat etmeliler? Erkek öğrencilerden neler beklediğimizi. Ve hem konu daha çok ilgilerini çekti. Gündemde olan bir konu olduğu için hepsinin fikirleri vardı. Konu için fikirleri var, duyguları var. Bunları paylaşmaktan keyif alıyorlar. Ders gibi gelmiyor bana BİLSEM’ de sosyal bilgiler. Daha ziyade hayatın içindeyiz gibi.”

Yine **Ö7**’ de benzer bir ifade ile:

“Herhangi bir zorluk yaşıyor muyum? Yaşamıyorum. Şimdi sosyal bilgiler herhalde zorluk yaşanacak en zor alanlardan birisidir. Niye zorluk

yaşamıyorsunuz? Bizim burada yaşayabileceğiniz en büyük zorluk bir çocuklara yeni bilgi verme, sosyal bilgiler buna açık. Çocukların bilmedikleri bu kadar çok şeyim var ki herhangi bir sorunlarından yola çıkarak o günün konusu işleyebiliyorsunuz. Konu konuyu açıyor, konu konuyu açıyor ve çok farklı noktalara götürebiliyorsunuz. Bu anlamda pek zorluk yaşadığını söyleyemem.”

BİLSEM sosyal bilgiler derslerinin esnek şekilde yürütülmesi, öğretmenlerin daha çok özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre hareket edebilmesine olanak tanımaktadır. Öğretmenler belirli sürelerde belirli bir konuyu yetiştirme çabası içerisine girmedikleri için kendilerini zorlanmış hissetmemektedir. Sosyal bilgiler dersinin toplumla birebir ilişkide olmasından dolayı da öğretmenlerin derslerine gündelik konuları alabilmeleri, özel yetenekli öğrencilerin ilgisini çektiği söylenebilir.

Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan zorluklara benzer olarak Çetin ve Doğan (2018) ‘ın BİLSEM matematik öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada, BİLSEM matematik öğretmenlerinin özellikle öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin zorluk yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca ikincil olarak BİLSEM matematik öğretmenlerinin BİLSEM’ in fiziki donanımından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını en çok da materyal konusunda sıkıntı yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

4.1.5. BİLSEM’de Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonları

Öğrencilerin BİLSEM’ de, sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını belirlemek amacıyla öğretmenlere “Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları nasıl?” sorusu sorulmuş ve ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla “Motivasyonlarını yüksek tutmak veya arttırmak için neler yapılmalıdır?” özelleştirilmiş sondaj sorusu kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları; “Yüksek Motivasyon/Olumlu Tutum ve Davranışlar”, “Düşük Motivasyonun Yüksek Motivasyona Dönüşmesi ” olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 10

BİLSEM' de Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonları

Tema	Kategoriler	Kodlar
Öğrenci Motivasyonu	Yüksek Motivasyon/Olumlu Tutum ve Davranışlar	Öğretmen davranışları ve tutumu Öğrenci merkezli ders anlayışı
	Düşük Motivasyonun Yüksek Motivasyona Dönüşmesi	Ders için seçilen materyaller Ders için seçilen yöntem ve teknikler Ders içerisinde seçilen etkinlikler

4.1.5.1. Yüksek Motivasyon/ Olumlu Tutum ve Davranışlar. Üç öğretmen sosyal bilgiler derslerinde özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarının yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler, motivasyonun yüksek olmasını; öğretmen tutum ve davranışlarından, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı sürdürülmesinden ve sosyal bilgiler dersinin bazı özelliklerinden kaynaklandığını aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

Ö2: ...öğrencilerin motivasyonu genellikle yüksek. Yani şöyle ki, eğer öğrencinin kanına girmek diye bir tabir mi acaba kullansam ne kadar doğru olur? Tabiri caizse bilemiyorum. Öğrenci eğer istediğini vererseniz size her öğrenciyi, öğrencilerine her ders motivasyonu çok yüksek olur. Yani şimdi bu da tabii öğrenciyi geliştirmeyi tanımayı gerektiriyor. İlk gelen öğrenciyi derse gelen öğrenciyi tanınması için en azından 4-5 hafta geçiyor. Yani bu öğrencinin becerisine isteğine nasıl çalışırsa daha mutlu oluyor. Dolayısıyla öğrencileri eğer kesme yapıştırmaktan hoşlanıyorsa etkinliği bu şekilde dizayn ediyorum. Yok dijital ile bağdaştırarak hoşlanıyorsa bu şekilde yani öğrencilerin isteği yönünde.

Ö2 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrenciyi tanıdıktan sonra öğrencinin özellikleri ve ilgisine uygun olarak dersi düzenlemenin özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarını yüksek tutmada bir etken olduğundan söz etmektedir. **Ö3** ise özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kendilerini ifade edecek daha fazla alan bulmaları sebebi ile sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarının yüksek olduğundan şu şekilde söz etmiştir:

“Şöyle söyleyeyim, çocuklar sosyal bilgiler dersini seviyorlar. Yani sevdiğiniz dersler arasında ne dediğiniz de seviyorlar. Öyle bir özellik var. Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları olumlu ama çevrenin etkisiyle işte sınavın şeyin etkisiyle farklı bir boyuta taşınabiliyor... Etkinliklerde mutlu oluyorlar. Bunun da

sebebi ne biliyor musunuz? Hiçbir derste aslında kendilerini ifade edemiyorlar ama sosyal bilgiler ile ifade edebiliyorlar. Kendileri derste bakın sosyal dersinde şunu yapabiliyorlar, öğretmenim ben şunu yaşadım dediğinde sosyal bilgiler dersinin konusu içerisinde görüyorlar...”

Ö4: Zevk alıyorlar küçükler. Yani ben zaten BYF grubuna giriyorum destekleme. Çok eğlenerek geliyorlar. Çünkü bir şeyleri kendilerini ifade edebiliyorlar, kanıtlayabilir. Ben yaptım ben başardım diyebiliyorlar ve bizim derdimiz konuşma. Konuşma fırsatı veren bir ders olduğu için öğrenciler dinlenilmek istiyorlar. Ya dinleyeyim değil ben söyleyeyim beni dinlesinler. Şimdi benim fikirlerim var diyebiliyorlar. Bu yüzden zevkle geliyorlar. Yani aslında öğrencinin motivasyonları, sosyal bilgiler dersine karşı iyi durumda. İyi yani temelde iyi, eğer veliler işin içine girmezse ve test sınav haftası olmasa gerçekten de popüler derslerden biri.

Ö4 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarının yüksek olduğundan, sosyal bilgiler dersine zevkle geldiklerinden bunun sebebini ise özel yetenekli öğrencilerin kendilerini sosyal bilgiler dersinde daha fazla ifade etmesinden kaynaklı olduğundan söz etmiştir.

4.1.5.2. Düşük Motivasyonun Yüksek Motivasyona Dönüşmesi.

Öğretmenlerin çoğunluğu (on öğretmen) özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’ de sosyal bilgiler derslerine ilk geldiklerinde motivasyonlarının düşük olduğundan sonrasında ise öğretmenlerin tutumundan, ders için seçilen materyallerden, ders için seçilen yöntem, teknik ve etkinliklerden kaynaklı olarak düşük olan motivasyonlarının giderek yükseldiğinden aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Ö5: Benim dersimi ve beni seviyorlar ama sosyal bilgiler dersine ilgilerinin olduğunu düşünmüyorum. Çocuklar bilişim istiyor, sadece bilişim istiyor, matematikte istemiyor. Türkçe hiç istemiyor, sözel hiç istemiyor. Aileleri hiç istemiyor sözeli. Ama beni seviyorlar çocuklar... Örneğin altıncı sınıf. Altıdan biraz koptuk ama altıncı sınıfta düşünsene işte İyonlar, Hititler, Eski Anadolu Uygarlıkları, Babil’ i, İslamiyet, İslam Tarihi. İslam tarihini, üniversitede ilahiyat gören adam bile bilmiyor. Ya çocuğa öyle bir bilgi veriyorsun, öyle bir yükleme yani ne gerek var oraya sade bir kitap basit olsun içine öğretmeni doldursun...

Ö5 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarının düşük olduğunu bunun sebebinin de sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çok fazla bilgiyi içermesinden kaynakladığından söz etmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını arttırmak için ise sorgulama becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“... Bilmiyorum, yanlış yapıyor mesela. Öyle düşünüyorum. Yani itici olmamalı. Çocukların önünde dağ kadar kitapları var. Mesela onun üç katı kadar da testleri var ama bu çocuk düşünemez ki. Çok sorgu mümkün değil. Zaten eğitim sisteminde sorgulama diye bir şey yok. O kazanımlara bak hiçbirinde sorgulama yok ortaya ürün çıkarma var mı kazanımlarda, yok. Sorgulama var mı?...Bu mantık kırılmaz ise bu döngü milyon yıl daha devam eder. Tokat yeriz yani, eziliriz yok oluruz, sömürülürüz ya. İşte bütün mesele bu, bu döngüyü kırmak. İşte en güzel kazanım bu sosyal bilgilerdeki en büyük etkinlik bu bence bunu ortaya koymalıyız mesela. Buradan bir çıkır açabiliriz mesela.”

Ö6: Aslında şey, böyle geldiklerinde şey bekliyorlar. Önce sınıfı görüyorlar. Çok motive gelmiyorlar. Sözel derslere karşı bir ilgi eksikliği var. İşte şey bekliyorlar hani, Aaa yazı yazmayacak mıyız!, diyorlar. Defter kullanmayacak mıyız?, diyorlar. Bir şaşkınlık oluyor. Bir ön yargı ile geliyorlar zaten sosyal bilgilere, sözel dersi yazı yazılacak bir ders, işte ezber yapılması gereken bir dersmiş gibi geliyor...

Ö6 ise bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sosyal bilgiler dersine ilk geldiklerinde diğer örgün eğitim kurumunda oluşturmuş oldukları sosyal bilgiler tutumlarına göre bir önyargı içerisinde olduklarından ve bu tutumun genellikle olumsuz olduğundan söz etmiştir. Motivasyonlarını arttırmak için ise dersin içerisine oyunlar eklediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben onlara ve bir kere web2 araçlarından işte sosyal bilgiler için kullanabilecekleri kutu oyunlarından bir de sınıfımın oyun köşesi var. Bir sürü kutu oyunu var işte hani yorulduklarında ara ara onu, ya işte motive edici şeyler söylediğimde...Yuvarlak masa yaptım üstüne işte kitaplık gibi bir şeyler aldım oraya işte kitaplar koydum ve yirmiye yakın oyun çeşidi var, istedikleri zaman bir saat derste kırk dakikamızı bir konuyu verimli bir şekilde işlediysek, yorulduk dediklerinde ya da işte motivasyonlarının eksildiğini gördüğümde hadi diyorum işte biraz oyun oynayalım, kübik yapalım. Biraz zekâmız gelişsin diyorum ondan çok hoşlanıyorlar. Diğerlerine de bunu söylüyorlar. Bizde de oyun oynayacak mısınız diye geliyorlar. Ders kötü olmayacak diye geliyorlar...”

Ö8: Üstün yetenekli çocukların çok fazla yok yani. Öğretmen, eğer çok ilginç bir şeyle ilginç bir konuyla gelmiyorsa çok fazla olmuyor. Mesela demin bahsettiğim Mezopotamya Uygarlıklar’ ı konusunun tam o konuyu işleyeceksin ama öğretmen bizde bunu zaten geçen hafta gördük ya da bu hafta okulda gördük diyor.

Bu ifadesi ile **Ö8** özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sosyal bilgiler dersine geldiklerinde motivasyonlarının düşük olduğunu özellikle diğer örgün eğitim kurumunda işlemiş oldukları bir konu ise daha da motivasyonlarının düşük olduğundan söz etmiştir. Motivasyonlarını arttırmak için ise sosyal bilgiler dersinde farklı materyallerin kullanılmasının etkili olacağından şu şekilde ifade etmiştir:

“Bak burada farklı bir konuya gireceğiz diyorum. Kil hamuru çıkartıyorum ortaya. O zaman çocuk farklı bir şekilde bakmaya başlıyor... Gezi gezi tarzı şeyleri çok seviyorlar. Gezileri gitmeyi bende onu çok sık yaparım. Geziler, çeşitli böyle ilginç materyaller bunlar ilgisini çekiyor.”

Ö9: ...Yani hep matematik, fizik, biyoloji, kimya, bilgisayar. Bunlar seçildiği için. Çocuklar ileriki yaşlarında seçmeyi de düşünmedikleri için. Biraz yani şey olarak görüyorlar, anlatabiliyor muyum? Çocuğun özel ilgisi varsa. Sosyale tarihe coğrafyaya o şekilde ilgileniyor. Onun dışında BİLSEM’ e sadece robotik kodlama sayısal alanlar için geldiyse BİLSEM’ de okuldan çıktıktan sonra o çocuğu derse etkin kılabilmek biraz açıkçası zor oluyor...

Bu ifadesi ile **Ö9** özel yetenekli öğrencilerin genellikle BİLSEM sosyal bilgiler dersine geldiklerinde motivasyonlarının düşük olduğunu ifade etmiştir. BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde özellikle özel yetenekli öğrencilerin etkin olduğu farklı etkinlikler, yöntem ve teknikler seçmenin öğrenci motivasyonunu arttırdığını ise şu şekilde ifade etmiştir:

“...Konuşmanın başından beri söylemeye çalıştığımı. Yine çocuklar yani ona rağmen çok şükür tek tükleri dışında yani ilgileniyorlar, seviyorlar ama tabii dediğim gibi kalkıp ben onlara ders anlatsam ilgilenmeyecekler. Ama az önce söylediğim etkinlikler var ya. Onların sayesinde ilgileniyorlar... Ya ben zaten şimdi drama kursu da aldığım için sınıfta sürekli bir drama durumundayım. Onun dışında dediğim gibi ilk temelleri eğlendirerek bol bol görsel kullanarak gerektiğinde okul içinde oryantiring yapmaya çalışıyoruz. Mesela bir yere bir şey saklıyor, şifreler saklıyoruz, hadi bulalım diye yarışlar yapıyoruz. O şekilde motivasyonlarını sağlamaya çalışıyorum. Böyle drama tarzında hikâyede. Sürekli her konuda hikâye mesela yer şekilleri ile ilgili hikâye yazıyorum. Sürekli dağları, ovaları böyle kişiselleştiriyorlar sürekli dağlara ovalara kişiselleştirerek hikayeler yazıyorlar. O şekilde ilgilerini çekiyorum. Sonra kendi yazdıkları hikâye içinde yarış yapıyorum. En güzeli olan üç tanesini senaryolaştırarak mesela kendilerine oynatıyorum. Çok güzel bir motivasyon etmeye çalışıyoruz işte grubun şeyi de önemli niteliği de önemli gelen grubun niteliği de önemli. Onlara göre grubun niteliğine göre değişik etkinlikler şey yapıyorum, yöntemler gibi etkinlikler.”

Ö10: Motivasyonları dediğim gibi ilk gelişlerinde BİLSEM’ e ilk gelişlerinde bir hayal kırıklığına uğruyorlar. Çünkü artık çevreden mi, aileden mi bilmiyorum şey oluyor çocuklar hemen TÜBİTAK yarışmalarına katılacaklar. Hemen robot yapacaklar işte hemen kodlama öğrenecekler. Genel anlamda söylüyorum ya da hemen yurtdışına gidecek zannediyorlar. Halbuki değil basamak basamak nasıl ilk emekliyoruz? Sonra yürüyoruz, sonra koşuyoruz. Nasıl doğduğumuz andan itibaren belli bir çerçevede gelişimiz tamamlanıyor. BİLSEM’ de de aynı şekilde bizim dersimiz ile ilgili dediğim gibi sözel ders olmasından dolayı öğrenciler bir çekince ile geliyorlar. Fakat etkinliklerin eğlenceli olmasından dolayı programın eğlenceli olmasından dolayı ilerleyen yıllarda zevkle geliyorlar...

Ö10 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'e geldiklerinde sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarının düşük olduğunu fakat ilerleyen yıllarda sosyal bilgiler dersinin etkinliklerinden ve seçilen yöntem ve tekniklerden dolayı derse karşı motivasyonlarının yükseldiğinden söz etmiştir. **Ö11** ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“ Biraz düşük o dediğim durumdan dolayı düşük biraz soyut kalıyor. Ders bir de gerçekten bizim yöntem tekniklerin sosyal bilgiler olarak ben iyi olmadığını düşünüyorum. Ben yıllardır tarih hocamdan nefret ederim yani tarihi bana sevdiremedi. Yıllar sonra sevdim gerçekten yani Mercidabık Savaşı'nın tarihini bilsen ne olur bilmesen ne olur veya ne bileyim yani bununla ilgili kimsenin kulağını çekmemek lazım, sınıfta bırakmamak lazım. Maalesef öyle bir bütünlük yıllardır da öyle geldi. Başka şeyler olması lazım. Daha yapıcı yaratıcı çocuğu öyle bir soru sormalısın ki o süreci bilmeli. Kendi de o süreci yeniden yapılandırabilmeli. Yani yenilikçi tarih içerisinde. Yenilikçi tarih atölyesi içinde de gördüm. Onunla ilgili geçen hafta bir çalıştay vardı ya orada da bahsettim. İşte Seyit Onbaşı örneği Seyit Onbaşı'nın ne yapmıştır yerine Seyit Onbaşı olmasının savaşın gidişatını nasıl değiştirdi anlat diye kısaca bir şey söylersem. Adam zaten sana onunla ilgili bir sürü anlatacaktrı. Ondan sonra neler değişebileceğini ilgili bir şeyler verecek. Aslında işin özü de biraz o yani çocuğa bırakmak o yeniden tarihi yazma işini çocuğa bırakmak gerekir diye düşünüyorum.”

Ö11 Sosyal bilgiler dersine karşı özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak için derslerde öğrencilerin aktif olarak katılabileceği yöntem ve teknikleri/etkinlikleri seçilmesi gerektiğini ise şu şekilde ifade etmiştir:

“Oyun, boyama, dış geziler. Paraşüt yaptık. Geçen STEM faaliyeti yaptık. Yani üç saat dersimiz var. Bazı gruplarla bir saati STEM' e ayırıyorum. Mozaik yapıyoruz, şu an mozaığe başladık. Straforla çok güzel bir çalışma, iki yıl üst üste sergi açtım onunla bildiğiniz kocaman büyük strafor üzerine çocuklar doğal ve tarihi alanları resmediyorlar. Sonra havya veriyorum ellerine havya ile onları sıcak havye ile dokulandırıyorlar. Üç boyutlu olarak sonra resmediyorlar. Resmettikten sonra elliye yakın çalışma çıkıyor ve onunla sergi açıyoruz.”

Ö12: Ya işte baştan şey geliyorlar. Önyargılı gelirler sosyal bilgilere karşı işte tarih özellikle gözlerini korkutur, sıkıcı gelir. Okuldaki öğretmenine olayı bir şeyi vardır, kitap okuyor, hep kitabı okutuyor. Şunu yapıyor böyle gelir ama sonra sonra kendi açımdan şey yapayım ben sonra bu değişir sonra sonra aşarlar bunun motivasyonunu sağlamak öğretmenin elindedir.

Ö12 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sosyal bilgiler derslerine, diğer örgün eğitim kurumundaki ders işleniş şekline kaynaklı olarak olumsuz bir tutum ve düşük motivasyonla geldiğinden söz etmiştir. Motivasyonu artırma da öğretmenin gücünü de şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretmenin elindedir, öğretmen yapar. Bunu öğretmenim becerisine bağlıdır. İletişim becerisine bağlıdır. Empati becerisine bağlıdır. Konu alanı yeterliliğine bağlıdır. Öğrenci senin o konuya uzman olduğunu, o konuya hâkim olduğunu anladığı anda zaten senden bir şeyler öğrenmek için gelir. Yani gelir sorularıyla gelir, hatta boşta gelmez dolu dolu gelir. Kesinlikle o öğretmenle alakalıdır. Sonrası içsel motivasyona dönüşür. Yani çocuğun kendi içinde gerçekleşen bir motivasyondur. Ama öncelikle bizim dersimizle ilgili bir biz sosyal bilgiler öğretmenlerine yine çok iş düşüyor. Biz sahip çıkmazsak branşımıza kendi kendimize bindiğimiz dalı keserek itibarsızlaştırırsak zaten diğerleri gözünün yaşına bakmaz.”

Bunun dışında **Ö12**, BİLSEM’ lerin veliler kurs gibi görüldüğünden ve bu sebeple özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine değil de sayısal derslere motivasyonlarının yönlendirilmesinden bahsetmiştir. Bu motivasyon sorununu çözmek için ise öğretmen rolünü tekrar şu şekilde ifade etmiştir:

“...Veli diyor ki, belki bir hak verilir de mahrum bırakmamak için getiriyorum. Yoksa benim için şey kurs gibi görüyor. Mesela bir diğer sorun az önceki soruna cevap gibi düşün hocam. Bir diğer sorun kurs gibi görüyor BİLSEM’ leri. Diyor ki ben diyor işte diyor. Piyano öğretmenine para vermeyeyim. Resim öğretmenine para vermeyeyim. Tamam buraya gelsin. Nasıl olsa burada en iyileri var. Burada devlette karşılıyor şeyini işte o yüzden de işte sosyal’ e gelmiyor matematiğe geliyor. Onu kurs gibi görüyor. Kurs zihniyetinde yani bir okul gibi görmüyor... Tabi o zaman veli diyor ki, ben boşuna getiriyorum, götürüyorum çocuğu diyor. Her anlamda diyor yani. Valla, tarih ve coğrafyadan her sene proje geçirdim. TÜBİTAK’a hiç geçirmediğim proje kalmadı ya bölgede birinci oldu ya ikinci oldu ya üçüncü oldu ama çocuklar da bir şey oluştu. Tarihten proje yapılabiliyormuş, coğrafyadan projeler yapılabiliyormuş. Projeler hep matematikten fenden çıkmıyormuş bu derslerde proje üretebilecek derslermiş.... Sosyal diye diyorum ya ve velilerim eleştiriyordu beni biz matematiğe gönderemiyoruz. Çocuk sosyale geliyor. Kafayı yiyecek kadın. Kadın görsen kafayı yiyecek niye sosyale geliyor? Matematiğe gitsin diyor. İşte biz öncelikle biz kendimiz kendi branşımızı fark edip bu farklılıkları göstermemiz lazım. Çocuklara da çocuklarda dersin içeriğini öğrenince dersi seviyorlar, görüyorlar. Farklı olduğunu anlıyorlar.”

Ö13: “Ben söyledim, motivasyon yok, çocuk sevmiyor. Mesela benim her derste duyduğum şey, hocam bu kadar gereksiz bir ders olur mu? Bu genellikle dönem başlarında duyuyorum.” ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sosyal bilgiler dersinin başında motivasyonlarının düşük olduğunu hatta sosyal bilgiler dersini ‘gereksiz’ bir ders olarak gördüklerinden söz etmiştir. **Ö13**, yapmış olduğu farklı etkinliklerle, derslik içerisinde yapmış olduğu düzenlemeler ile özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarını yükselttiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sosyal bilgiler dersini gerçekten sevmiyorlar, önemsemiyorlar, gereksiz görüyorlar. Bunu da velilerin çok büyük bir katkısı var. Evet, gelecekte işlerine yaramayacağını düşünüyorlar ama ben ya da belki de gerçekten bireysel eğimden kaynaklı çocuğun hayatındaki nokta atışı olan şeylere odaklanıyorum. Bu da derse çekmemi sağlıyor ve en önemlisi de iletişimi sıkı tutuyorum. Bu çok önemli sınıfta mesela ben hiçbir zaman sandalyeye oturmam öğretmen masasına çıkar bağdaş kururum falan böyle. Hani değişik değişik puflarım vardır. Sandalyede oturmazlar, puflara otururlar. Benim dersimde yere oturmak serbesttir. Hani kısıtlama getirmem onlara kendim geçerim, kaloriferin yanına yere bağdaş kurarım etrafında toplanırlar falan böyle onlarda yere bağdaş kurar... Yani benle ya da bir başka öğretmen ile de alakalı olabilir ama içerik ortada bunu nasıl verdiğinizde önemli diyorum ya harita bilgisini işte ölçek şudur, ölçek budur diye göstermek yerine oyunla vermek on numara. Plakaları ezberletmek yerine yarışmaya dönüştürüp vermek on numara. Kimlik mesela ülke sınırlarını, il sınırını ben hiçbir ülkenin nüfusunu kendim ezbere bilmem ama bu oyunu iki senedir oynat oynata benim bilmediğim ülke, bilmediğim sınır komşusu kalmadı. Hani kendim de içinde göre göre öğrendim.”

Kahyaoğlu ve Pesen’ in (2013), Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen ve Teknolojiye Yönelik Tutumları, Öğrenme ve Motivasyon Stilleri Arasındaki İlişkisi adlı çalışmalarında özel yetenekli öğrencilerin fen ve teknoloji dersine yönelik tutumlarının yüksek olduğu ve katılımcı öğrenme stilleri arasında anlamlı ve yüksek bir ilişkinin olduğu, motivasyonlarının ise tutumları ile anlamlı ve yüksek bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde İspir, Ay ve Saygı’ nın (2011), Üstün Başarılı Öğrencilerin Özdüzenleyici Öğrenme Stratejileri, Matematiğe Karşı Motivasyonları ve Düşünme Stilleri, adlı çalışmalarında özel yetenekli öğrencilerin matematik dersine yönelik motivasyonlarının yüksek ve içsel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mertol, Doğdu ve Yılar’ın (2013), Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları, çalışmalarında özel yetenekli öğrenciler sosyal bilgiler dersine ilişkin; yaşam, eğlence, eğitim, insan, hayat kaynağı metaforları ürettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ünal ve Er’in (2015), Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, adlı çalışmalarında özel yetenekli öğrenciler daha çok eğlenceli ve etkinlik temelli bir yaklaşımla sosyal bilgiler dersi işlenmesi gerekliliğini ifade etmişlerdir.

Alan (2021)’in ‘Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonlarının ve Empati Düzeylerinin Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi İle İlişkisi’ adlı tez çalışmasında özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersi motivasyon ve empati düzeylerinin kişilerarası problem çözme becerisine etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Bahçelievler, Kadıköy, Beşiktaş, Kartal ve

Esenyurt ilçelerinde bulunan BİLSEM'e devam eden 5-6-7-8. sınıf düzeyinde özel yetenekli tanısı almış 252 öğrenci oluşturmaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersi motivasyon düzeylerini ölçmek için 'Sosyal Bilgiler Motivasyon Ölçeği', empati düzeylerini ölçmek için 'KA-Sİ Empati Ölçeği', kişilerarası problem çözme becerilerini ölçmek için ise 'Kişilerarası Problem Çözme Envanteri' veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersi motivasyonu ve empati düzeylerinin kişilerarası problem çözme beceri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. SDMÖ içsel motivasyon ve önemseme alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamış ancak dışsal motivasyon alt boyutunun erkek öğrencilerin ortalama puanlarının kız öğrencilere daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği toplam ve alt boyut puanları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği toplam ve alt boyutları Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin içsel motivasyon, önemseme ve toplam ortalama puanı 7.ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerin puanından yüksek olduğu sonuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin çoğunun özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarının dersin ilk başlarında düşük olduğu daha sonrasında yapılan etkinliklerle, uygulanan farklı yöntem ve tekniklerle motivasyonlarının yükseldiğini ifade etmeleri dikkat çekicidir. BİLSEM sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin aktif olarak katılabilecekleri etkinliklere yer verilmesi özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarını artırılması için oldukça önemlidir.

Bir yaş itibarı ile çevresindeki olayları kontrol etmeye çalışan çocukların, dünyaya ilişkin bilgiler toplamaya başlaması doğdukları andan itibaren başlar. Bu çocuğun doğuştan getirmiş olduğu motivasyonla ilgilidir (Özbey ve Dağlıoğlu, 2017). Bu motivasyon süreci yaşam boyunca devam eder ve birçok öğrenme için temel oluşturur. Ryan, Stiller ve Lynch (1994) içsel motivasyonu pekiştirilmiş olan çocukların ebeveynlerine ya da öğretmenlerine daha güvenli bağlandıklarını ve okula karşı olumlu bir tavır geliştirdiklerini ve bunun akademik başarılarını da olumlu ekilediğini belirtmişlerdir.

4.1.6. BİLSEM’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Yeterlikleri

BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni olma yeterliklerini belirlemek amacıyla öğretmenlere, “BİLSEM’ de görev yapacak sosyal bilgiler öğretmeni yeterlikleri neler olmalıdır?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar çerçevesinde, BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni olma yeterliklerine ilişkin; “Program Okuryazarlığı”, “Öğrenci Tanıma” ve “ Kişisel ve Mesleki Gelişim” olmak üzere üç kategori ortaya çıkmıştır.

Tablo 11

BİLSEM’ de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Yeterlikleri

Tema	Kategoriler	Kodlar
Öğretmen Yeterlikleri	Program Okuryazarlığı	Özel alan öğretim programı bilgisi ve uygulama becerisi Özel alan öğretim programını izleme-değerlendirme ve geliştirme
	Öğrenci Tanıma	Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alma Öğrenciye değer verme
	Kişisel ve Mesleki Gelişim	Kişisel gelişimini sağlama Mesleki gelişmeleri izleme

4.1.6.1. Program Okuryazarlığı. Öğretmenlerin birkaçı (iki öğretmen) BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni olma yeterliklerinde program ve içerik bilgisi üzerinde durmuşlardır. Özel alan öğretim programı bilgisi, uygulama becerisi ve özel alan öğretim programını izleme-değerlendirme, geliştirme gibi yeterlikler öğretmenler tarafından önemli görülmektedir.

Ö1: Alanla ilgili alan hakimiyeti iyi olmalı. Ben mesela hani tarihle ilgili alanlarda çok hâkim değilim. Ya evvelinden öyleydi ama diğer hani coğrafya dediğim alana biraz daha hakimim derslerde zaten daha çok coğrafya etkinlikleri falan yapıyorum. Böyle alan hakimiyeti önemli...

Ö2: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlikleri mesela alanına hâkim olmalı. Çünkü öğrenciler çok inanılmaz sorularla gelebiliyorlar size ya çocuğum dur bakayım. Ben bunu bir araştırıyım falan diyebilirsiniz yani öyle enteresan sorularla geliyor çünkü çok inanılmaz çocuklar yani... Alana hâkim olmanız lazım. Dergilerini belki alanla ilgili kitapları takip ediyor olmanız lazım. Özel eğitimle ilgili çalışmaları takip ediyor olmanız lazım. Ekstradan mesela bilgisayar bilginizin çok iyi olması lazım. İnternet bilginizin çocuk size mesela Minecraft anlatıyor. Öğretmenim ben Minecraft ‘ta bunu yaptım ya da geliyor işte Hello Neighbour oynadım yok işte şöyle şöyle, büyükanne korkunç büyük. Yavrum bu

ne deyince çocuk, öğretmenim siz bilmiyor musunuz bunu? Böyle söylüyor, bilmiyor musunuz? Nasıl bilmezsiniz? Yani öğrenci ile bir anlamda iletişim kurabilmeniz için kendinizi güncel tutmanız gerekiyor. İşin özü bu.” ifadeleri ile özel yetenekli öğrencilerin özelliklerinden dolayı öncelikle alan hakimiyetinin çok iyi olması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Sosyal bilgiler alanı ve bu alanı besleyen diğer bilim dalları ile ilgili güncel bilgi yeterliliğinin üst düzeyde tutulması oldukça önemlidir.

4.1.6.2. Öğrenci Tanıma. Öğretmenlerden bazıları (beş öğretmen) öncelikle öğrenciyi tanıma yeterliğine sahip olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini bilmek onların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almak BİLSEM sosyal bilgiler öğretmeni yeterliklerinde belirleyicidir.

Ö3: Yeterlilikler şöyle, bir defa öncelikle özel yetenekli öğrencilerin kim olduğunu ne olduğunu, ne gibi özelliklere sahip olduğunu kesinlikle bilerek gelmesi gerekiyor. Yani buna yönelik bir eğitim alarak gelmiş olması gerekiyor. Süreç içerisinde yaşadıkça ben öğrenirim nasılsa mantığı ya da yaşadıkça öğrenir mantığı doğru bir şey değil. Bunun mutlaka olması gerekiyor. Özel yetenekli öğrenciyi tanıyorsa özelliklerini biliyor olması bir defa...

Ö3 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel yetenekliler ile ilgili bir eğitim alması, özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve eğitimi hakkında belli donanıma sahip olması gerektiğinden söz etmiştir.

Ö6: Aslında bence oraya giderken şimdi BİLSEM’ e geçmek isterken hiç bunları düşünmemiştim. Mutlaka bir yeterliliği yani bu yeterlilikleri anlatılmalı ya da daha farklı bir eğitim bir oryantasyon süreci olmalı bir eğitim olmalı. Yani öğretmen nasıl bir yere gittiğini, kiminle karşılaşacağını, çocukların beklentilerinin ya da eğitim düzeylerinin zekâ düzeyleri ile ilgili bizi neler beklediğini bilmek gerekiyor ya da ben mesela hep çerçeve programın ne olduğunu, nasıl uygulayacağını hiçbir şey bilmeden geldim BİLSEM’ e. Sadece okulu gördüm, ortamı gördüm. Proje yapıldığını öğrendim. Dedim ki, ben burada olmalıyım, proje yapmalıyım. Böyle geldim. Gerçekten bir uyum sorunu yaşadım. Yani oryantasyon olmaması ve plansız olması her şeyi kendi başıma öğrenmeye çalıştım. Bir eğitim olmalı diye düşünüyorum...

Bu ifadesi ile **Ö6** BİLSEM’ e seçilen sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencilerin eğitimi hakkında bilgi sahibi olmadıkları için uyum sürecinde zorlandıklarından, süreç içerisinde kendilerinin bir şeyler öğrendiklerinden söz etmiştir.

Ö8: Bir kere kesinlikle özel eğitim, özel yeteneklerle ilgili eğitim alması gerekiyor. Bize vermediler istedik, hala daha istiyoruz. Tüm öğretmenlerimizin isteği bu yönde ilk bunu söyleyebilirim. Bunu kesinlikle yapmaları lazım. Çok da zor değil açıkçası. Misal ara dönem oluyor, seminer oluyor. Yani BİLSEM öğretmenlerine ayrı bir eğitim özel yetenekler ile ilgili. Bunu da biz kendi

çabamızla yapmaya çalışıyoruz işte gelmeden zaten başlamadan çok fazla araştırdık da bu alanda da özel yetenekle ilgili çalışanlar için mesela onları takip etmeye çalışıyoruz. Neler yapıyorlar ne çalışmaları var. Onlara bakıyoruz, önerim o yani. Eğitim verilmeli kesinlikle. Bir de bir de proje gibi bu tip şeylere ilgisi olmayan insanın da bir insan da açıkçası çok fazla yeri yok. Kendisi de mutsuz oluyor. Kendisini şöyle hissediyor, ben biliyorum yani birçok arkadaştan birçok demeyeyim de bazı arkadaşlarımda gördüğümde böyle şeyler oluyor. Güven öz güvenini kaybediyor...

Ö8 ise bu ifadesi ile ayrıca BİLSEM' in amacının iyi bilinmesi gerektiğini, proje yapmanın BİLSEM' de önemli olduğunu bu sebeple sosyal bilgiler öğretmeninin bu konuda da ilgisi olması gerektiğinin üzerinde durmuştur.

Ö9: Ya şimdi mesela ben sonradan aldım. Özel eğitim seminerini. Baştan almalılar. Ben sonradan aldım. Bir zorunluluk getirilmeli. Bizde yoktu, hiç birimizin yok daha doğrusu. Yüksek lisans getirilmeli, hatta özel eğitim konusunda yüksek lisans zorunluluğu getirilmeli. Ama bu olmuyorsa bile en azından çünkü zaten BİLSEM' lerin çalışma saatleri falan zor olduğu için öğrenci öğretmen bulmakta biraz problemlerimiz olabilir, ilk başta bunu bulamamaları bile nasıl seminer aşamasında özel eğitimle ilgili muhakkak bir kurs verdirilmeli hani en azından şu yapılmalı.. Ya mesela ilk sene çok bocaladım. Herkes aynı şeyi söylüyor. Evet, ilk sene gerçekten bocaladım. Bir de şöyle bir şey var. Çok fazla şey yok BİLSEM 'de sabitlik pek yok. Hani herkes farklı mesela daha onu anca sağlamaya çalışıyoruz. Geçen gün işte bundan daire başkanımız da toplantımız vardı. Hala etkinlik kitabımız mesela elimize gelmedi. Kimimiz geçen yılın etkinliklerini yapıyor. Kimimiz kendisi bu senenin kazanımlarına göre başka türlü etkinlik. Standardın olmasını istiyoruz. Evet mesela ben şimdi ilk yıl geldiğimde etkinlik kitabını buldum ilk yıl çok sıkıntı çektim. Niye böyle etrafta hiç kimse doğru dürüst bir şey bilmediği için. Ona soruyorum bunu soruyorum, onu araştırıyorum.

Ö9 bu ifadesi ile özel yeteneklilerin özellikleri ve eğitimleri ilgili bilgi sahibi olma yeterliliğinin yanında BİLSEM' de sosyal bilgiler derslerinin çok farklı yürütülmesinden dolayı öğretmenler arasında bilgi aktarımının da zor olduğundan söz etmiştir. Özel yeteneklilerin özellikleri ve eğitimleri konusunda öncesinde yeterliğe erişilmesi bu sebeple oldukça önemlidir.

Ö13: Sosyal olmalı. Kesinlikle yani içine kapanık ya da sadece ders odaklı bir arkadaş değil, güler yüzlü hoplama ya da zıplama bilen, hiçbir sınırı olmayan bir arkadaş olması lazım dersin içeriği eğlenceli öğretmen ve eğlenceli olması lazım. Sevgi vererek, emek vererek içinden gelerek yapması lazım. Ve en önemlisi sınıfını güzelleştirmeli. Benim sınıfım rengarenktir. Mesela bu çocuklar için çok önemli yaptıkları ürünleri mesela bir sınıfın bir etkinliğini asmam bütün sınıfların hafta boyunca yaptıkları etkinlikleri işte dedim ya size kar tanesi yaptık diye üçlerde, dörtlerde, beşlerde kar tanesini yaptık. Onların hepsini bir hulahop ipe

bağlayıp okulun tavanına şey, sınıfın tamamı hani şey gibi düşünün avize gibi bu hafta da ona ayarlayacağız. Yani bu çocuklardan birer hatıra sınıfta...

Ö13 ise bu ifadesi ile öğrenciyi tanıyıp iyi iletişim becerileri geliştirmenin öneminden söz etmiştir.

4.1.6.3. Kişisel ve Mesleki Gelişim. Öğretmenlerin bazıları (altı öğretmen), BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni yeterliklerinden kişisel ve mesleki gelişim yeterliklerini önemsediklerinden söz etmişlerdir.

Ö4: Mutlaka web2 araçlarını öğrenmesi lazım. Mutlaka bir alanda yüksek lisans yapması lazım. Çünkü öğrenci donanımlı öğretmen istiyor. Hayran kalacağı öğretmen istiyor. Öğrenciler çok araştırıyor. Yani okuduğunu neyi yaptığını ya da öğretmenin yeteneklerinin ne olduğunu görüyorlar. Bizlerden çok daha iyi gözlemciler. Vücut dilinden bile sizleri çözüyorlar bu yüzden biraz donanımlı gelmeleri lazım hocaların. Yani teknoloji açısından bilimsellik açısından kendilerini yetiştirmeleri gerekiyor...

Ö4 bu ifadesi ile özellikle mesleki ve kişisel gelişim olarak teknoloji ve bilimsel alanla ve bu sürecin eğitime yansması ile ilgili örneğin web2 araçları hakkında yeterliğe sahip olunması gerektiğinin önemli olduğundan söz etmiştir.

Ö5: Her şeyden önce isyankâr olmalı. Asi olmalı, sorgulamalı, kesinlikle sorgulamalı, sorgulanmıyorsa Atasoy Müftüoğlu diyor ki, sorgulamayan insan kadavradır diyor. Evet sorgulamayan insan kadavradır diyor. Yani canlı gezen ölü. Sorgulamıyor öylesine yaşıyor, yiyor içiyor, tuvalete gidiyor. Ondan sonra ihtiyaçlarını gideriyor. Belki pikniğe gidiyor. Okula gidiyor, işe gidiyor ama sorgulamıyor. O insan ha var ha yok. Keşke olmasaydı. Gelişim ilk önce yani ben yeterliliklere geldiğimde sorgulamalı, araştırmalı, düşünmeli. Tabi içini çok doldurabiliriz onun aslında buradan yola çıkarak ona eklemeler yapabilirsiniz mesela. Kesinlikle önce evet dememeli bilimsel bir metoda dayanıyor mu? Bir sonuca dayanıyor mu? Önce bunu kesinlikle ortaya koymalı. Bilimsel mi değil mi ona bakmalı...

Ö5 bu ifadesi ile özellikle BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenin düşünme ve sorgulama becerisi yeterliğine sahip olması gerektiğinden, bir bilginin bilimselliğini araştırması gerektiğinden söz etmiştir.

Ö6: ...Hazırlanma sürecinde geldiğimiz süreçte, ders işleme noktasında neler yapabileceğimizden, nasıl kullanacağımızı bu planı. Ben ikinci senemde şimdi yeni yeni. E zaten uzaktan eğitim de olunca BİLSEM mantığını kafamda oturtmakta zorlanmıştım. Ders anlatmamalı mıyım? Ne yapmalıyım ben. Zaten sosyal bilgiler’i dinleyip geliyor. Sosyal bilgiler dersini zaten işliyor çocuk. Ben

aynı şeyi yapmamalıyım diyorum. Bunlar buraya bunun için gelmediler. Yeterliliğim yok, eğitim yok. Ancak kendini geliştirerek bu sene mesela gerçekten çok iyi bu dersten keyif almaya başladım. Âma ilk sene gerçekten zor geçiyormuş BİLSEM’ e gelen her öğretmen bunu söylüyor. Burada görev yapan herkes kesinlikle bir oryantasyon almalı diye düşünüyorum, istek öneri bu olabilir.

Ö7: ...Sürekli yeni bilgileri takip etmeniz gerekiyor. Yenilikleri takip etmeniz gerekiyor. Kendi açımdan bunu söylüyorum. Siz çocuklar karşısında yenilikleri yeni bilgileri koyamazsınız. Orada çocuklar dersten kopuyor ve sizde kendiniz verimli hissetmiyorsunuz. Bu anlamda öğretmenlerin sürekli olarak kendilerini geliştirebilecekleri eğitimler bulmaları gerekiyor. Yolları bulmaları gerek herkesin kişisel gelişim yolu farklı olabilir. Bunun farkında olması gerekiyor öğretmenlerin.

Ö10: ...Kendini sürekli geliştirmesi gerekiyor. Örgün eğitimde biraz önce siz de söylediniz yeri geliyor belki hiç kitap kapağı kaldırmadan okula gidiyordur öğretmen. İşte slayt hazır, oradan açıyor, video izletiyor, okutturuyordur ama BİLSEM’de böyle bir şey yok. Sürekli kendini geliştirmen gerekiyor, sürekli araştırma yapman gerekiyor. Çünkü normal örgün eğitimdeki gibi bizim sadece bir kitabımız yok. Öğrenci sadece o kitaptaki soruları sormuyor. Hiç bilmediği ya da belki de sizin hiç bilmediğiniz alanlarda size soru sorma ihtimali çok yüksek olduğu için ve öğrenci bilmiyorum demek bence çok hoş olmadığı için sürekli kendini geliştiren bir kişiliğe sahip olması gerekir. Yani durağan olmamalı. Yeniliklere açık olmalı zamanı öğrencilerine daha çok ayırması gerekiyor... Yani normal okuldaki gibi kalabalık bir sınıf değil, normal bir çalışma sistemi değil, farklı bir sistem. BİLSEM’ de ne işleyeceğini bilmemesi açıkçası öğretmenler için zor oluyor. Bir de şöyle bir şey var mesela ikinci sınıftaki öğrenciye eğer alabiliyorsa beşinci sınıf sosyal bilgiler konusu, dördüncü sınıf sosyal bilgiler konusunda verebiliyorsunuz. Yani etkinlik olmaması evet bir etkinlik kitapçığının bir örneğinin olmaması ilk göreve başlayınca öğretmenlerde büyük bir sıkıntı yaratacaktır. Ben başladığımda vardı ya da program ya da çerçeve yani belli bir çerçeve yani şöyle olabilir gibi ucu açık bir çerçeve olması da aslında iyi olabilir yani ama bu tüm Türkiye için geçerli olursa aslında çünkü bir tutarlılık olmuyor bu sefer.

Ö10 bu ifadesi ile BİLSEM’lerde bir etkinlik kitapçığının olmaması, özellikle BİLSEM’ de yeni göreve başlayan bir sosyal bilgiler öğretmeni için bilinmezlik yarattığından söz etmektedir. Ayrıca bu etkinlik kitapçığının tüm BİLSEM’ler için geçerli olması gerektiğini yoksa bir tutarlılık olmadığını düşünmektedir. Bunun dışında bazı BİLSEM’lerin özellikle branş derslerini sınıf öğretmenleri ile yürütmek zorunda kaldığını ve bu sebeple bazı derslerde test çözüldüğünü ve bunun ciddi bir problem olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“...yani bazı BİLSEM’ ler sadece ortaokula kadar sınıf öğretmeni ile devam ediyormuş. Yani ilköğretim kademesindeki öğrencilere sadece sınıf öğretmeni destek eğitimi veriyormuş. Bu da yanlış yani o çocuğun sosyal bilgilerle de tanışması lazım. Bilişim teknolojisi ile de yani bizim kurumumuzda bu sıkıntı yaşanmıyor. İlk geldikleri andan itibaren destek gruplarında ikinci sınıf olsun, üç olsun dört olsun hiç fark etmiyor. Yani bütün derslerden eğitim alıyor. Fakat duyduğum kadarıyla, yani birebir yaşamadığım için bilemiyorum, ama duyduğum kadarıyla bazı BİLSEM’ lerde o eğitimler alınmıyormuş. Zaten şehir dışından gelen öğrencilerimizle bunu belirtiyor. Hocam biz işte şuradan geliyoruz ama bizde işte soru çözdürüyordu hoca. Normal ders anlatıyordu. Soru çözdürüyordu. Ya bunlarda olmamalı. Bununla ilgilide denetim olmalı. Yani açıkçası denetimle bu yapılabilir. Biz normal bir eğitim vermiyoruz. Özel yetenekli bizim öğrencilerimiz ve onların yeteneğini keşfetmemiz gerekiyor. Testmiş denememiş bunlar yanlış şeyler. Onunla ilgili de denetimi olabilir yani bu sadece okul idaresi tarafından değil, yani özel eğitimle ilgili bir denetim sağlanmalı...”

Ö11: ...Kesinlikle öyle yani ya ben bunu bilmiyorum diyebiliyorum. Çok çocuk bana ikinci dünya savaşında bir askerin, büyük bir kullandığı silahın adını soruyor, şimdi böyle bir şey yok. Bunu bilemem. Çocuklarda, üstün yetenekli çocuklarda böyle garip garip şeyler var ama bilme şansım yok bilmiyorum yavrum diyorum. Öğretmenin siz üstün yetenekli değil misiniz? diyor mesela. Ben üstün yetenekli değilim. Sadece yetenekli olan sizsiniz. Ben sınava girdim. Buraya geldim diyorum yani. Çocuklarda böyle bir algı da var. Biz öyleyse siz de öylesiniz filan diyor ama öyle bir şey yok. O yüzden çok araştırma yapmak gerekiyor. Ya biraz ya bir şey öğrendim Minecraft öğrendim. Yani Minecraft denen oyun düşünün. Bildiğiniz minecraft öğrenip onların dilinden konuşmaya çalışıyorum.

Ö11 bu ifadesi ile özellikle özel yetenekli öğrencilerin ilginç sorular sorduğundan bu sebeple sürekli araştırma inceleme ve mesleki donanımın geliştirilmesi gereğinden söz etmiştir.

Ö12: ... Yani bir de böyle buralarda farklı şeyler olmamalı gerçekten orada o çocuklara faydalı olacak kişiler olmalı. O çocukları farklı alanlara, bizim branşımız çok önemli hayatın içinden hayata baş başa bırakıyor. Seni geçmişin ne geleceğin arasında bir bağ kurmana sağlayan bir ders geçmişini bileceksin. Geleceğin içinde bazı şeyleri yapabilmen için bugünden yapacaklarını planlaman gerekiyor... Zorunda işte bizim dersimiz bu anlamda önemli. Hayatın içinden bir ders. Formüllerle ne bileyim sembollerle işimiz yok bizim. Her şey apaçık ortamda, toplumda, bazen sınıfta, bazen çarşıda, yani her yerde biz varız. Biz bizim dersimiz söz konusu işte biz burada bunu öğretebilmeliyiz. Düşünmeyi öğretebilmeliyiz. Analitik düşündürebilmeliyiz. Çocuğa bağlantı kurdurabilmeliyiz. Bizi dersimizde yani kitabı bilgilerle toplumdaki yaşayanlar geçmişteki tarihte yaşayanlar tekerrür ediyor. Şu an bizim toplumumuzda yaşadıklarımız yani çok uzak değil, anlatıyorduk zaten biz Osmanlı’ nın son dönemlerinde bunları. Evet anlatıyorduk yani Osmanlı’ nın son dönemleri Türkiye Cumhuriyeti’ nin ilk kuruluşunda neden kuruldu, nasıl kuruldu, hangi olaylar oldu işte çocuğa bu kritiği bu şeyi vermek bizim işimiz. Sosyal bilgiler

öğretmenine şunu fenci yapamaz, yapamıyor zaten iklimi anlatamıyor. Yani mecbur bize verecekler. O dersi geri alacağım o dersi.

BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmeni yeterlikleri pek çok değişkeni içermektedir. Birçok beceri alanı ve yeterlik öğretmen başarısında, öğrenci motivasyonun da oldukça önemlidir. Silverman (2000) öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve eğitimlerine ilişkin yeterliğe sahip olması gerektiğini ve özellikle öğretmenlerin bu konuda alan bilgisi yeterliklerinin önemli olduğunu belirtmiştir.

Alan yeterliğinden farklı olarak özel yetenekli öğrencinin öğretmenin; öğrenme ortamının düzenlenmesi, öğretim yöntem ve tekniklerinin seçilmesi, öğretim materyallerinin seçilmesi, özel yetenekli öğrencinin var olan performansına uygun olarak öğretimsel amaçların belirlenmesi ve özel yetenekli öğrenciye uygun bireyselleştirilmiş eğitim programların hazırlanması ve uygulanması, özel yetenekli öğrencilerin öğrenmiş olduğu bilgi ve becerilerin genellenmesinin sağlanması, sıklıkla değerlendirilmeleri ve özel yetenekli öğrenciyi motive etmek gibi bilgi ve yeterliğinin olması gerekmektedir (Sak, 2017; Sarı, 2003). Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinden beklenen yeterliklerine ilişkin en kapsamlı çalışma ABD Üstün Zekalı Çocuklar Ulusal Birliği ve Özel Çocuklar Konseyi tarafından yapılmıştır. Öğrenci gelişim ve özellikleri, öğretim stratejileri, bireysel farklılıklar, öğrenme ortamları, dil ve iletişim, öğretimin planlanması, sosyal etkileşim, etik uygulamalar, değerlendirme ve işbirliği alanları olma üzere on alan altında sınıflandırılmıştır (Şahin, 2020).

Gagne’e göre (2004), özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde ön önemli öğe öğretmendir. Özel yeteneklilerin eğitimde öğretmenin olumlu tutum ve davranış içerisinde olması yani öğrenciyi tanıma alt yeterliklerine sahip olması bu sebeple büyük önem taşımaktadır. Özel yetenekli öğrenciler öğretmenlerinin olumsuz tutumundan ve olumsuz sınıf ortamından etkilenebilir ve bu sebeple motivasyonlarını kaybedip başarısız olabilirler (Geake ve Gross, 2008).

Hansen ve Feldhusen (1994), çalışmalarında özel yetenekliler eğitimi konusunda eğitim almış öğretmenlerin özel yetenekliler eğitimi konusunda eğitim almamış öğretmenlere göre daha fazla öğretim becerisi sergilediklerini ve daha olumlu sınıf iklimleri geliştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca özel yetenekli bireylerin eğitimi konusunda eğitim almış öğretmenlerin öğrencilerinin, eğitim almayan öğretmenlerin öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde düşünme ve tartışma becerilerine sahip olduklarından bahsetmişlerdir.

Birçok disiplini içine alan sosyal bilgiler dersinde, özellikle özel yeteneklilerin sosyal bilgiler derslerini yürüten öğretmenlerin, bu disiplinler ile ilgili alan yeterliklerini güncel tutmaları önemlidir. BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenlerinin ayrıca öğretim süreçleri planlama ve düzenleme ile ilgili yeterlikleri ile okul,aile ve toplumla işbirliği yapma yeterliklerine de sahip olması gerekmektedir.

Ö13: Öğretmen eğitimleri özellikle her branş bazında olması gerektiği gibi sosyal bilgiler eğitimleri çok önemli. BİLSEM öğretmeni olacak sosyalci arkadaşların kesinlikle özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini kendilerinin anlayabileceği şekilde öğrenmeleri gerekiyor. Karşınızdaki kitleyi bilmeden hitap edemezsiniz. Bakanlığın bu konuda elbette ki daha iyi çalışmalar olması gerekiyor. Yani var da devam eden şeyler de var tabiki ama bu durumda daha çok böyle kongreler falan var... Bu çocuğu yükseltmek lazım. Yani çocuğun içindeki cevheri ortaya koyabilecek. Belki birinci yılında koyacak. Belki lise sonda koyacak, belki de hiç koyamayacak. Aldığı eğitim onun için yeterli olacak ya da çocuğa hiç hitap etmeyecek mesela. Çocuğun o damarına girebilecek öğretmen olması lazım. Bunun içinde öğretmen eğitimlerinin çok çok artırılması lazım ve sosyal bilgiler müfredatı da dahil bütün lisans eğitim fakültelerinin lisans programlarına üstün yetenek, özel yetenek derslerinin konulması lazım. Ben bu dersi lisansta almadığım için bu çocukları tanımayarak geldim.

Ö13 bu ifadesi ile özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmeni olarak, öğretmenlere farklı eğitimlerin verilmesi gerektiğinden söz etmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler lisans eğitimi dahil olmak üzere diğer öğretmenlik programlarının lisans eğitimlerine de özel yetenekliler ile ilgili derslerin eklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenler, özel yetenekli bireylerin eğitimlerine ve BİLSEM eğitimine yönelik mesleki gelişim konusundaki ihtiyaçlarını özellikle vurgulamaktadır. BİLSEM’e ilk geldiklerinde bir bilinmezlikle karşılaştıklarını ve mesleki anlamda yetersiz hissettiklerini, ilerleyen yıllarda süreç içerisinde öğrendiklerini belirtmektedir. Gökdere ve Çepni (2005) ‘in özel yetenekli bireylerin fen ve teknoloji derslerini yürüten öğretmenlere yönelik hazırlamış oldukları hizmetiçi ihtiyacına yönelik çalışmalarında da da benzer durum saptanmıştır. BİLSEM fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin mesleki gelişim doğrultusunda seminerlere çok fazla ihtiyaç duydukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Altındaş ve Özdemir (2013) ‘ün sınıf öğretmenleri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğretmenlerin; özel yetenekli bireylerin kimler olduğu, ne gibi gereksinimlerinin olduğu, eğitimlerinde kullanılan modeller ve stratejilerin neler olduğu, özel yetenekli bireylerin hangi kurumlardan eğitim aldıklarını ve özel yetenekli bireylerle karşılaştıkları durumlarda ne yapmaları gerektiği konularında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu konuda hizmetiçi eğitim alınmasının gerekli olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Dağlı (2019)' un yapmış olduğu çalışmada da benzer bir durum söz konusudur. Öğrencileri özel yetenekli olan fen ve teknoloji öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin; özel yetenekli bireylerin kim olduğu, eğitimleri için nelerin gerekli olduğuna dair bilgi sahibi olmadıklarını ve bunun için hizmetiçi eğitim alınması gerektiği şeklinde bir sonuca ulaşılmıştır.

Özel yetenekli bireylerin eğitiminde önemli bir role sahip olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim ihtiyaçlarının karşılanması da oldukça önemlidir. Öğretmenlerin BİLSEM' e henüz başlamadan, başvurma ve kabul alma süreçleri arasında, özel yetenekliler ile ilgili hizmetiçi eğitimler almaları gerekmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgulardan elde edilen sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda getirilen önerilere yer verilmektedir.

5.1. Sonuçlar

Bu Araştırmanın Bulgularına İlişkin Sonuçlar Şöyledir:

- Görüşme yapılan öğretmenlerden üçü BİLSEM’ de özel yeteneklilere sosyal bilgiler dersi için hizmetiçi eğitime katılmıştır. Öğretmenlerden ikisi hizmetiçi eğitimin etkili olduğunu düşünürken biri hizmetiçi eğitimin etkisiz olduğunu düşünmektedir.
- Öğretmenlerin büyük bir kısmı (sekiz öğretmen), BİLSEM’ de özel yeteneklilere sosyal bilgiler dersi için kurs, seminer, çalıştay gibi etkinliklere katılmıştır. Öğretmenlerden altısı kurs,seminer,çalıştay gibi etkinliklerin etkili olduğunu, ikisi ise bu etkinliklerin etkisiz olduğunu düşünmektedir.
- BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersi öğretimi amacıyla öğretmenler tarafından üç farklı programın kullanılmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı (üç öğretmen), MEB tarafından yayımlanan, e-BİLSEM platformunda paylaşılan programı kullanmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğu (yedi öğretmen) yayımlanan programı örnek alarak kendi programlarını oluşturmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı (üç öğretmen) ise bireysel programını oluşturup, kendi programını kullanmaktadır.
- Görüşmeye katılan öğretmenler, sosyal bilgiler öğretim programının amacının; anayasaya ve Türk Milli Eğitim Kanu’ na uygun, özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal, bilişsel, vatandaşlık ve 21. yy becerilerini geliştirebilecek ayrıca özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler alanına olan ilgilerini arttırabilecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bazı öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin, bilişsel olarak akranlarına göre daha üstün olsalar da bazı duyuşsal becerileri, akranlarına göre daha geç kazandıklarını belirtmektedir. Öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin varolan bilişsel becerilerinin daha da geliştirilerek, üst

bilişsel düzenleme becerilerinin kazandırılmasını amaç olarak belirtmektedir. Öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal ve bilişsel becerilerinin geliştirilmesi dışında vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesinin de önemli olduğunu belirtmektedir. Özellikle özel yetenekli öğrencilerden toplumsal yaşamla ilgili (politik, sosyal, ekonomik ve kültürel) konulara ve problemlere çözüm önerileri getirmeleri gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca bazı öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler ile ilgili gelecekte bir çalışma yapmayacağını bu sebeple genel amacın sosyal bilgiler alanına yönelik ilgiyi ve motivasyonu arttırmak olması gerektiğini belirtmektedir.

- Öğretmenlerin birkaçı kullandıkları programın kazanımlarını değerlendirirken sosyal bilgiler alanının içerisindeki bazı disiplinlerin kazanımlar açısından eksik olduğunu belirtmiştir. Kazanımları taksonomik yönden uygulama boyutunda değerlendiren öğretmenler, kazanımların süresinin ve uygulanmasının esnek olmasının ve öğretmenlere bırakılmasının dersin verimliliğinde olumlu etkisi olduğunu belirtirler de bazı öğretmenler bu durumun bir belirsizlik yarattığını belirtmektedir. Öğretmenler kazanımların diğer örgün eğitim kurumlarında kullanılan sosyal bilgiler kazanımları ile aynı kazanımlar olduğunu fakat taksonomik boyutta daha üst seviye çıkarıldığından bahsetmektedir. Öğretmenlerden bazıları kazanımların sadece taksonik boyutta üst seviyeye çıkarılmasının yetersiz olduğunu belirtmektedir.
- Görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin aktif şekilde katılabileceği etkinlik/öğretim yöntem ve teknikleri kullandıklarını belirtmektedir. BİLSEM eğitiminin proje temelli olduğunu ve bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak ortaya bir ürün koymanın önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bazıları etkinlik/öğretim yöntem ve tekniklerini seçerken özel yetenekli öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre tercihler yaptığını belirtmektedir. Özel yetenekli öğrencinin etkinliğe merakı, ilgisi ve motivasyonu öğretmenin tercihini etkilemektedir. Öğretmenlerin bazıları(dört öğretmen) özellikle MEB tarafından gönderilen çerçeve programdaki etkinlik/öğretim yöntem ve teknikleri güncel olmaması, özel yetenekli öğrenciler için ‘basit’ olması sebebi ile tercih etmediklerini, kendilerinin etkinlikleri zenginleştirip hazırladıklarını belirtmektedir. Öğretmenlerden biri BİLSEM’in donanım eksikliğinden kaynaklı olarak projelerle BİLSEM’e atölyeler kurduğunu ve kendisinin de ilgisinin bu yönde olmasından kaynaklı olarak sosyal bilgiler

dersinin içeriği yerine daha çok mekatronik, faydalı model, tasarım, tecil gibi TÜBİTAK projeleri üzerine yoğunlaştığını ifade etmektedir. Öğretmenlerin ikisi, proje yapma süreci ile ilgili ekstra atölye ve sürelerin olması gerektiğini, derslerinin hepsinde proje temelli öğretim yöntemini kullandıklarını fakat yarışmalar için proje üretmek konusunda baskı yaşadıklarını ve bu baskı sebebi ile projeleri öğretmenlerin kendilerinin yapıp, öğrencileri yapmış gibi öğrencilerinin ödül aldıklarını ve bu durumun ciddi bir etik sorun olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin ikisi ise derslerinde bilgisayar destekli öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıklarını belirtmektedir.

- Öğretmenlerden ikisi BİLSEM sosyal bilgiler derslerinin içeriğinden bahsederken, konuların sosyal bilgilere ait tüm disiplinleri içeren bir şekilde hepsinin yer aldığından bahsederken üç öğretmen diğer disiplinlere ait konuları kendilerinin eklediklerini normalde MEB'in yayımlamış olduğu çerçeve programda tarih ve coğrafya ağırlıklı konuların olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin birkaçı diğer örgün eğitim kurumlarındaki sosyal bilgiler dersi konuları ile BİLSEM sosyal bilgiler konularının aynı olduğunu fakat dersin işleniş kısmında bir farklılığın olduğunu, BİLSEM' de daha çok öğrenci merkezli bir öğretimle konuların verildiğini belirtmektedir. BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde konuların özel yetenekli öğrencinin yaşayarak öğrenebileceği şekilde verilmesi önemlidir. Özellikle birkaç öğretmen konuları web2 araçları ile aktardığını belirtmektedir. Öğretmenlerin ikisi, BİLSEM sosyal bilgiler konularını güncellik üzerinden değerlendirmiş ve güncel konuların yer almadığını özellikle teknoloji boyutundaki ilgili konuların güncellenmesi gerektiğini belirtmektedir.
- Öğretmenlerin tamamı BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde ölçme ve değerlendirme için performans değerlendirme ölçeklerinin varlığından bahsetmektedir. Öğretmenlerin tamamı (kendi programlarını hazırlayanlar dahil) MEB tarafından yayımlanmış olan örnek ölçme ve değerlendirme araçlarından yararlanmaktadır. Öğretmenlerin üçü verilen ölçme ve değerlendirme araçlarının yerine daha farklı ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi gerektiğini belirtse de öğretmenlerden biri ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilse dahi çıkan sonuçlara göre herhangi bir çalışma yapılmayacağını belirtmektedir. Öğretmenlerin ikisi BİLSEM' de not sistemi olmadığı için yapılan ölçme ve

değerlendirme işleminin ‘yapılmış olmak için’ yapıldığını bir geçerliğinin ve güvenilirliğinin olmadığını belirtmektedir.

- Görüşmeye katılan öğretmenler, BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde; coğrafya ile ilgili kazanımları, demokrasi ve insan hakları ile ilgili kazanımları, bilimsellik ile ilgili kazanımları, vatandaşlık ile ilgili kazanımları önemli gördüklerini belirtmektedir. Öğretmenlerden ikisi, bir yerin, konumun fiziki ve beşeri özelliklerini bilmenin, özel yetenekli öğrenciler için olayları ve sorunları analiz etmede belirleyici rolünün olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı(üç öğretmen), demokrasi ve insan hakları ile ilgili olan kazanımların özellikle özel yetenekli öğrenciler için oldukça önemli olduğunu belirtmektedir.Özel yetenekli öğrencinin yetişkinliğe geçtiğinde, üstün özelliklerini demokratik ve insan haklarına saygılı davranışlarla göstermesi öğretmenler için oldukça önemlidir. Öğretmenlerin bir kısmı(üç öğretmen) bilimsellik ile ilgili olan kazanımların özel yetenekli öğrencilere sosyal bilgiler dersinde kazandırılmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin bir olay ya da durumun doğruluğunu araştırması, analiz etmesi ve Öğrencilerin bir olay ya da durumun doğruluğunu araştırması, analiz etmesi ya da bir soruna çözüm üretirken bilimsel araştırma basamaklarını doğru şekilde kullanması öğretmenler için önemlidir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı da özellikle vatandaşlık ile ilgili kazanımların BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde özel yetenekli öğrencilere kazandırılması gerektiğini belirtmektedir. Vatandaşlıkla ilgili özellikle geri dönüşüm, küresel ısınma çevre bilinci ve küresel vatandaşlık gibi kavramların üzerinde duran öğretmenler için özel yetenekli öğrencilerin bu kavramlarla ilgili gelecek sorunlar üzerinde düşünmeleri, çözüm önerileri geliştirmeleri oldukça önemlidir.
- Öğretmenlerin neredeyse yarısı (beş öğretmen), BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde en çok görsel materyalleri kullandıklarını belirtmektedir. Öğretmenler görsel materyal olarak; kağıt, kil, küre, harita, üç boyutlu yazıcı kullandıklarını belirtmektedir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (8 öğretmen) hem görsel hem de işitsel özelliği olan materyalleri kullandıklarını belirtmektedir. Öğretmenler bilgisayar, etkileşimli tahta, web2 araçları, dijital oyunlar gibi hem görsel hem de işitsel özelliklere sahip materyallerin kullanılmasının özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin neredeyse yarısı(altı öğretmen), BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde sosyal bilgiler ile ilgili eğitsel kutu oyunları geliştirmek istediğini ayrıca bu oyunların

dijital ortama da aktarılması ile özel yetenekli öğrencilerin daha çok keyif alacağını düşünmektedir. Ayrıca öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal becerilerini geliştirebilecek, sosyal bilgiler disiplinlerinin birbiri ile bağlantılı şekilde aktarılmasını sağlayabilecek materyalleri geliştirmek istemekte olduklarını belirtmektedir.

- Görüşmeye katılan öğretmenler, BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde karşılaştıkları sorunların fiziki durumlara ilişkin zorluklar ve tutum/davranışlara ilişkin zorluklar olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerden bazıları, sosyal bilgiler dersliklerinin diğer atölyelere göre daha az dikkat çekici olması sebebiyle özel yetenekli öğrencilerin diğer alanlara yönelmesi ve sosyal bilgiler ders saatlerinin genelde diğer derslerden sonra koyulması ile de özel yetenekli öğrencinin dikkatini çekmek konusunda zorluk yaşadıklarını belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler, BİLSEM yönergesinin değiştirilmesi ile birlikte sınıf mevcudunun arttığını, sosyal bilgiler sınıflarının birden fazla yöntem ve tekniği uygulayabilecek yeterliğe sahip olmadığını belirtmektedir. Öğretmenlerin bazıları bu sorunlara yönelik, özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'e geldikleri zamanlarda diğer örgün eğitim kurumuna devam etmemesi gerektiğini, sosyal bilgiler dersinin en son derse bırakılmaması gerektiğini, öğretmenlerin web2 araçlarını kullanıyor olması ve bu sayede daha ilgi çekici olunabileceğini belirtmektedir. BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu(yedi öğretmen) sosyal bilgiler dersinde, özellikle tutum ve davranışlara ilişkin zorluk yaşadıklarını belirtmektedir. Sosyal bilgiler dersine ilişkin ailenin tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin idareci tutumu, sosyal bilgiler dersine ilişkin MEB'in tutumu öğretmenlerin özellikle üzerinde durduğu zorluklardır. Öğretmenler, idarenin tutumunun ve davranışlarının özel yetenekli öğrenciyi etkilemesiyle, sosyal bilgiler dersini özel yetenekli öğrencinin önemsememesine, sosyal bilgiler alanına ilişkin yeteneğinin farkına varamamasına sebep olmasının; özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler alanı ile ilgili katılabilecekleri yarışmaların sınırlı olmasından kaynaklı olarak, öğrencilerin diğer örgün eğitim yaşantılarından da getirmiş oldukları sosyal bilgiler tutumlarının pekişmesinin ve bu sebeple özel yetenekli öğrencinin diğer alanlara yönelmesinin; ülkemizin sınav sisteminde sosyal bilgiler dersi sorularının kat sayısının az olmasından ve bunun hem veli hem de öğrenci gözünde her şekilde 'önemsiz' bir ders olarak görülmesinden kaynaklı olarak özel yetenekli öğrencilerin de sosyal bilgiler

dersine karşı tutumlarının kendilerini zorlandığından bahsetmektedir. Öğretmenler bu zorluklara yönelik öğrenci ve velilere sosyal bilgilerin tanıtılması ve öneminin gösterilmesi gerektiğinden, öğretmenlerin öğrencilere sevgi ile yaklaşması gerektiğinden bahsetmektedir. Öğretmenlerin bazıları (dört öğretmen), BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtmektedir. BİLSEM sosyal bilgiler derslerinin esnek şekilde yürütülmesi, öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre hareket edebilmesine olanak tanımaktadır. Öğretmenler belirli sürelerde belirli bir konuyu yetiştirme çabası içerisinde girmedikleri için kendilerini zorlanmış hissetmediğini belirtmektedir. Sosyal bilgiler dersinin toplumla birebir ilişkide olmasından dolayı da öğretmenlerin derslerine gündelik konuları alabilmeleri herherhangi bir zorluk yaşamadıklarına yönelik düşünceleridir.

- Öğretmenlerin birkaçı (üç öğretmen), BİLSEM sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin motivasyonların yüksek olduğunu belirtmektedir. Öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde kendilerini daha çok ifade edebildiklerini bu sebeple motivasyonların yüksek olduğunu, öğrencilerin özelliklerini tanıdıktan sonra özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine uygun olarak düzenlenebilecek bir ders olması sebebiyle sosyal bilgiler dersi motivasyonlarının yüksek olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı(on öğretmen), özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarının derse ilk geldiklerinde düşük olduğunu sonradan giderek motivasyonlarının arttığını belirtmektedir. Öğretmenler bunun sebebinin diğer örgün eğitim kurumunda almış oldukları sosyal bilgiler dersinin içeriğinin sayfalarca bilgi olmasından ve geleneksel yöntemlerle dersin yürütülmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Öğretmenler bu motivasyon sorununu öğrencilerin aktif olarak içerisinde yer alacakları yöntem ve teknikleri, etkinlikleri özellikle web2 araçlarını ve oyunları kullanarak aştıklarını, özel yetenekli öğrencilerin motivasyonlarının yükseltilmesi için ayrıca derslik içerisinde yapılan düzenlemelerin önemli olduğunu belirtmektedir.
- Görüşmeye katılan öğretmenlerin birkaçı (iki öğretmen), BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretmenliği yapacak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin program okuryazarlığı yeterliğinin çok iyi olması gerektiğini belirtmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin özelliklerinden dolayı çok farklı sorular sorması öğretmenlerin alanları ile ilgili yeterliğe sahip olması ve bu yeterliklerini sürekli olarak

güncellemeleri gerekliliğini ortaya çıkarmıştır Öğretmenlerin bazıları (beş öğretmen) BİLSEM’ de görev yapacak sosyal bilgiler öğretmenin öğrenciyi tanıma yeterliğine sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle BİLSEM’ de göreve başlamadan önce özel yeteneklilerin özellikleri, eğitimleri ve BİLSEM’in yapısı gibi önemli belirleyiciler hakkında bilgi yeterliğine sahip olunması öğretmenler için önemlidir. Öğretmenler, özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve eğitimleri hakkında bilgi sahibi olmadan BİLSEM’ de göreve başlamalarını, kendileri için zor olduğunu ve süreç içerisinde kendilerinin öğrendiklerini belirtmektedir. Öğretmenlerin neredeyse yarısı (altı öğretmen), BİLSEM’ de görev yapacak sosyal bilgiler öğretmeni yeterliğinin kişisel ve mesleki gelişim olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerden birkaçı özellikle mesleki ve kişisel gelişim olarak teknoloji ve bilimsel alanla ve bu sürecin eğitime yansımaları ile ilgili örneğin; web2 araçları hakkında yeterliğe sahip olunması gerektiğinin önemli olduğundan bahsetmektedir.

- Görüşmeye katılan öğretmenlere istek ve önerileri sorulduğunda, öğretmenler özellikle yaşadıkları sorunlardan ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinden bahsetmektedir. Öğretmenlerin birkaçı BİLSEM yönergesinin değişmesi ile birlikte sınıf mevcutlarının arttığını ve sosyal bilgiler sınıflarının bu sayılarla, bireysel eğitime farklı yöntem ve tekniği uygulamaya olanak vermediğinden bahsetmektedir. Öğretmenlerin ikisi özellikle BİLSEM’lerin bazılarının kendi binalarının dahi olmadığından ve BİLSEM’lerin donanımının yetersiz olduğundan bahsetmektedir. Öğretmenlerin birkaçı (üç öğretmen), BİLSEM’ de görev yapacak sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişimleri ile ilgili olarak; BİLSEM’ de görev yapmaya başlamadan önce, BİLSEM yapısı ve işleyişi, özel yeteneklilerin eğitimi ve derslerin içeriğinde ne yapılması gerektiğine ilişkin mesleki gelişim seminerleri olması gerektiğini belirtmektedir. Öğretmenler, BİLSEM’ de yeni göreve başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tüm BİLSEM’ ler için bir etkinlik kitapçığının olmamasından kaynaklı olarak bir belirsizliğin içerisine düştüklerini belirtmektedir. Bir öğretmen, bazı BİLSEM’lerin özellikle branş derslerini sınıf öğretmenleri ile yürütmek zorunda kaldığını ve bu sebeple bazı derslerde test çözüldüğünü belirtmektedir. Öğretmenlerden bir diğeri, BİLSEM idarecilerin seçimine dikkat edilmesi gerektiğini, özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini bilmeden BİLSEM’ e atanan bir öğretmenin şartları sağladığı için idareci olabildiğini belirtmektedir. Bu sorun diğer başka bir sorunu

da beraberinde getirmektedir. İdarecilerin BİLSEM’ de sürekli çok fazla proje yapma kaygısı içerisine girmesi, bu sebeple her ne kadar niceliksel olarak proje yapılsa da niteliğinin düşük olduğu öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Öğretmenlerden bazıları, BİLSEM’in veliler tarafından etüt, kurs merkezi gibi görüldüğünü ve velilere BİLSEM konusunda eğitimlerin verilmesi gerektiğini de belirtmektedir. Öğretmenlerden biri, BİLSEM’ e malzeme alınacağı zaman öncelikle fen ve teknoloji, matematik branşlarına alındığını, sosyal bilgiler öğretmenlerine, “Sen bir dur.”, denilmesi sebebi ile de sınıfların materyal konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmektedir. Bir diğer öğretmen, BİLSEM’e öğrenci seçme ve yerleştirmede kullanılan ölçme aracının değişmesi ile birlikte BİLSEM’e seçilen özel yetenekli öğrencilerin seviyelerinde düşüş olduğundan bu sebeple daha nitelikli ölçme ve yerleştirme araçlarının kullanılması gerekliliğinden bahsetmektedir. Öğretmenlerden biri, BİLSEM’e seçilmiş olan öğretmenin belli bir zaman sonra yer değişikliği yapması gerektiğinden, ayrıca sosyal bilgiler ders saatinin BİLSEM’lerde artırılması gerektiğinden ve sosyal bilgiler ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılarak bu alanın öneminin gösterilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Öğretmenlerden bir diğeri ise; mevcut BİLSEM saatlerinin değişmesi gerektiğini ve öğrencilerin BİLSEM’ e geldiklerinde diğer örgün eğitim kurumuna değil, sadece BİLSEM’e gelmeleri gerektiğini böylece proje sürecinin daha verimli olacağından bahsetmektedir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

BİLSEM Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Öneriler:

- BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenliğine başvurmadan önce; özel yetenekli bireylerin özellikleri, eğitimleri, eğitimlerinde kullanılan modeller, stratejiler ve BİLSEM’in işleyişi hakkında araştırmalar yapmaları daha faydalı olabilir.
- Sınıf içerisinde özel yetenekli bireylerin ilgisini çekecek kitaplar, işitsel ve yazılı materyallerin olması, özel yetenekli bireylerin ilgi ve motivasyonunu artırabilir.

- Derslerin geleneksel yöntem ve teknikler dışında, farklı yöntem ve tekniklerle, özellikle öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerle planlanması, özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler alanı yetenek ve becerilerinin geliştirilmesine katkı sunabilir.
- Ders etkinliklerinin tarih ve coğrafya disiplinleri dışında, sosyal bilgiler çatısındaki farklı disiplinleri de içermesi, özel yetenekli bireylerin ilgi ve motivasyonunu arttırabilir ve üst düzey düşünme becerilerini destekleyebilir.
- Öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya çıkmış olan ebeveynlerin sosyal bilgiler dersine karşı olan olumsuz tutum ve davranışlarını azaltmak, sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum ve davranış geliştirebilmek amacıyla, özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersi içinde kazandıkları bilgi ve becerilere yönelik aile görüşmeleri yapılabilir.
- Ders etkinliklerinde özellikle web2 araçlarının tercih edilmesi, özel yetenekli bireylerin ilgi ve motivasyonu arttırabilir.
- Sınıf içerisindeki etkinlikler ve bu etkinliklerde kullanılan yöntem ve teknikler dışında özel yetenekli bireylerin dikkatini çekebilecek sınıf dışı etkinliklerin yapılması, özel yetenekli bireylerin farklı öğrenme alanlarını destekleyebilir. Özellikle sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek; arazi gezi çalışmaları, müze eğitimi gibi çalışmalar örnek olarak verilebilir.
- Sınıf içerisinde özel yetenekli bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri; münazara, forum, sempozyum, panel, görüş geliştirme, konuşma halkası, istasyon gibi tekniklerin kullanılması özel yetenekli bireylerin yaratıcı düşünme becerilerini destekleyebilir.
- Özellikle program geliştirme alanında eğitim almanın özel yetenekli bireylerin derslerinde uygulanabilecek programları değerlendirmede ve yeniden program oluşturmada katkı sunabilir.
- Ölçme ve değerlendirme yaparken sonuç odaklı, ‘yapılmış olsun diye’ yapılan ölçme ve değerlendirme yerine geçerliği ve güvenirliği yüksek araçlarla yapılan, süreç odaklı değerlendirme yapılması özel yetenekli bireylerin yeteneklerini ve ilgilerini keşfetmeleri için önemli olabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Ebeveynlerin BİLSEM’ de sosyal bilgiler dersine yönelik bilgilerini arttırabilmek ve olumlu tutum geliştirebilmek amacıyla, özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersi içerisinde kazanacakları bilgi ve becerilerine ilişkin aile eğitim programları hazırlanıp etkililiği incelenebilir.
- Özel yetenekli bireylerin BİLSEM sosyal bilgiler dersi içeriğine ve uygulanma sürecine ilişkin görüşlerinin alındığı benzer bir çalışma ile BİLSEM sosyal bilgiler dersinin bütün yönleri ile nasıl yürütüldüğüne ilişkin bir gözlem çalışması planlanabilir.
- Özel yetenekli bireylerin devam ettikleri diğer örgün eğitim okullarındaki sosyal bilgiler dersinin uygulanmasının gözlemi ile BİLSEM sosyal bilgiler dersinin uygulanması gözleminin karşılaştırılmasını içeren nitel çalışmalar planlanabilir.
- Alan yazın incelenirken BİLSEM ve sosyal bilgiler derslerinin içeriği ve uygulama süreçlerine ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. BİLSEM sosyal bilgiler dersinin uygulanma sürecine ilişkin BİLSEM sosyal bilgiler öğretmenlerinin de görüşleri alınarak örnek bir program hazırlanabilir. Bu programın etkililiğinin incelenmesi amacıyla araştırmalar yürütülebilir.
- Özel yetenekli bireylerin sosyal bilgiler/ sosyal bilimler alanında katılabileceği sınırlı sayıda ulusal ve uluslararası yarışma olduğu tespit edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin sadece sosyal bilgiler / sosyal bilimler alanında katılabilecekleri ülkemizi de dünyada temsil edebilecek yarışmalar düzenlenebilir.
- Özel yetenekli bireylerin ebeveynlerinin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerinin alındığı bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, M., Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretimin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış, *Kastomonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/806967>
- Alan, Ö. (2021). *Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyonlarının Ve Empati Düzeylerinin Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi İle İlişkisi*. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Alevli, O. (2019). *Özel Yetenekli Öğrencilere Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Türkçe Eğitimi: Bir Durum Çalışması*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
- Altıntaş, E., Özdemir, A., (2013). Üstün Yetenekli Öğrencilere Genel Bir Bakış: Öğretmen Değerlendirmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*: 4 (7), 3-12.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (ss. 71-83). Ankara. Pegem Akademi.
- Atalay, Z. (2014). *Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretmenin Üstün Zekalı Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum, Eleştirel Düşünme ve Yaratıcılıklarına Etkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Ateş, H. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan İngilizce Öğretmenlerinin ve Burada Okuyan Öğrencilerin İngilizce Dersi Ölçme Ve Değerlendirme Süreçlerine İlişkin Algıları*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
- Ateş, H. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Zenginleştirilmiş Program Önerisi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Ayas, C. (2008). Examining the place of geography in the american social studies curriculum and the efforts toward an effective teacher education in k-12 geography. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 367-381. Erişim adresi: <http://sbe.gantep.edu.tr/>
- Barth, J. L., Shermis, S. (1981). *Teaching social studies to the gifted and talented*. Indiana Department of Public Instruction. Indianapolis Division of Curriculum. Purdue University, Indianapolis. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED212118.pdf>
- Bayır, Ö. G., Köse, T. Ç., ve Balbağ, N. L. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Ara Disiplinlerden Yararlanılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/224014>
- Belir, Y. (2010). *Farklılaştırılmış Öğretim Ortamının Sınıf Yönetimine ve Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Betts, G. T. (1986). *The autonomous learner model: For the gifted and talented*. Greeley, CO: ALPS Publishing
- Beyer, B. K. (1987). *Thinking and deciding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruch, B. C. (1971). *Teaching gifted children social sciences in grades four through*. California State Department of Education, Sacramento. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED051608.pdf>
- Büyükalan Filiz, S. ve Baysal, S. B. (2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-253. DOI: 10.17679/inuefd.435796
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Callahan, C. M. (2005). Identifying Gifted Students From Underrepresented Populations, *Theory Into Practice*, 44(2), 98-104.
- Chick, K.A. & Hong, B. S. S. (2012). Differentiated instruction in elementary social studies: Where do teachers begin? *Social Studies Research and Practice*, 7(2), 110- 121. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/search?q=chick&advanced=true&p=2>
- Coleman, M.R. (2003). *The Identification of students who are gifted*, Washington, DC: National Center for Education Statistics (ED480431).
- Creswell, J. W. & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2
- Çal, Ü. T. (2018). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Eğitiminin Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye.
- Çetin, A., & Doğan, A. (2018). Bilim Ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Matematik Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(4), 615- 641. doi:10.21565/ozelegitimdergisi.370355
- Dai, D. Y (2020). Rethinking human potential from a talent development perspective. *Journal for the Education of the Gifted*, 43(1), 19-37. <https://doi.org/10.1177/2F0162353219897850>
- Dedeşah, Ü. G. (2022). *Ortaokul Düzeyindeki Özel Yetenekli Öğrencilerin Tarihsel Bilgiye Yönelik Görüşleri Ve Tarihsel Empatileri Arasındaki İlişki*. Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, Türkiye.
- Delisle, R. (1991). Gifted students and social studies. In J. P.Shaver (Ed.), *Handbook of research on social studies teaching and learning*. NewYork: McMillian Publishing Company.

- Demir, B.F. ve Oğuz Haçat, S. (2018). Sosyal Bilim Disiplinlerine Göre 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 27-56. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614825>
- Demir, S., Gürol, M. (2015). Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemlerinin Derin ve Yüzeysel Öğrenen Öğrencilerin Kalıcılık Puanları Üzerindeki Etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(2), 187-206. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/209547>
- Dewey, J. (1965). *Democracy and education*. The Macmillan Company. New York.
- Eşsizoglu, G. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Üstün Zihin Düzeyindeki Öğrencilerin Erişilerine, Yaratıcı Ve Eleştirel Düşünme Düzeylerine Etkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Diffily, D. (2002). Project-based learning: Meeting social studies standards and the needs of gifted learners. *Gifted child today*, 25(3), 40-59. Erişim adresi: https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.4219/gct-200269?casa_token=VGcH1S-NpUUA AAAA:bNQNKbUMYfGIUd04ZY_vsKxVxEXgM1OkTmP4DJRpklY3Z5D8YYZVIE-07IvclZQ1Faz6W8a0EZnlw
- Feldhusen, J. F., & Kolloff, P. B. (1986). The Purdue three-stage enrichment model for gifted education at the elementary level. In J. S. Renzulli (Eds.), *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2015). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mcgraw- Hill Education.
- Gagne, F. (1985). Giftedness and talent: Reexamining a reexamination of the definitions. *Gifted Child Quarterly*, 29, 103-112.
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents. The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15, 119-147. <https://doi.org/10.1080/1359813042000314682>
- Gagne, F., (2004): Giftedness and Talent: Reexamining A Reexamination of The Definitions, In Sternberg, R., J., (Eds), *Definitions and Conceptions of Giftedness*, (pp. 79-98), Sage Publication, California
- Gallagher, J. (2006). *Models that guide teaching the gifted. Gifted children gifted education*. USA: Great Potential Press
- Gallagher, J. J., & Gallagher, S. A. (1994). *Teaching the gifted child (fourth edition)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gaudelli, W., & Laverty, M. (2018). Reconstruction of social studies. *Education and Culture*, 34 (1), 19-39. <https://docs.lib.purdue.edu/eandc/vol34/iss1/art3>

- Geake, J. G., Gross, M. U. (2008). Teachers' negative affect toward academically gifted students: An evolutionary psychological study. *Gifted Child Quarterly*, 52 (3), 217-231. <https://doi.org/10.1177/0016986208319704>
- Gökdere, M., Çepni, S. (2005). “Üstün Yeteneklilerin Fen Öğretmenlerine Yönelik Hazırlanan Bir Hizmet İçi Eğitiminin Çalışması”. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 271-296.
- Gregory, G. H. ve Chapman, C. (2013). Differentiated instructional strategies: *One size doesn't fit all* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Hansen, J. B., Feuldhuse, J. F. (1994). Comparison of trained and untrained teachers of gifted students. *Gifted Child Quarterly*. 38(3), 115-121. <https://doi.org/10.1177%2F001698629403800304>
- Heller, K. A. (2004). Identification of gifted and talented students. *Psychology Science*, 46(3), 302-323.
- Heller, K. A., Perleth, C., ve Lim, T. K. (2005). The munich model of giftedness designed to identify and promote gifted students. R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (ss. 147-197). New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.2307/1412107>
- İspir, O., Ay, Z., ve Saygı, E. (2011). Üstün Başarılı Öğrencilerin Özdüzenleyici Öğrenme Stratejileri, Matematiğe Karşı Motivasyonları ve Düşünme Stilleri. *Eğitim ve Bilim*, 36, 162. Erişim adresi: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1011>
- İşlekeller, A. (2008). *Üstün Zekâlı Öğrencilerde Türkçe Koşut Eğitim Programının Başarıya, Eleştirel Düşünmeye ve Yaratıcılığa Etkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kahyaoğlu, M., Pesen, A. (2013). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen ve Teknolojiye Yönelik Tutumları, Öğrenme ve Motivasyon Stilleri Arasındaki İlişki. *Türk Üstün Zeka Eğitim Dergisi*, 1, 38-49. Erişim adresi: <https://www.theeducationjournals.com/index.php/talent/article/view/18/16>
- Kamphaus, R. W., Winsor, A. P., Rowe, E. W. ve Kim, S. (1997). A history of intelligence test interpretation. D. P. Flanagan, J. L. Genshaft ve P. L. Harrison, (Eds.), *Contemporary intellectual assessment: Theories, tests, and issues* (pp. 23-38). New York: Guilford
- Kanlı, E. (2008). *Fen ve Teknoloji Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenmenin Üstün ve Normal Zihin Düzeyindeki Öğrencilerin Erişi, Yaratıcı Düşünme ve Motivasyon Düzeylerine Etkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Karadağ, Y., Baştuğ, G. (2018). Türkiye’de Zekâ Değerlendirme Sürecinde Yaşanan Etik Sorunlar ve Öneriler. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 17 (2) , 46-57. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/613777>

- Karaduman, G. B. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Farklılaştırılmış Geometri Öğretiminin Yaratıcı Düşünme, Uzamsal Yetenek Düzeyi ve Erişime Etkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kargı, E., ve Akman, B. (2003). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Üstün Yetenekli Çocuklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 212-214.
- Karpinski, R. I., Kinase Kolb, A. M., Tetreault, N. A., & Borowski, T. B. (2017). High intelligence: A risk factor for psychological and physiological overexcitabilities. *Intelligence*, 66, 8-23. <http://dx.doi.org/10.1016/J.INTELL.2017.09.001>.
- Kaufman, S.B. & Sternberg R.J. (2008) Handbook of giftedness in children psycho educational theory. Steven I. Pfeiffer (Ed.), *Research and best practices* (p.71-91) Florida State University, Tallahassee, USA.
- Kazu, İ., Şenol, C. (2012). Üstün Yeteneklilerin Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (BİLSEM örneği). *e-İnternational Journal Of Educational Research*, 3(2), 13-35. Erişim adresi: <http://www.e-ijer.com/en/download/article-file/89749>
- Kirkit, M. (2019). *Sosyal Bilimler Disiplinlerinin Sosyal Bilgiler Programlarına Ve Ders Kitaplarına Yansımaları*. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
- Koçoğlu, E. (2012). Cumhuriyetten Günümüze İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramları Açısından Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 2-19. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1716178>
- Korkut, Ş. (2017). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bütünleştirilmiş Müfredat Modeline Göre Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
- Köksal, M.S, Göğsu, D. ve Akkaya, G. (2017). Türkiye’de Özel Yeteneklilere Neyi, Nasıl Öğretmeli ve Öğrenmeyi Nasıl Değerlendirmeli? : Bir Paydaşlar Görüşü Çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 190-203. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/406331>
- Kurnaz, A., Erdoğan, İ., ve Atbaş, Z. (2021). Öğrencilerin Bilimsel Araştırma Yapma Ve Makale Yazma Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Millî Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 127-159. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2112321>
- Levent, F., Çelik, F. (2019). Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Özel Yetenekli Öğrencilerin Sanat Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(9), 750-785. <https://doi.org/10.26466/opus.581375>
- Little, C. A., Feng, A. X., VanTassel-Baska, J., Rogers, K. B., ve Avery, L. D. (2007). A study of curriculum effectiveness in social studies. *Gifted Child Quarterly*, 3, 272-284.
- Maker, C. J. (1982). *Curriculum development for the gifted*. Rockville, MD: Aspen

- Maker, C.J. (1982). *Curriculum Development for The Gifted*. Rockville, MD: Aspen Publishers, Inc.
- Maree, J.G., Ebersöhn, L. (2002). Emotional intelligence and achievement: redefining giftedness?. *Gifted Child Quarterly*. 16(3), 261-273. <https://doi.org/10.1177/026142940201600309>
- Martin, L. T., Burn, R. M., & Schonlau, M. (2010). Mental disorders among gifted and nongifted youth: A selected review of the epidemiological literature. *Gifted Child Quarterly*, 54, 31–41. <https://doi.org/10.1177/0016986209352684>
- Matta, M., Gritti, E. S., & Lang, M. (2019). Personality assessment of intellectually gifted adults: A dimensional trait approach. *Personality and Individual Differences*, 140, 21-26. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.05.009>
- Mertol, H. (2014). *Türkiye Ve Abd’de Üstün Zekalı Çocuklara Sosyal Bilgiler Dersi Veren Öğretmenlerin Görüş ve Uygulamaları (Hope Projesi ve Bilsem Örneği)*. Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Mertol, H., Doğdu, M. ve Yılar, B. (2013). Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1, 176-183. Erişim adresi: https://www.academia.edu/31471107/%C3%9Cst%C3%BCn_Zek%C3%A2l%C4%B1_Ve_Yetenekli_%C3%96%C4%9Frencilerin_Sosyal_Bilgiler_Dersine_%C4%B0li%C5%9Fkin_Metaforik_Alg%C4%B1lar%C4%B1
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonetmeliği_son.pdf adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1985). *Tebliğler Dergisi*, 48 (2195).
- Milli Eğitim Bakanlığı (1998). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2487).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Tebliğler Dergisi*, 79 (2710).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı* (2013-2017). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/25043741_zelyeteneklibireylerstratejiveuygulamaplan20132017.pdf adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeliği_07072018.pdf adresinden alınmıştır.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). *Bilim Ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Ve Yerleştirme Kılavuzu*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/30144032_2021_2022_YILI_BILIM_VE_SANAT_MERKEZLERI_OGRENCI_TANILAMA_VE_YERLESTIRME_KILAVUZU.pdf adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı.(2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: Ders Kitapları Müdürlüğü.
- Moffatt, M.P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi* (N. Oran, Çev.). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Özbey, S., Dağlıoğlu, H. E. (2017). Adaptation Study of The Motivation Scale for The Preschool Children. *International Journal Of Academic Research* , 2 (1), 1-8. Erişim adresi: [http://ijar.org.in/stuff/issues/v4-i2\(1\)/v4-i2\(1\)-a001.pdf](http://ijar.org.in/stuff/issues/v4-i2(1)/v4-i2(1)-a001.pdf)
- Özden, Y. (2000). Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk (Editör), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss.20-25). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Öztürk, C., Dilek, D. (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları.. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Editörler), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss. 53-96) Ankara: Pegem Akademi.
- Özyaprak, M. (2012). *Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Farklılaştırılmış Matematik Öğretiminin Erişi, Tutum ve Yaratıcılığa Etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Pathak, R. P (2012). *Teaching of Social Studies*. India. Licensees of Pearson Education in South Asia.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi
- Piirto, J. (2009). Creativity assessment. In Kerr, B. (Eds.). *Encyclopedia of giftedness, creativity and talent* (p.p. 206-209). Sage Publications, USA.
- Pohl, M. (1995). Global concerns of the gifted. *Australasian Journal of Gifted Education*, 4 (2), 1-5. Erişim adresi: <https://www.aaegt.net.au/resources#ResourcesforAll>
- Popham, D. F. (1971). *Social Sciences: curriculum guide for teaching gifted students social sciences in grades ten through twelve*. California State Department of Education, Sacramento. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED051608.pdf>
- Porter, R. B. (1964). A comparative investigation of the personality of sixth-grade gifted children and a norm group of children. *The Journal of Educational Research*, 58(3), 132–134. <https://doi.org/10.1080/00220671.1964.10883189>

- Ramírez, F.O., Suárez, D., Meyer, J.W. (2007). The worldwide rise of human rights education. In: Benavot, A., Braslavsky, C., Truong, N. (Eds.) *School Knowledge in Comparative and Historical Perspective* (p.p. 35-52). CERC Studies in Comparative Education, Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-5736-6_3
- Renzulli, J. S. (1977). *The Enrichment Triad Model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(3), 180.
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness?: Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 92(8), 81-88. <https://doi.org/10.1177%2F003172171109200821>
- Renzulli, J. S. (2004). Introduction to identification of students for gifted and talented programs. In Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (Eds). *Identification of students for gifted and talented programs*. Corwin Press
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1991). The reform movement and the quiet crisis in gifted education on. *Gifted Child Quarterly*, 35, (26-37).
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1997). *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for educational excellence* (2. Baskı). Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S., Reis, S. M. (1994). Research related to the schoolwide enrichment model. *Gifted Child Quarterly*, 38(1), 2-14. <https://doi.org/10.1177/001698629403800102>
- Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent development for 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly*, 43(1), 150-159.
- Robinson, A., & Moon, S. M. (2003). A national study of local and state advocacy in gifted education. *Gifted Child Quarterly*, 47 (1), 8-25.
- Roche, G. R. (1979). Much a do about mentors. *Harvard Business Review*, 1, 14-31.
- Rogers, K. B. (2002). *Re-forming gifted education: How parents and teachers can match the progtram to the child*. USA: Great Potential Press
- Ryan, R. M., Stiller, J., Ve Lynch, J. H. (1994). "Representations of relationships to teachers, parents, and friends as predictors of academic motivation and self-esteem". *Journal Of Early Adolescence*. 14(1), 226-249. <http://dx.doi.org/10.1177/027243169401400207>
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Tay, B. ve Öcal, A. (Editörler), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss.1-19). Ankara: Pegem Akademi.

- Sak, U. (2017). *Üstün Zekâlılar: Özellikleri, Tanımları, Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sarı, H. (2003). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi. Sünbül. A.M (Editör), *Eğitime Yeni Bakışlar* (ss.45-97). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sarı, H., Öğülmüş, K. (2014). Bilim ve Sanat Merkezlerinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 254-265. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/82090>
- Savaşır, I. ve Şahin, N. (1995). *Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği Uygulama Kitapçığı*. Türk Psikologlar Derneği.
- Sayı, A., Emir, S. (2016). Farklılaştırılmış Yabancı Dil Öğretiminin Üstün Zekâlı Öğrencilerde Eleştirel Düşünmeye Etkisi. *The Journal Of International Education Science*,3(8),13-31. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/319329192_FARKLILASTIRILMIS_YABANCI_DIL_OGRETIMI_NIN_USTUN_ZEKALI_OGRENCILERDE_ELESTIREL_DUSUNMEYE_ET_KISI_3
- Shi, J., Tao, T., Chen, W., Cheng L., Wang, L., Zhang, X. (2013). Sustained attention in intellectually gifted children assessed using a continuous performance test. *Plos One*, 8(2), 1-8. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0057417>
- Silverman, L. K. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 17, 110-116. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/toc/uror20/17/2?nav=tocList>
- Silverman, L. K. (2000). The gifted individual. In L. K. Silverman (Eds.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 3-28). Denver: Love Publishing Company.
- Silverman, L. K. (2018). Assessment of giftedness. S. I. Pfeiffer (Eds.) *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research and best 164 practices* (2nd Ed.), (pp. 183-207). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-77004-8_12
- Smith, G. E., Throne, S. (2009). *Differentiating instruction with technology in middle school classrooms(1st Edition)*. Washington, DC: International Society for Technology in Education.
- Spearman, C. (1904). "General intelligence" objectively determined and measured. *American Journal of Psychology*, 15, 201-293.
- Sternberg, R. J. (2005). The theory of successful intelligence. *Interamerican Journal of Pyschology*, 39(2), 189-202.
- Sternberg, R. J. (2017). ACCEL: A new model for identifying the gifted. *Roeper Review*, 39(3), 152-169. <https://doi.org/10.1080/02783193.2017.1318658>

- Susam, E. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi İle Matematik Dersinde Üstün Zekâlı Öğrencilere Yönelik Uygulamaların Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
- Sutherland, M. (2005). *Gifted and Talented in the Early Years: Practical Activities for Children aged 3 to 5*. London: Paul Champman Publishing
- Swift, K. M. (2009). *The effect differentiated instruction in social studies has on student performance* (Master of Science Degree in 1Education). University of Wisconsin-Stout, Menomonie.
- Şahin, F. (2020). Üstün Yetenekliler Eğitiminde Modeller ve Stratejiler. U. Sak (Editör), *Özel Yeteneklilerin Öğretmenlerinin Özellikleri ve Eğitimleri*. (ss. 252-253). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, H., Zorlu, A. (2022). Türkiye’de Özel Yetenekli Bireyleri Tanılama Süreci ve Tanılamada Kullanılan Yöntemler. *Milli Eğitim Dergisi*, 233, 863-885. DOI: 10.37669/milliegitim.788454
- Tallent-Runnels, M. K., & Yarbrough, D. W. (1992). Effects of the future problem solving program on children's concerns about the future. *Gifted Child Quarterly*, 36, 190-194
- Tannenbahum, A. J. (1983). *Gifted children: Psychological and educational perspectives*. Macmillan
- Tay, B. (2019). *Bant Karikatürleriyle Desenlenmiş Örnek Olay Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde Başarıya, Kalıcılığa ve Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi*. Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Terman, L. M. (1906). Genius and stupidity: A study of some of the intellectual processes of seven "bright" and seven "stupid" boys. *Pedagogical Seminary*, 13, 307-373. <https://doi.org/10.1080/08919402.1906.10534367>
- Terman, L. M. (1916). *The measurement of intelligence*. Houghton Mifflin Company. <https://doi.org/10.1037/10014-000>
- Terman, L. M. (1917). *The intelligence quotient of Francis Galton in childhood*. Stanford University Press.
- Terman, L. M. (1925). *Genetic studies of genius, Vol 1: Mental and physical traits of a thousand gifted children*. Stanford University Press.
- Tomlinson, C. A. (2000). Differentiation of instruction in the elementary grades. *Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education*. 1-7. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED443572.pdf>
- Tomlinson, C. A., Kaplan, S. N., Renzulli, J. S., Purcell, J., Leppien, J., & Burns, D. E. (2002). *The parallel curriculum: A design to develop high potential and challenge high-ability learners*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

- Troxclair, D. A. (2000). Differentiating instruction for gifted students in regular education social studies classes, *Roepers Review*, 22(3), 195-198. <https://doi.org/10.1080/02783190009554033>
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Uzun, A. (2006). *Üstün veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Uzun, A. (2022). *Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerine Yönelik Görüşleri*. Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ünal, F., Er, H. (2015). Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16,1, 165-182. Erişim adresi: https://www.academia.edu/30071534/%C3%96zel_Yetenekli_%C3%96%C4%9Frencilerin_Sosyal_Bilgiler_Dersine_%C4%B0li%C5%9Fkin_G%C3%B6r%C3%BC%C5%9Flerinin_De%C4%9Ferlendirilmesi_Assessment_of_the_Opinions_of_Gifted_Students_about_Social_Studies_Courses
- Üstel, F. (2014). *Makbul Vatandaşın Peşinde*. İstanbul: İletişim.
- VanTassel-Baska, J., & Wood, S. (2009). The Integrated Curriculum Model (ICM). *Learning and Individual Differences*, 20(4), 345-357. Erişim adresi: https://www.academia.edu/14566179/The_Integrated_Curriculum_Model_ICM_
- Wechsler, D. (1939). Wechsler-Bellevue Intelligence Scale. New York: The Psychological Corporation.
- Winstanley, C. (2004). *Too Clever By Half: A Fair Deal For Gifted Children*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Worrell, F. C., Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Dixon, D. D. (2019). Gifted students. *Annual Review of Psychology*, 70(1), 551-576. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102846>
- Yıldız, N. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Ders Materyali Geliştirme/Kullanma Durumlarının İncelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Yi, X., Hu, W., Plucker, J.A., ve McWilliams, J. (2013). Is There A Development Slump in Creativity Development in Chinese Adoles Cents. *The Journal Of Creative Behaviour*, 47(1), 22-40. <https://doi.org/10.1002/jocb.21>
- Yurdakul, B. (2004). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımlarının Öğrenenlerin Problem Çözme Becerilerine, Bilişötesi Farkındalık ve Derse Yönelik Tutum Düzeylerine Etkisi İle Öğrenme Sürecine Katkıları. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

- Zeidner, M. & Matthews, G. (2017). Emotional intelligence in gifted students. *Gifted Education International*, 33(2), 163-182. <https://doi.org/10.1177/2F0261429417708879>
- Zeidner, M. (2020). “Don’t worry—be happy”: The sad state of happiness research in gifted students, *High Ability Studies*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/13598139.2020.1733392>
- Zeidner, M. (2020). “Don’t worry—be happy”: The sad state of happiness research in gifted students, *High Ability Studies*, (Erken görünüm) <https://doi.org/10.1080/13598139.2020.1733392>
- Zeidner, M., & Shani- Zinovich, I. (2013). Research on personality and affective dispositions of gifted children. The Israeli scene. *Gifted and Telented International*, 28(1-2), 35-50. <https://doi.org/10.1080/15332276.2013.11678402>
- Ziegler, A., Porath M., Grassingera R. (2010). Mentoring the gifted: a conceptual analysis, *High Ability Studies*, 21(1), 27-46. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=EJ888710>

EKLER

EK 1. Demografik Bilgi Formu

Değerli Öğretmenim

Bu bilgi formu sizlerin demografik bilgilerinizi araştırma kapsamında değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler, bilimsel amaçlar dışında kesinlikle kullanılmayacak ve üçüncü kişiler ile kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Çalışmamıza katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Gizem DEMİROK

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1)Cinsiyet:

☐Kadın

☐Erkek

2)Yaş:

☐ 30-35

☐ 36-40

☐ 41-45

☐ 46-50

☐ 51-55

3)Öğrenim durumu:

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Lisans

☐ Lisansüstü

4) BİLSEM kıdem:

☐ 0-2

☐ 3-5

☐ 6-8

☐ 9-11

☐ 12+

5) Mezun olunan lisans programı:

☐ Sosyal Bilgiler

☐ Tarih

☐ Coğrafya

☐ Diğer

6) Özel yetenekli öğrencilere Sosyal Bilgiler eğitimi konusunda MEB’den hizmet içi eğitim aldım (Cevabınız “hayır” ise boş bırakınız.)

☐Etkili

☐Etkisiz

7) Özel yetenekli öğrencilere sosyal bilgiler eğitimi konusunda kurs, seminer, çalıştay, sempozyum v.b. etkinliklere katıldınız mı? (Cevabınız “hayır” ise boş bırakınız.)

☐Etkili

☐Etkisiz

8) BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretimini nasıl bir program kapsamında gerçekleştiriyorsunuz?

E- posta adresiniz:

(Vermiş olduğunuz e-posta adresi, gerekli durumda araştırmacının sizinle irtibat kurabilmesi amacıyla istenmektedir. Kesinlikle araştırma ile ilgili olmayacak bir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır.)

EK 2. BİLSEM Sosyal Bilgiler Dersinin Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu

1. BİLSEM’ de sosyal bilgiler öğretimi amacıyla uygulanabilecek bir öğretim programı nasıl olmalıdır?
 - a) Programın genel amaçları neler olmalıdır?
 - b) Programın kazanımları neler olmalıdır?
 - c) Programın etkinlik/öğretim yöntem ve teknikleri neler olmalıdır?
 - d) Programda yer alan konular neler olmalıdır?
 - e) Programda yer alan ölçme ve değerlendirme araçları neler olmalıdır?
2. Özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler öğretiminde kritik/önemli gördüğünüz kazanımlar nelerdir? Bu kazanımları seçme/belirleme nedenlerinizi açıklayınız?
3. Derslerinizde en çok kullandığınız materyaller nelerdir? Materyal geliştirmek gerekirse ne tür materyal geliştirilmelidir?
4. Sosyal bilgiler dersinde herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz? Eğer yaşıyorsanız, zorluklar ve bu zorluklara yönelik önerilerinizi paylaşır mısınız?
5. Sizce özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları nasıl? Motivasyonlarını yüksek tutmak veya arttırmak için neler yapılmalıdır?
6. Sizce BİLSEM’ de görev yapacak sosyal bilgiler öğretmeni yeterlilikleri neler olmalıdır? Neden?
7. Bunların dışında istek ve önerileriniz nelerdir?

EK 3. Etik Kurul Onayı

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 26/04/2021

Toplantı Sayısı : 7

Karar Sayısı : 134

134-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Gizem Demirok**'un "Bilim ve Sanat Merkezleri'nde Sosyal Bilgiler Öğretimi" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Gizem Demirok**'un "Bilim ve Sanat Merkezleri'nde Sosyal Bilgiler Öğretimi" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

EK 4. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-27250534-605.01-23641684
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Gizem DEMİROK)

05.04.2021

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890
(2020/2) sayılı Genelgesi.
b) Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün 25.03.2021 tarihli ve 23057001 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gizem DEMİROK Dr. Öğr. Üyesi Serkan KELEŞOĞLU danışmanlığında yürüttüğü "Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Öğretimi" konulu tez çalışması kapsamında Türkiye genelinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Resmi Bilim Sanat Merkezlerinde uygulama çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi (b) yazı ve ekleri incelenmiş olup Genel Müdürlüğümüzce ilgi (a) Genelge kapsamında herhangi bir sakınca görülmemiştir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Nezir GÜL
Bakan a.
Genel Müdür

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Varlık Mah. Eşref Bırlık Cad. No:10 Yenimahalle/Ankara

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (312) 413 30 03

E-Posta: ocg@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gülşüm SAYIN

Unvan : Öğretmen

İnternet Adresi:

Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakosgepi.meb.gov.tr> adresinden **f9a-1a5b-3b49-ac90-9af1** kodu ile teyit edilebilir

EK 5. Aydınlatılmış Öğretmen Onam Formu

Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmanın Adı: Bilim ve Sanat Merkezleri'nde Sosyal Bilgiler Öğretimi

A. Giriş Bölümü

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı'nda yürütülmekte olan tez kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü

1. Çalışmanın amacı nedir?

Çalışmanın amacı, BİLSEM'de ki sosyal bilgiler dersinin niteliğine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak, öğretmenlerin öğretim sürecindeki uygulamalarını tespit etmek ve elde edilen veriler ışığında sosyal bilgiler öğretimine yönelik öneriler sunmaktır.

2. Çalışmaya katılma koşulları nelerdir?

Çalışmaya BİLSEM'de sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler katılacaklardır.

3. Çalışma kapsamında nasıl bir uygulama yapılacaktır?

Çalışmanın ilk aşamasında derinlemesine veri toplanması için belirlenen BİLSEM'ler içerisinde 'sosyal bilgiler öğretmenleri' belirlenecektir. Bu amaçla veri toplamak amacıyla gönüllülük esasına göre BİLSEM'lerde sosyal bilgiler dersinin öğretmen görüşleri ve uygulamaları doğrultusunda incelenmesi amacıyla geliştirilen yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu uygulanacaktır.

Görüşmeler tamamlandığında görüşmelerin kaydedildiği (ses kayıt cihazı, telefon ses kayıtları, zoom kayıtları) araştırmanın veri tabanını oluşturacaktır. Görüşme kayıtları yazılı hale getirilecek ve görüşülen kişiler ile paylaşılacaktır. Görüşmecilerin onayları alındıktan sonra oluşan dokümanlar üzerinde içerik analizi yapılarak veriler çözümlenecektir.

4. Araştırmaya kaç gönüllü dahil edilecektir?

Verilerde ulaşılan doyuma göre belirlenecektir. Yaklaşık 15-20 öğretmen olması tahmin edilmektedir.

5. Bir gönüllünün bu araştırmanın gerekliliklerini yerine getirebilmeleri için harcayacakları süre ne kadardır?

BİLSEM'lerde sosyal bilgiler dersinin öğretmen görüşleri ve uygulamaları doğrultusunda incelenmesi amacıyla geliştirilen yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu için ayracağınız süre yaklaşık 30-35 dk.'dır.

6. Gönüllüler araştırmaya katılmaları halinde hangi risklerle karşılaşabilirler?

Gönüllüler araştırmaya katılmaları halinde herhangi bir riskle karşılaşmayacaklardır.

7. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalırlar mı? Evetse, nelerdir?

Gönüllüler araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmayacaklardır.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

D. Onay Bölümü

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığımı kanıslındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ve çocuğuma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

İmza/Tarih:

Katılımcının/ların adı/soyadı:

İmza/Tarih:

Araştırmacının adı/soyadı:

GİZEM DEMİROK

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ’ NDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 26.10.2022
Gönderim Numarası	: 1935842978
Sayfa Sayısı	: 143
Sözcük Sayısı	: 34566
Karakter Sayısı	: 244230
Benzerlik Oranı	: %8
Savunma Tarihi	: 07.09.2022

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Gizem DEMİROK

Tarih: 26.10.2022

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Gizem DEMİROK

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Emine Demirel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2018 Haziran- 2019 Şubat
Öğretmen	Ankara Koza Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2019 Şubat- Eylül
Öğretmen	Milli Eğitim Bakanlığı	2019-

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2014-2018
Lisans	Zihinsel Engelliler Öğretmenliği (ÇAP)	Ankara Üniversitesi	2015-2018

Yayınlar:

Uysalcan, G. (2019). Bilim ve Sanat Merkezleri'nde Sosyal Bilimlerle İlgili Derslerin Öğretmeni Olmak(Ankara İli Örneği). *VIII. Uluslararası Sosyal Bilgiler Sempozyumu*. Erişim adresi:
https://www.researchgate.net/publication/338139828_8_International_Symposium_on_Social_Studies_Education_Abstract_Book